

BABYLON

Číslo 3 / ROČNÍK XXIII • STUDENTSKÝ LIST PRO SENIORY • 15.- Kč na akademické půdě zdarma • 3. listopad 2014

Jsem zticha když mne mučí
i když šílím bolestí kdykoli vobdou železo.
Vyprávěj dětem pohádky o heroické odvaze –
já jsem zticha když mne mučí a myslím si:
„Kdo by kdy plakal a prosil o milost
když se v pralesi střetnul s divokou zvěří?“

Nguyen Chi Thien

Konzouši

Vážený čtenáři,

legrace houstne, na Hradě i v podhradí.
O tom viz konzouši a trh na straně čtyři a jsme
rázem u Babiše a jeho Chorely, neboť jsme se
díky lidové volbě stali součástí koloběhu šumsi-
superka-krachle-šumsi. Technologii Vodňan-
ského kuřete, aplikovanou na lidské společen-
ství, nám ve své zprávě o večeru věnovanému
Sin Tóng-Hjoku nastínila Andula (to je ta, jak
za ní odjel Hradilek se Žavádilem, když jsme
před třiceti – nebo čtyřiceti? – lety slezli s Ma-
cháčkem a Topolem z Čachtického hradu).

Mimo jiné jsme si povídali s Radkou De-
nemarkovou o její nové detektivce, což bylo
jednoduché: stačilo ji na začátku jen trochu
pošťouchnout, a pak už to jelo samo – jako
kdyby člověk dělal rozhovor sám se sebou.

Příloha není ta, co byla. Jelikož umřel ka-
marád Milan Kubes, otiskl jsem kus jeho ne-
dopsaných pamětí. Kubes měl především skvělý
humor. Člověk neznalý a často i znalý nikdy
nevěděl, zda si dělá legraci či ne, a hlavně to ne-
věděla centrála, id est komunistická kontraroz-
vědka. Pohřbili jsme ho slavně 27. října ve staro-
slavném arciopatství svaté Markéty na Březno-
vě, kde očekává radostné vzkříšení mrtvých.

A přímluvců v nebi máme stále víc. Před
pár dny nás předešel na věčnost spolubo-
jovník z dob boje proti hydře tuposti, zvané
komunismus Ivan Kožíšek – kamarád z nej-
mülejších, jehož fotografiemi, které jsou obra-
zem Ivanovi cizlivé duše, jsme číslo vyzdobili.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi...

V neposlední řadě si můžete přečíst rozho-
vor s Andrejem Bitovem, který vypadal jako
velmi rozumný pán, ale nakonec člověk zne-
jistěl, zda není blázen. Když na transparentu
na místo: Sláva SSSR, uviděl: Život bez Boha
nemá smysl, jako by vypadal z Platonova. Viz
jeho odpovědi na poslední otázky.

Když jsme se od něj s Honzou Machoninem
vraceli pěšky do centra na Tverskou, dávali jsme
si v každé hospodě pivo, a po desáté zastávce
jsem najednou uviděl plakát, na kterém místo
kremlu na pleť stálo: Sláva SSSR – vidina nebo
realita v úplně opačném gardu. S Machoninem
jme se v Moskvě, jaksi v předstihu,

Dosvidaňa.

■ Ivan Kožíšek, Odcházení

Rok čínské prasete

Jsem v Číně, abych se přiučil, jak zvětšit hospodářský růst,
jak stabilizovat společnost. Na druhou stranu, jestli můžeme
být trochu nápomocni, například našim oblíbeným Jen-šu
(animovaný Krteček)...

* Ano.

Vy ho znáte? Výborně! Každá rodina v Číně zná Jen-šu.
Tak tohle je lepší než poučování. Ukázat Jen-šu. Mohu vám
ukázat Jen-šu?

* Dobrá!

Mám ho tady s sebou. Z hospodářských důvodů jde o vyni-
kající vývozní artikl. Dneska v přítomnosti vašeho prezidenta
podepíšu dohodu o spolupráci mezi Českem a Čínou a na
seriálu o Jen-šu a pandě...

Výše uvedené není skřehotání pohádkových postavi-
ček Jü a Hele, které mají za to, že jsou děti dementní,
ale kus přepisu rozhovoru prezidenta České republiky
pro čínskou televizi – Zeman totiž vyrazil s krtečkem
dobývat miliardovou Čínu. Šlo by, probůh, nějak zaří-
dit, aby občan této země nebyl s touto osobou ve světě
spojován?

Babišovci s lidskou tváří

Senátní a komunální volby máme za se-
bou. Babiš dobyl Prahu, do senátu se dostal
prominentní jezeďák Čuba, a obměněná horní
komora ihned odhlasovala, že ministři a jejich
náměstci mohou být někdejšími spolupracov-
níky StB. Samozřejmě se můžeme radovat,
v komunálních úspěšela nová lokální hnutí
občanů, kteří to myslí se svými čtvertými a měs-
ty dobře. Všichni vědí, jak dělat politiku lépe.
Babiš ji bude řídit jako firmu a z dálky hlídat
své nesporně bohubilé ekonomické aktivity
– dává přece lidem práci. Aktivisté a vůdci
nových hnutí budou spravovat věci veřejné
jako obecně prospěšnou společnost. Čeká nás
tak zárná budoucnost plná cyklotezek, non-
stop mateřských školek, farmářských trhů, gay
pride etc. Komunální politiku budou mnohdy
řídit vedle standardních babišovců i zcela noví
babišovci s lidskou tváří.

Principy „nepolitické“ komunální politiky
ovládají dnes politiku celostátní. Pohledem
z okna Kremle navíc česká vrcholová politika i
jako komunální vypadá.

O důležitých tématech dneška – tj. jak se po-
stavít k ruské expanzi na Ukrajině, zda hájit
lidská práva ve světě, jak hodnotit čtvrt století
po Listopadu vzhledem k tomu, co předcházelo,
i tomu, jak na 25 let demokracie navázat
– budou rozhodovat lidé „apolitičtí“, kteří se
profilují na tématech často marginálních. O to
víc se proti současnému diskursu vymezí.

Bohužel v tom nejsme v Evropě sami, vý-
chodní vanutí se nás ale dotýká silněji než
států na západ od Rýna. Představa bohaté a
zcela neakceschopné Evropy se Rusům krásně

hodí do krámu, jejich děti budou jezdit po čes-
kých, skotských, vlámských etc. cyklotezkách,
studovat na ke všemu tolerantních školách,
chodit do aseptických parků na jógu, zatímco
v Rusku se bude dělat byznys a rozhodovat.
Kdyby před nedávnem Skotové schválili v re-
ferendu odtržení od Velké Británie, mohli být
Rusové tomuto snu zase o něco blíže.

Příležitostný zastánce Putinova režimu býva-
lý prezident Václav Klaus se k volbám vyjádřil
tako: „Po proběhlých volbách vidím překvapivě
mnoho spokojených, kteří hledají úspěch v jedné
parciální věci, zatímco určující celek zamlču-
jí. Tímto celkem je prohra nás všech, prohra
politiky a vítězství apolitické oligarchie.“ Když
odmyslíme, že to trochu popletl, protože opa-
kem parciálních věcí je právě ten celek, zřejmě
celková vize, nikoliv jakási „prohra nás všech“,
zní to z jeho úst dost pokrytecky. Prostě hlásit se
ke konzervatismu a euroatlantickým hodno-
tám a podkuřovat Putinovi není ničím jiným.
Jinak má ale pravdu, že politika prohrává
a nový vůdce Babiš zamlčuje všechno, co jen
zamlčet lze. Nová uskupení (včetně babišovců
s lidskou tváří) se budou věnovat už jen dílčím
tématům. Babišův nekončící úspěch je založen
právě na tom, že se zásadně nevyjadřuje k ni-
čemu tak nepraktickému, jako je třeba ruská
agrese na Ukrajině, lidská práva atd. To všech-
no totiž smrdí politikou, a tudíž korupcí, jak si
myslí Babišovi voliči. Jemu samotnému to také
perfektně sedí, svojí „neutralitou“ ve sporu mezi
demokratickým Západem a Putinem bude moct
jednou velmi výhodně zobchodovat.

–55–

černého, a sice když „zásluhy o stát“ přiznal režiséru Filipu
Renčovi, který Zemanovi pomáhal v předvolební kampani.
Když Jan Němec na protest proti takovému znevažování
státních významníků k osobním účelům svoje významné
ní Hradu vrátil, Renč, který je o generaci mladší, na adresu
Jana Němce prohlásil: „Ať se pan Němec podívá na svoji tvor-
bu, jestli stojí za významnění. Pak ať se vyjadřuje k ostatním.
To, co udělal, vnímám jako dětské gesto.“ řekl Renč a dodal:
„Mně to přijde směšný a smutný zároveň. Když se dožiju jeho vě-
ku, tak bych nechtěl být takhle zapský a hloupý stařík jako je on.“

Normalizační spratek, který je vzteky bez sebe, že
někdo zpochybňuje jeho štěstí, reaguje jako psycho-
patický egoman, který vůbec nepochopil, že Němec
neútočil na něho, ale na nemravnost, s jakou si Zeman
dělá z tohoto státu vlastní chlívek a významňuje lidi
podle toho, jestli jsou mu – tedy Zemanovi – k něčemu
užiteční a nezve ty, kteří ho kritizovali.

Za léta, co se Zeman utvrdil ve své dokonalosti, dospěl
do vyššího stádia existence. Když udělil Renčovi vyzna-
menání, udělil jej ve skutečnosti sám sobě. Stultus semper
incipit vivere. Máme, co jsme chtěli.

Přizdisráčství jako hlavní obor

Rozhovor Babylonu s Radkou Denemarkovou nejen o univerzitách

Kam se česká společnost dostala za pět-
advacet let od 17. listopadu 1989?

Nechci tomu říkat ztráta paměti, ale mož-
ná je to syndrom malých zemí, kde se všichni
znají a uplácí si vzájemný konsensus, že se
o některých věcech mluvit nebude – tamten
se sice choval jako hovado, ale my mu to od-
pustíme, jako jsme už dávno odpustili sami
sobě. A úplně nejhorší je, že se dal prostor
lidem, kteří jsou inteligentní, ale mají mini-
mální emoční inteligenci. Samozřejmě vědí,
že pro druhé lidi emoce důležité jsou, ma-
nipulují přes ně ostatními a jdou rychle naho-
ru. Jsou to lidé, kteří netrpí pochybnostmi o
sobě, ani o tom, co dělájí. Nechci to zjedno-
dušovat, ale určují systém, ve kterém žijeme,
a to je strašlivý a nebezpečný. Zesměšňují
a zadupávají všechno, co já zahrnuju pod
pojem humanismus.

Sráčové, kteří své duševní mrzáctví vy-
dávají za ctnost...

Když takhle zvesela používáš vulgarismy,
nebojím se jich ani já – je mi to milejší, než
lidi, kteří v životě nevyпустí prosté slovo,
a přitom je jejich chování krivý a vulgární.
Takže, Placáku, jasně, přijde sráč Klaus,
zpochybní těch pár statečných, kteří tady
před listopadem otevřeně pojmenovávali věci,
a vyzdvihne ty, kteří mlčeli a mysleli si své.
Vyzdvihne maloměšťáky, které považuju
vůbec za nejhorší lidi tohoto světa, proto-
že se vždycky jen vezou. Ti jsou horší než
náckové, než komunisti, než vrazi. Nikdy
nic doopravdy neriskují a nikdy nikomu
doopravdy nepomůžou. Korunu tomu pak
nasadí třeba Nečas, který – aby ho zaregis-
trovali Číňani – denuncuje dalajlámismus
jako intelektuální módu, která ohrožuje náš
export. Vždyť jde o lidský životy! Pekingu
je fakt úplně jedno, co si nějaký český šašek
myslí. To je na tuzemském prdelolezectví
nejhorší – zbabělost z podstaty, sama o so-

bě, autocenzura předem. Tohle sprostáctví
zamořuje hlavy a duše lidí.

A tzv. levice, která by měla mít lidská
práva v popisu práce, se chová stejně ja-
ko tzv. pravice, ba ještě hůř: dělá byznys
s Kremlem a Pekingem, tváří se, že je to
ve prospěch celku, ačkoli to jde do kapses
spřátelených soukromých firem.

Jasně, tváří se, že ne, ale on v tom žádný
rozdíl není.

A aby si byznys posvětil, podobně jako
komunisté zpochybňují to, že lidská práva
jsou universální.

To jen papouškují oficiální čínskou po-
litiku, která nejenže nemá lidská práva
nebo humanitární pomoc ve svém slovní-
ku, ale oni ani nevědí, k čemu jsou dobrý,
stejně jako tvůrce tuzemské zahraniční
politiky pan Drulák. Miliony Číňanů, kte-
ří naše politiky nezajímají, přece touží žít
život důstojně, stejně jako lidé na Západě,

stejně jako lidi kdekoli ve světě. Když
čtu takové projevy našich politiků, tak
mám vždycky sen. A v tom snu dotyčný
uvízne v jednom ze tří a půl tisíců pracov-
ních táborů v Číně a roky čeká a zoufale
doutá, aby se někdo z „pravdoláskařů“
ozval na jeho obranu a zachránil mu ži-
vot. Nebo ty šilený „dětský tábory“ v Či-
ně, kam zavřeli statisíce „přespočetných“
děti v důsledku politiky jednoho dítěte,
a kde tihle sirotci, sebrání rodičům nebo
rodiči pohození, vyrůstají jako bezprávní
otroci v továrnách, kde i žijí, spí, otročí.
To je jejich celý „dětský“ svět, to je jejich
život až do smrti.

Ty jsi v Číně byla...

Byla, loni v březnu a začala jsem se o
to zajímat, protože to byl šok – všech-
ny předchozí představy jsem smetla ze
stolu. Měla jsem tam jet zase. Alexan-
dra Pearson, energická a chytrá ženská
z britského velvyslanectví, která tam žije
dvacet let, založila v Pekingu knihkupec-
tví a literární kavárnu, mě pozvala mě
na festival, který tam pořádají Britové a
Američani. Zaplatili mi letenku, já si šla

na čínské velvyslanectví pro vízum a oni
mi ho nedali. Zjišťovala jsem proč a oni
si ti sráč dělají opravdu u každého čárky
– to je neuvěřitelný. V roce 2010 jsem na-
psala článek. Byl namířený ani ne tak pro-
ti Číně, jako proti evropským autorům,
kteří – když znovu zavřeli Li Bi-fenga
– odmítli podepsat petici za jeho osvobo-
zení, což je to nejmenší, co můžeš udělat.
Vykroutili se s opatrnou pozorností, že
je lepší neprovokovat a raději postupovat
pomalými změnami zevnitř a tak dále. Já
přitom tehdy napsala jediný: kdo jiný než
spisovatel by měl vidět, že Čína je země,
kde se snoubí to nejhorší z komunismu
s tím nejhorším z kapitalismu. A i když to
zdánlivě funguje, hospodářsky, nebude-
me se přece tvářit, že tisíce pracovních
táborů a cenzura a strach a mučení a mizení
lidí je normální. Když jsem se teď dočetla,
že Rusové a Číňané společně budují něja-
ký přístav, tak na mě z téhle novodobé
komunisticko-kapitalisticko-otrokařské
internacionály padá hrůza.

pokračování na straně 5

Knihkupectví a kavárna Řehoře Samsy

Vás zve

k příjemnému posezení s dobrou knihou
u výborné kávy, piva, vína a alkoholických
i nealkoholických nápojů všeho druhu

- více než 20letá tradice
- výběr kvalitní literatury ke koupi
(dětské knihy, beletrie, comicsy...)
- pravidelné kulturní pořady
(filmové projekce, výstavy, literární čtení...)
- klidné místo v uprostřed rušného velkoměsta

Vodičkova 30 (pasáž domu U Nováků)
PRAHA 1, tel. 730 175 832

LA CASA BLŮ

...tvoje španělská vesnice...
www.lacasablucz

100% nekuřácká

Polední menu s polévkou

106 Kč

Happy Hours do 17:30h

čaj / presso / pivo 25 Kč

40 Kč Svařák

Chilské víno 0,25l 52 Kč

Galerie Julio Cortázar
v La Casa Blů

Kozí 15, Praha 1
tel.: 224 818 270, 723 446 002
Po - Pá od 11:00h,
So od 12:00h, Ne od 14:00h.

NAKLADATELSTVÍ PULCHRA

Jiří Padevět
Poznámky
k dějinám

Joseph Conrad
Zrcadlo moře

JIRÍ PADEVĚT
Poznámky k dějinám
právě vyšlo

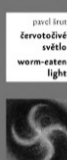
JOSEPH CONRAD
Zrcadlo moře
vyjde 6. 11.

LADISLAV
KLÍMA

Filosof z předměstí
Dialog o Ničem a o Všem

LADISLAV KLÍMA
Filosof z předměstí
Dialog o Ničem a o Všem
vyjde 14. 11.

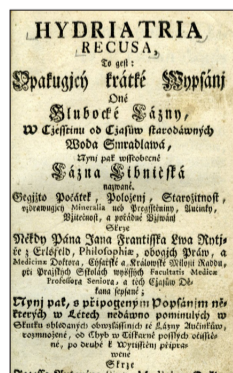
PAVEL ŠRUT
Červotočivé světlo/
Worm-Eaten Light
vyjde 16. 11.

 pulchra

žádejte u dobrých knihkupců nebo na www.kosmas.cz

NÁKUP MĚSÍCE

Loew von Erlsfeld, Johann Franz Ritter: *HYDRIATRIA RECUSA, To gest: Opakující krátké Wypsanj Oné Hlubocké Lázně, W Česstinu od Časivw starodávných Woda Smradlawá, Nynj pak wsseobecné Lázně Libničská nazwané. Gegjžo Počátek, Položenj, Starožitnost, uzdrawugjcy Mineralia neb Pregstěnniny, Aučinky, Vžitečnost, a pořádné Vjzwanj Skrze Někdj Pana Jana Frantisska Lwa Rytjře z Erlsfeld, Philosophiae, obogjch Práw, a Medicinae Doktora, ... Nynj pak, s připogeným Popsánjím některých w Létech nedáwno pomínulých w Skuiku shledaných obwzłássctnjch té Lázně Aučinkůw, rozmnožené, od Chyb w Tiskárně poslyšých očisštěné, po druhé k Wytisštěnj připrawowené Skrze Jozeffa Antonjna Lintz, Medicinae Doktora, ... Jindřichůw Hradec, Ignác Vojtěch Hilgartner, 1767, 8°, (10), 118 s.*

Český text gotikou, latinská slova antikvou, signatury, stránkové kustody, arabské číslování stran uprostřed horního okraje v kulatých závorkách a mezi kvítky, ozdobné vlysy rostlinného dekoru, dřevorezové viněta se stylizovanými květy a lístky, koncová viněta s ptáčky poletujícími nad rozkvetlými keři, impresum v kolofonu. Vazba ze 60. let 20. století, plátěné desky s koženým hřbetem, na hřbetu tlačený a zlatěný název, ochranné kartonové pouzdro, tit. list mírně zašpiněný, tu a tam skvrny od vlhkosti.

Jan František rytíř Löw z Erlsfeldu (26. 3. 1648 Planá u Tachova - 25. 3. 1725 Praha), lékař, právník a filosof, osobní lékař císaře Leopolda I., zakladatel oboru soudního lékařství. "Jest sice pravda, že smradlavé věci obyčejně potupné a opovrhlivé se býti zdají, zvláště nedůtklivým aneb vlastněji mluvě rozmazaným lidem, ale spolu také jistá pravda jest, že některé smradlavé věci, mnohé a veliké aučinky provozují a účkoliv v některých zolášt polovičné a doměnlivé toliko nemocných žádání téměř ceny a vážnosti nemají nýbrž pro svou nepřijemnou vůni a odpornou nechuť zavržené bývají, však nicméně i tēm, když podle českého přísloví, každá a také smradlavá voda dobrá a chutná bývá amžj od sebe odruhují...".

Knihopis 4929 (uvádí pouze devět výtisků, z toho dva neúplné; tento výtisk je uveden jako majetek K. Chalupského).

Betlémská 10 - 14, Praha 1 - Staré Město
Otevřeno: po-pá: 10:00 - 18:00 hodin
antikvariát@ztichlaklika.cz, www.ztichlaklika.cz,
tel. 222 222 079, fax: 222 220 560

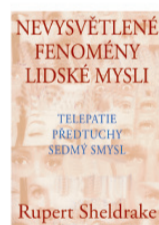

MUDr. Julie Holland a kolektiv

TRÁVA

Kompletní průvodce světem marihuany

Rozsáhlá kniha Julie Hollandové seznámí srozumitelnou formou laiky i odbornou veřejnost s léčebnými i škodlivými účinky marihuany. Také nám odhalí vliv této "měkké drogy" na vývoj společnosti, seznámí nás s měnícími se postoji politiků a zákonodárců k této látce v průběhu doby. Také odhalí její vliv na kulturu a vědu. V neposlední řadě pak nastíní využití marihuany v medicíně, obeznámí čtenáře s jejími léčebnými účinky a s postoji "vědecké" i alternativní medicíny k ní.

Rupert Sheldrake

NEVYSVĚTLENÉ FENOMÉNY LIDSKÉ MYSLI

Možná považujete jevy jako telepatie či předvídání budoucnosti za nadpřirozené či neexistující. Tato kniha vám však s pomocí vědeckých metod dokáže, že jsou naopak naší přirozenou součástí. Doktor Rupert Sheldrake ve své knize shrnul více než 25 let trvající výzkum. Do svých experimentů zahrnul i nejnovější technologie a zkoumá telepatii ve spojitosti s mobilními telefony a e-maily. Zajímavé a objevné jsou rovněž jeho výzkumy týkající se telepatických schopností zvířat. Sheldrake zkrátka boří vědecká dogmata, a to rovněž s pomocí vědy!

Adolf Loos

REČI DO PRÁZDNA

Kniha uvádí Loosovy články a referáty otištěné ve vídeňských listech v letech 1897-1900 a bylo do ní zařazeno šest teoretických a kritických statí z Loosova časopisu Das Andere (To druhé), ve kterých Loos uplatňuje své etické principy a zásady úsporných a funkčních řešení. Soubor Loosových statí z období 1897-1900 obsahuje komentáře a hodnocení nejrůznějších témat týkajících se "životního stylu"

Jón Gnarr

JAK JSEM SE STAL STAROSTOU REYKJAVIKU A CHTĚL ZMĚNIT SVĚT

Jón Gnarr nikdy nedokončil školu, pracoval jako dělník, taxikář a později komik. Přesto se stal starostou hlavního města Islandu. To je jistě přinejmenším zajímavý materiál na knihu o cestě tohoto zdánlivě obyčejného muže na výsluní politiky. Jón Gnarr nás ve vzpomínkách zavede do svého dětství, podělí se o radikální volební program své Nejlepší strany a povypráví o zákulisních intrikách městské rady. Alespoň trochu nám tak odhalí záhadný islandský národ a jeho povahu.

Elsie Altmann-Loos

MŮJ ŽIVOT A ADOLF LOOS

Ve svých velmi osobních vzpomínkách vykresluje Elsie Altmann-Loos s jemnými nuancemi obraz Adolfa Loose, jak ho poznala v soukromí, ale i obraz celé epochy... Vídeň, Paříž a Côte d'Azur jsou zastávky na jejich společné cestě, k jejich každodennímu životu patřili významní současníci jako Peter Altenberg, Karl Kraus a Oskar Kokoschka. Životopis zblízka, bez retuší, necenzurovaný, s dosud nezveřejněnými fotografiemi a dokumenty ze soukromých archivů.

NAKLADATELSTVÍ PRAGMA • V-Hodkovičkách 2/20, 147 00 Praha 4
tel.: 241 768 565, fax: 241 768 561 • pragma@pragma.cz, www.pragma.cz

Šedivá rudá hvězda

Komunisté čtvrtstoletí po pádu komunismu

Americký politolog polského původu Zbigniew Brzezinski vydal na počátku roku 1989 knihu *The Grand Failure* (Velký bankrot), věnovanou vzniku, rozvoji a pádu komunismu. Poslední kapitola se jmenuje „Agónie komunismu“ a poslední podkapitola této kapitoly nese ještě příznačnější název „Postkomunismus“.

Dle Brzezinského tehdy nemělo smysl spekulovat, zda komunismus padne, či ne. Šlo o to, jak a kdy tento pád proběhne a jaké bude mít důsledky. Dvě hlavní otázky doby byly podle něj proto následující: Za prvé, zda marx-leninské diktátorské režimy postupně přejdou v pluralitní demokracie, nebo v nějakou formu nacionalistických autoritativních režimů. Za druhé, jak bude nahlíženo na komunismus jako na politické a intelektuální dědictví 20. století.

Druhá otázka je minimálně na dlouhou esej, na první lze stručně odpovědět, že pluralitní demokracie, byť hodně nedokonalá, se prosadila pouze v někdejších sovětských satelitech ve střední Evropě plus v Pobaltí, místy na Balkánu, jinak vítězí druhá varianta – v Rusku, v Číně, v Kaza-

chstánu atp., přičemž na Ukrajině to byla celou dobu taková přetahovaná, jež v poslední době dosáhla krvavých rozměrů.

U nás však máme jedno specifikum, určité v kontextu těch bývalých komunistických zemí, jež jsou dnes víceméně demokratické: velkou netransformovanou komunistickou stranou. Po listopadu 1989 jí všichni prorokovali brzké vyhynutí, dokonce i prognostik z nejgeniálnějších, Miloš Zeman. Ten v roce 1990 tipoval, že komunisté nedostanou ve volbách více než šest procent. Už čtvrtstoletí mají přes deset. Ale prognostik může být rád, že mu prognóza nevyšla, neboť bez hlasů od komunistů by se na Hrad nedostal – skončil by už v prvním kole.

Komunisté jsou prostě jak vleklá viróza, jejíž odeznění zamrzlo v nedohlednu. Ale proč pořád mají přes deset procent? Jednak díky tomu, že získávají protestní hlasy, hlasy lidí naspuených na poměry, jimž emoce zatemňují mozek. Druhá velká příčina je demografické a psychologické povahy. V komunistických režimech vlastnilo partajní knížku zhruba

deset procent populace. U nás se jistá část těchto lidí a jejich rodin, většinou úroveň okresních funkcionářů, zapouzdřila ve vlastním juriském parku, k jehož psychologii logicky patří též hyperkritičnost k současnosti a vyzdvihování údajných světlých stránek minulých zářných zítřků. KSČM sice navenek s demokracií souhlasí a dává si pozor, aby oficiálně neutroušila něco soudně napadnutelného. Uvnitř však jde o spolek lidí starého režimu, které pojí společná minulost, jakési potměšilé ex post spiklenectví: mezi svými se komunista necítí jako okolím více či méně ostrakizovaný napomahač diktatury, ale jako ten, kdo stál vždy na té správné straně barikády. Když umřel Kim Čong-il, poslal Vojtěch Filip do severní Koreje kondolenci tohoto znění:

*Vážený soudruhu,
v hořkém zármutku jsem přijal zprávu o smrti Kim Čong-ila, velkého vůdce Vaší země.*

Velmi jsme si vážili Kim Čong-ila, jenž svůj život zasvětil korejskému lidu. Snažil se o jeho blahobyt, zajištění bezpečnosti KLDK a dosažení mírového sjednocení Koreje. Komunistická strana Čech a Moravy pevně věří, že korejská strana práce překoná nynější zármutek a nadále povede hrdinný boj korejského lidu za obranu socialismu ve Vaší krásné zemi.

Potlesk naleštěnému soudruhu

„Jsem šťastná, že máme pana Babiše. Je pro mě velkou inspirací, stejně jako pro mnoho jiných lidí“, pravila v rozhovoru pro *MfDnes* budoucí pražská primátorka Adriana Krnáčová. Vyjádřila se podobně, jako před šesti lety jistý Stefan Petzner o Jörgu Haiderovi, šéfovi rakouské BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich). Petzner měl svého šéfa tak rád, že k němu chodil přespávat, aby v noci neměl strach. Jak je tomu u Babišů nevíme. Za to víme, že Krnáčová si chce pořídit ochranku, asi proti hlouposti. Kromě krku na primátorský řetěz mnoho jiných dispozicí pro svou funkci nemá. Prostě nasedla do správného vlaku a vyšlo to. Zbytek obstarávají jiní.

Za uplynulých 25 let se Babiš stal druhým nejbohatším Čechem s majetkem v řádu miliard Kč (byť úvěrové zatížení jeho firem se počítá o řád výše) a nemá jiný cíl, než systém zavedených politických stran, který mu toto zbohatnutí umožnil, zničit. Zatím se mu to daří. I v letošních komunálních volbách zafungovala mantra boje proti korupci a legenda o vytunelované zemi zapustila svěcpe kořeny od Aše po Valašské Klobouky. Tato legenda zbavuje zodpovědnosti za vlastní nedokonalost či neúspěch, což voliči dokáží ocenit – stačí se nazvat bojovníkem proti korupci a úspěch je zaručen.

Sama Krnáčová postavila kariéru na tom, že byla ředitelkou Transparency International, tedy neziskové organizace, jejímž posláním je přispívat k omezování korupce, a to jak jejím mapováním, tak i návrhy systémových kroků. Neváhá ovšem kandido-

vat za hnutí muže, který ve svých rukou akumuluje ekonomickou, politickou i mediální moc, tedy přesně ten případ, který by z pozice své minulé funkce měla neúnavně napadat. Krnáčové se tak povedl majstrštyk. Pomáhá diskreditovat pilíř každé funkční demokracie, neziskové organizace a občanský sektor vůbec. Pokud platí, že vrána k vráně sedá, je Babišův spolek houf bezskrupulózních oportunistů. Politiku obohacují pouze o absenci hodnot a idejí, prvky v jádru antipolitické. Zbývá touha po moci.

I zdánlivá apolitičnost se ovšem stává politikou. Dobře je to vidět na české zahraniční politice. Smyslem zahraniční politiky již není prosazování zájmů České republiky stojící na určitých hodnotách a idejích, ale prodávat šroubky a igelitové pytlíky. Přestože všichni vědí, že je to nonsens, agenda lidských práv byla označena za zábu na prameni úžasného českého exportu.

Do jisté míry je to pochopitelné. Tuto politiku formulují lidé, kteří se proti totalitě nikdy nepostavili a ani nechápou důvod, proč tak někteří jiní činili nebo činí. Pro amorfni oportunisty se stranickou knížkou z doby „znormalizovaného“ komunismu je otázka osobní i společenské svobody redukována na funkci a jistý žvanec, a toho lze přece dosáhnout v jakémkoli režimu. Podpora disidentů v totalitních zemích tak není otázkou mravní, morální ani obecně bezpečnostní, nýbrž jen trapnou připomínkou vlastních selhání. Ministr Zaorálek chce při formulaci nové agendy dokonce využít „zkušenosti

reformního komunismu“. Jaké? Šmelení s benzínem sovětských okupantů? Posypání si hlavy popelem výměnou za udržení funkce? Komu chce Zaorálek předávat takové zkušenosti?

Vrchol pyramidy omezenosti a podlézavosti ovšem sídlí na Pražském hradě. Prezidentův podzim je skutečně hektický a co je neuvěřitelné, každou hrůzu a ostudu dokáže spolehlivě přebít jinou. Nejdříve strávil státní svátek 28. září v Řecku na konferenci Putinovy hlásné trouby, kde nezapomněl odsoudit protiruské sankce. Aniz se ho o to někdo prosil, pobyt v Číně začal ponížným podlézavým projevem, za odměnu budou Číňané ochotni natočit pohádku o Krtečkovi s pandou. V čínské televizi prohlásil, že se chce od Číny učit, jak stabilizovat společnost. Boba a Bobka už neprodal, zato doufám, že se začne řešit jeho vlastizrada. Inspirovat se čínským modelem „stabilizace“ totiž znamená vyslovit souhlas s masovými popravami, zařazením hřebíků do očí, pitváním zaživa, znásilňováním žen, bombardováním klášterů i měst, prostě genocidě, jaké byli a částečně ještě jsou vystaveni Tibetané. Z šesti tisíc tibetských klášterů zbylo 15. Mezinárodní skupina právníků spočítala, že Čína porušovala či porušuje 16 z 27 článků *Všeobecné deklarace lidských práv*. Společnost je natolik stabilizována, že jen za posledních pár let se v Tibetu na protest proti okupaci upálilo 132 osob. O jak obskurní neřku-li zločinecký výrok se jedná, pochopíme nejlépe v okamžiku, kdy bychom si Zemana představili na sjezdu neonacistů v Mnichově a on vystoupil s projevem, že mají na co navazovat, třeba na umění stabilizace společnosti. Tímto výrokem Zeman popřel všechny mezinárodní závazky České republiky týkající se ochrany lidských

2010 třetí v anketě čtenářů serveru idnes.cz „Miss parlament“, přivedly údajně do strany matka s babičkou, obě komunistky. Jeho postupné slábnutí, až „vyhynutí“ je však patrně demograficky nevyhnutelné. Takové jsou objektivní zákonitosti přírody a dějin.

Polistopadové zdravotnictví je přes všechny své problémy jednoduše lepší než to komunistické, a jeho úspěch (a též zlepšení životního prostředí po roce 1989) tak komunistické volební zisky zatím udržuje nad deseti procentní laťkou. Průměrná délka života se prostě po listopadu 1989 protahuje – kdyby platila ta samá, jako v době vlády komunistů, možná by se KSČM přes pět procent už nedostala. Jde o takový zvláštní demograficko-politický transformační paradox.

Dnešní komunističtí ideologové hovoří o období 1917–1989 jako o prvním, neúspěšném pokusu lidstva o vybudování socialismu. Od KSČM započítá nějakého druhého pokusu nehrozí, a už vůbec ne od struktur, které jsou z KSČ vyčuráné dávno pryč. Ty druhé jsou ale často nebezpečnější, poněvadž jsou schopné opravdu skoro všeho.

Josef Mlejnek jr.

práv. Abychom si nemohli užít *Návrat idiota* v přímém přenosu, jako v té nejlepší banánové republice letěl zpět soukromým letadlem dvou spojených lobbistů. Měl to být asi smrtelný políček Zemanovým nepřítelům v bitvě o vážnost prezidentského úřadu.

Výkon kolem předávání státních vyznamenání na 28. října jen potvrdil definitivní rozklad osobnosti. Ve své tradici ocenil zarytého polistopadového obhájce komunistického právního rámce Zdeňka Jičínského nebo řitelce Renče se Sedláčkem a zároveň i oběti totalitní zvůle nebo obránce svobody jako Toufara, Gorbaněvskou a Kryla. Přesně ty osoby, jejichž mučitelé legitimizuje a dává jim bíanco šek k dalším represím. Osobní odvahu charakterizuje, že si vybral jen mrtvé, aby mu nemohli nic říct. Výluvnější je ovšem volba osob vyznamenaných nejvyšším státním vyznamenáním – Řádem bílého lva. Churchill, Winton, Fico. Když stejné vyznamenání získá skutečně velký státník, zachránce stovek dětí a lokální kádr komunistické strany, stěžil lze vidět jiný motiv, než další snahu o relativizaci hodnot, na kterých stojí svobodný západní svět.

Ať za to může alkohol nebo totalitní smýšlení, nové elity nám dávají stále více najevo, že v listopadu 1989 jsme nepožadovali svobodnou pluralitní společnost, nýbrž jen lépe zabalený a chutnější žvanec. Poněvadž se zrovna neumíralo hladu, byl z jejich pohledu Listopad vlastně omyl. Legitimizace předlistopadové diktatury je slavnostně dokončena.

A tak se možná neúprosně blíží doba, kdy vlastní svobodu prodáme s pytlek jablek a naleštěným soustruhem a ještě si u toho zatleskáme.

Petr Mach

Okno do táborů smrti v Severní Koreji

Tak se jmenoval večer, který uspořádala Knihovna Václava Havla 2. října v nově otevřených prostorách v Ostrovní ulici. Hostem večera byl uprchlík z nejpřísnějšího tábora v severokorejském gulagu Sin Tong-Hjok. Je to jediný známý případ člověka narozeného v pracovním táboře, kterému se zároveň podařilo uprchnout. Přijal pozvání na slavnostní vyhlášení Ceny Václava Havla a na mezinárodní konferenci o lidských právech, která se k této příležitosti konala v Praze 1. října 2014.

Pro širší veřejnost byl však zajímavější večer v Knihovně Václava Havla následující den. Pan Sin na něm hovořil o svém životě v táboře a odpovídal na otázky odborníků i publika. Večerem velmi citlivě provázel předseda o.s. Gulag.cz Štěpán Černoušek. Přes tísnivé téma se mu podařilo vytvořit velmi přirozenou a uvolněnou, ale zároveň profesionální atmosféru.

Velice potěšující bylo, že příležitost vyslechnout svědectví pana Sina využilo tak velké množství lidí. Večer začínal v 19.00, ale již v 17.30 dorazila paní v pokročilém stadiu těhotenství, následovala mladá žena na vozičku s dvěma asistenty a od té chvíle už se Ostrovní ulice postupně zaplňovala lidmi, z nichž mnozí se nakonec dovnitř vůbec nedostali. Ti šťastnější se po dvě hodiny tísnili na ulici u otevřených oken a bez dechu naslouchali těžko uvěřitelnému svědectví z úst dvaatřicetiletého muže, který prošel peklem lágru, ve kterém zahynula jeho rodina a ze kterého vyšel zmrzačen na těle i na duchu. Přes severokorejské území se dostal k čínské hranici, kterou překročil a nakonec se mu podařilo utéci

do Jižní Koreje. V současnosti je již devátý rok na svobodě a žije ve Spojených státech. Svůj život zasvětil tomu, že jezdi po světě a snaží se vzbudit zájem o osud své země. Hovoří v OSN, setkává se s významnými politiky, vydává svědectví před mezinárodním tribunálem v Haagu, objíždí malé komunity krajanů v USA a společenství lidí, kteří jsou ochotni mu naslouchat i jinde ve světě. Ale podle jeho vlastních slov marně. Je čím dál zklamanější. Došel k přesvědčení, že pomoc Severní Koreji nepřijde zvenku, ale změna bude muset nastat zevnitř.

Bez nadsázky nejstrašnější orwellowský režim na světě nechává mezinárodní společenství netečné. Nikdo nemá chuť narušit křehkou rovnováhu tam, kde se protínají mocenské zájmy Ruska a Číny. Ani Jižní Korea nemá zájem na sjednocení, ba přímo se ho děší. Miliony psychicky i tělesně zbledovaných příslušníků stejného národa by pravděpodobně smetly ekonomický záraz a podemlely životní úroveň, na kterou si lidé v Jižní Koreji tak snadno zvykli a nehodlají se jí vzdát.

Podle dohadů dnes žijí v severokorejských lágrech až 200 000 mužů, žen a dětí. Tábory jsou jasně patrné na družicových snímcích. Existují dvakrát déle než Stalinovy gulagy a dvanáctkrát déle než nacistické koncentrační tábory. Není bez zajímavosti, že byly vybudovány po vzoru těch sovětských.

Pan Sin ale nepřišel jen líčit hrůzy, které prožil a které prožívají statisíce lidí právě TEĎ. Přinášel poselství, které mrazilo a které se

bohužel stává pro nás tak aktuální. „Buďte obezřetní,“ říkal. „Neustupujte zlu, které se dokáže vždy organizovat lépe než dobro. Nenechte se strhnout lacinými ideologiemi. Nemyslete si, že to, co potkalo Severní Koreu nemůže jednou nastat i v České republice.“

Bylo moc dobře, že lidé, kteří se toho večera v knihovně shromáždili, byli ve věku mezi dvaceti a třiceti. Generace, která nezažila nacismus ani komunismus a pro níž je svoboda a právo každodenní samozřejmostí si vyslechla silný příběh, bez něhož snad ani severokorejské realitě nelze uvěřit.

Zájemcem o podrobné líčení života v táborech smrti doporučuji si přečíst knihu *Útek z tábora 14*, kterou podle výpovědi Sin Tong-Hjoka sepsal americký novinář Blaine Harden a která u nás loni vyšla v českém překladu. Zároveň doporučuji knihu *Není co závidět* od americké novinářky Barbary Demickové. Vyšla minulý měsíc rovněž v českém překladu. Výborně napsaná kniha zkušené novinářky popisuje běžný život v Severní Koreji podle svědectví lidí, kterým se z ní podařilo uprchnout.

Videozáznam debathního večera se Sin Tong-Hjokem je k dispozici na webových stránkách Knihovny Václava Havla. Knihovna zároveň připravuje v dohledné době další večer, který bude věnován Severní Koreji.

A ještě jedna zajímavost: Pan Sin byl ohromen účastí tolika mladých lidí na svém večeru. „V Jižní Koreji už to mladé lidi vůbec nezajímá,“ podotkl, „tam by na takový večer přišlo pár starších lidí.“

Andula Hradilková

BABYLON Studentský list • šéfredaktor: Petr Placák, zástupce šéfredaktora: Stanislav Škoda

• redakce: Josef Mlejnek jr., Jan Horník, Jan Machonin, Petr Zavadil, Erik Lukavský, Míša Zelená-Stoilova, Adam Drda, básník Ticho, Ladislav Čumba, Jiří Holub, Viki Shock, Vít Zavadil, Olga Vlčková, Petr Mach, Jan Hájek
• technický ředitel: Vít Krajčovič (tel. 774 553 820) • distribuce: Pavel Řezníček • posílček: Jogi Mokšanand • grafická úprava a sazba z písma John Baskerville: LUSEL • adresa: Moravská 35, 120 00 Praha 2
• vydává Studentský spolek Babylon, IČO 63830523 • e-mail: ibabylon@seznam.cz • tel.: 606 618 153 • www.ibabylon.cz • č. ú.: 1935796379 / 0800 • tisk: MAFRA a. s. Praha

Komouši, konzouši a trh

Obchodníci s vesmírem čtvrtstoletí po pádu komunismu

Román Frederika Pohla a Cyrila M. Kornblutha *Obchodníci s vesmírem* z roku 1953 (časopisecky již 1952) vyšel v českém překladu Jarmily Emmerové nejméně dvakrát (1963 a 1987) za komunistického režimu (po listopadu v roce 2005). Sci-fi satira na kapitalismus a reklamu z ideologických důvodů asi vyhovovala, čtenáři ji patrně právě proto nechávali často opomenutou. Není se co divit, život v komunismu člověka naučil kapitalismus přímo milovat. Až zkušenost s ním začíná tuto knihu činit velmi aktuální – o našem polistopadovém vývoji vypovídá více než kdejaké vzpomínkové mudrování, jehož jsme nejen letos čas od času svědky.

Děj se odehrává ve vzdálené budoucnosti, kdy je svět rozdělen mezi soupeřící obchodní korporace, jimž zbytky státní moci jen přísluhují. Hlavním hrdinou je úspěšný pracovník reklamní agentury Mitchell (Mitch) Courtenay, jenž svou kariéru kdysi zahájil úspěšnou kampaní na dětské cigarety Šlučík. Na začátku románu dostane zásadní úkol, avšak hodný jeho schopností. Zařídí reklamní kampaň, která přiměje zákazníky k tomu, aby si koupili celoživotní pobyt na Venuši: „*Nejdřív slova. Potřebujeme o Venuši výrazy, které lidi chytanou. Vyburcují je. Donutí je snít o změně, o vesmíru, o jiných světech. Slova, která jim vnuknou pocit, že jejich současné postavení není úplně bez kazu, a vzbudí v nich lehoučkou naději, že by si mohli polepsit. Slova, při nichž budou mít pocit, že uvažují ušlechtilé, a ne pošedlé.*“ Venuše je samozřejmě planetou velmi nehostinnou, nicméně Mitch jí prostě má zákazníkům správně prodal: „*Nikdy nesmíme zapomínat, že Venuše je tu kvůli tomu, abychom z ní my měli co nejlíc. Nikdy to nesmí být naopak.*“ Mitch musí zkrátka lidi (zákazníky) přesvědčit, že na Venuši „bude líp“.

V osobním životě se ale Mitch trápí. Manželka s ním nechce potvrdit sňatek. V budoucnosti se totiž manželství uzavírají nejprve na zkoušku. Pro Kathy je hlavním kamenem úrazu Mitchova až ideologická oddanost reklamě a jejím principům, které celý svět ovládají. Reklama již tehdy dospěla do nejvyššího stadia – „*od jednoduchého a jen služebného požadavku rozprodal již vyrobené zboží k její dnešní úloze vytvářet nová průmyslová odvětví a měnit potřeby lidí na celém světě podle potřeb obchodu.*“ A Mitch je prostě schopen „*jakéhokoliv činu, který by sloužil našemu bohu – Prodeji.*“ Dobře také ví, že „*nejvyšší formou našeho umění je přesvědčit zákazníka, aniž je si vědom, že je přesvědčován.*“

Nicméně v průběhu příprav reklamní kampaň v rámci Venuše“ se rozpoutá groteskní vír podivuhodných událostí, který takřka všechno postaví na hlavu. Podrobnější popis děje plného intrik a jeho někdy až šílených zvratů zde vynecháme. Důležitější je totiž její společenské, politické i filosofické poselství, pro nás a pro naši dobu.

Krachle-šumsi-superka

Mitchovi se přihodí děsivá věc: on, „kreativce“, sociálně příslušník superkategorie, je kvůli záluďnému úkladu degradován na úroveň prostého dělníka a obyčejného konzumenta. Mimoходом, dojde díky tomu k zajímavému zjištění: „*Uvědomil jsem si, že kromě krátkých setkání se služebními osobami jsem vlastně v životě nepřišel do styku s žádným konzumentem.*“ Pracuje pak v Kostarice, na kuřecí farmě a plantážích firmy Chlorella. Moc si nevydělá:

Ž sicity jsem se vracel úplně vyprahlý a s tím společnost počítala. Když jsem v automatu na nápoje vytukal své číslo, vytryskl z něho speciálně připravovaný nápoj Šumsi na jedno napij. K večeru bylo denně totéž a já víc než pár soust „Kuřátko“ do sebe nedostal. Za chvíli jsem měl hlad a poblíž byl stánek, kde jsem si mohl bez řeči koupit na úvěr Krachle. Krachle ovšem vyvolaly svíravý pocit, který se dal zahnat jedině několika doušky Šumsi z automatu. A Šumsi vyvolal svíravý pocit, který zahnal

jedině cigareta Superka, po níž člověk dostal chuť na Krachli. ... Pomalu se ze mě stával typ konzumenta, jaké jsme mívali rádi.

Ovšem kuřata jsou v kostarickém agrokombinátu hodně podivná, vlastně je to jedno velké kuře:

Každý den se mi táhl jako týden. Herrera na mě sotva promluvil. Až najednou se mě večer v klubovně zeptal: „Už jsi viděl Gallinu?“ (gallina – španělsky slepice, pozn. JM.) To bylo „Kuřátko“. Odpověděl jsem, že ne. „Tak pojď se mnou dohlt. Můžu tě vzít s sebou. Stojí za podivnou.“

Otevřel dveře. „Tady hnízdí,“ prohlásil hrdě. Pohlédl jsem dovnitř a polkl jsem. Předemnou se otevřela ohromná betonová bání s betonovou podlahou. Většinu prostoru vyplňovalo „Kuřátko“. Byla to šedohnědá hmota připomínající gumu. Měla tvar polokoule asi patnáct metrů v průměru. Do pulsujícího masa se sbíhaly desítky trubice. Na první pohled bylo vidět, že žije.

Herrera mi řekl: „Chodím kolem celý den. Když vidím, že někde narůstá a že je maso pěkně jemné, seřizu je. Pomocníci, kteří jdou za mnou, to háky odtažují, rozřežou a naloží

■ Ivan Kožíšek, Společensvo (Struktury - tvary)

na pohyblivý pás. Po obvodu bání zela ústí tunelů, v nichž bylo vidět odpočívající pohyblivé pásy.

„Ona v noci neroste?“

„Ne. Omezi jí výživu na nejnižší míru a nechají ji, aby se pořádně vyprázdnila. Každou noc div neumře, ale ráno zase vstane z mrtvých jako Sán Lázaro.“

No a jsme u Babiše. Chorella je jako Agrofert (a jeho Vodňanské kuře), výrobní procesy v potravinářství nemají k tomu výše citovanému daleko. Všichni jsme konzumenti (zdaleka nejen Babišovi), spíše konzumenti než občané, a skoro všichni jsme vysávání koloběhem šumsi-superka-krachle-šumsi (v originále Popsie-Starr-Crunchies; to poslední by se dalo přeložit i jako křupky), byt konzumentky různých koloběh má mnoho podob, zpravidla luxusnějších než u dělníka kdesi v Kostarice. Ale to je vedlejší, princip je stejný.

Tajemní konzouši

Mitchovi se při dřině na průmyslové farmě často vybaví jeho vlastní reklama na Chlorellu: „*Díky zlatým rukám svobodných farmářů, hrůdy na své dílo, dostává se nám ze sluncem vyprahlých plantáží Kostariky požehnaní vyzrálých proteinů Chlorelly.*...“ Ale hlavně chce z pekla Chlorelly uniknout. K tomu mu pomohou takzvaní konzouši. Jde o hnutí odporu, které Mitche osloví, neboť se zdá být sečtělý a přemýšlivý. Konkrétně ho osloví právě Herrera, který konzoušské

buňce v Chlorelle zřídí tajnou místnost důmyslně ukrytou tak, že se vchod do ní nachází pod kypící masou „Kuřátko“.

Mitchův vztah s konzouši je však z jeho strany čistě pragmatický, chce jen využít jejich sítě, aby se dostal pryč. Jinak jsou mu členové hnutí odporu přímo odporní: „*Ti fanatici s očima planoucímá divým nadšením chtějí světu namluvit, že moderní civilizace určitým způsobem „plundruje“ naši planetu. Zabeďněnci! Vyčerpání přírodních zdrojů věda vždycky o krok předejde. Vždyť přece sotva začalo být vzácné maso, už jsme tu měli sojáčky. Když začala vysychat nafta, technici vyvinuli pedotaxi. ... Popadl mě vztek na pokřivené mozky, které zpracovávají tak skvělého konzumenta, jakým byl Herrera. Mohl mít na světě své místo, mohl nakupovat a spotřebovávat, a tak dávat práci i zisky svým bratřím po celé zeměkouli, mohl stále zvyšovat svá přání i potřeby, a tím v obchodním koloběhu zvyšovat práci a zisk všech. A mohl vychovávat děti, z nichž by vyrůstali konzumenti, kteří by nastoupili na jeho místo. Člověk by brečel, když vidí,*

kých, anebo aby kryli vlastní záda. S.O.K. prohlašuj e, že nemá s těmito lidmi nic společného a že jejich skutky rozhodně odsuzuje.

CO DÁLE?

To zcela závisí na vás. Můžete buď a) jít udat člověka, který vám dal tento obězník; b) obězník zničit a zapomenout na jeho obsah; c) vyhledat osobu, která vám obězník předala, a vyžádat si další informace. Žádáme vás, abyste všechno dobře rozvážil, než budete jednat.

Není to vůbec špatné, některé nápady, jako třeba plánování populace, jsou sice diskutabilní, ale duch letáku je v zásadě dobrý a zdravý. Konzouši v leccm připomínají České děti Petra Placáka, ale jestli si to náš šéfredaktor nemyslí, necht tuto větu v korekturách klidně vyškrtne. Avšak Mitch na konzoušský obězník nepohlíží vůbec příznivě: „*Byla to výzva k rozumu a ty jsou vždycky nebezpečné. Na rozum se člověk nemůže spolehnout. Vyloučili jsme jej z reklamy už hodně dávno a dosud jsme jej nepostrádali.*“ Nicméně konzouši mu poslouží, aby se nakonec dostal zpátky do New Yorku.

Konzouši však stojí za bližší pozornost. Jsou to dost jiní konzouši, než na jaké jsme zvyklí – jejich cílem je zachovat („konzervovat“) přirozený svět jako takový, přičemž vědí, že neustálý hospodářský růst, z něhož si většina dnešních konzervativců vytvořila božstvo, přirozený svět spolehlivě ničí. Každopádně ukazují, že kapitalismus nemusejí kritizovat pouze levičáci. V tom je česká společnost pětadvacet let po pádu komunismu stále v zajetí komunistických schémat.

Trh je zkrátka dobrý sluha, ale zlý pán. Krotit by ho měly zákony a politici, v naší civilizaci si však postupně osedlal i politiku, jež upadla na úroveň pouhé služby ekonomiky. Politická komunikace dávno degradovala na úroveň reklamních sloganů, politika je v rukou podnikatelských skupin a u nás pak v těchto skupinách často hrají prim lidé s nějakou temnou vazbou k minulému režimu. Komunistům (nomenklaturním kádřům) jak vidno trh nevádí, dovedou se na něj pružně adaptovat, na demokracii ostatně rovněž. A jsme opět u Babiše. Věnujme však nyní nejprve chvilku pozornosti Viktoru Koženému.

Kožený estébák

Ukázkovou transformaci struktur starého režimu do moderního (tržního) hávu jsme totiž zažili krátce po listopadu v podobě Harvardských fondů Viktora Koženého. Ten paradoxně patřil k jedněm z mála vrcholových „harvardanů“, který nebyl kmenovým zaměstnancem Státní bezpečnosti. Patrně byl pouze agentem, ale to teď není důležité. Důležité je, že se část StB hladce proměnila v „pravý americký“ kapitalistický fond, jehož reklamě nalezla spousta občanů laičních po jistě desetinasobku.

Šlo vlastně o první masivní použití marketingu v čerstvě postkomunistickém Československu, který „zabral“ tak silně, že vlastně „rozfofoval“ celou kupónovou privatizaci. Každopádně pak Kožený a spol. mohli ovládat majetek za desítky ne-li stovky miliard právě díky tomu, že velký počet občanů investoval své kupóny právě do harvardských fondů. Občané, očekávající malý zisk v řádu tisíců, tak poskytli úzké skupině prohnanych estébáckých profesionálů moc manipulovat s miliardami. Na základě povrchní reklamy, navzdory kritickým informacím o postavě Viktora Koženého a o zázemí jeho fondů, jež se již tehdy daly dohledat, jen to chtělo trochu více práce. Tento vzoreček záhy přešel do politiky a uplatňuje se v ní dodnes.

Za asi největší sametověrevoluční navivit by se dalo zpětně vyhlásit tvrzení, že všem prospěje, když nomenklaturní režimní struktury budou moci podnikat, neboť tak budou mít něco rozumného na práci, získají vlastní majetek a přejde je chuť konspirovat proti demokracii. Podnikaly a podnikají, ale k obrazu svému – ve stylu Harvardu, a za vydělané (nakradené) peníze si pak kupovaly a kupují i politický vliv. Poučka, že peníze plodí moc a moc plodí peníze, kterou se na setkání s manažery firmy ABL kdysi oháněl Vít Bárta, rozhodně nepochází z Bártova mozku a

počátkem roku 1990 si ji mohla pomoci vlastní prosté úvahy odvodit skoro každá trochu bystřejší hlava. Dnes z toho plyne silné podezření, že již v počátcích transformace existoval velmi silný tlak jistých skupin (zejména komunistické nomenklatury) na provedení ekonomické reformy takovým způsobem, aby to vyhovovalo jejím zájmům. Česká politika je tudíž v rukou různých temných kmotrů od počátku, nikoliv až od dob opoziční smlouvy.

Vstanou noví Babišové

Na Babišovi nevádí ani tak to, jestli dělal „Bureše“ tak nějak přirozeně, aniž by StB něco podepsal. V podnikcích zahraničního obchodu za komunistů pracovaly prověřené kádry, u nichž se donašečství jaksi automaticky očekávalo. Ne, na Babišovi vádí jiná věc. Jaká, to si lze opět přiblížit pomocí *Obchodníků s vesmírem*. Fowler Shocken, vlastník firmy, kde Mitch pracuje, je zastřelen a na zasedání vedení podniku se přítomní seznamují s poslední vůlí zesnulého. Mitch si nejdříve myslí, že s ním Shocken takřkajíc „vyjebal“:

„*Svému drahému příteli a spolupracovníkovi Mitchu Courtenaymu odkazuji a činím ho dědicem svého duševního prstení vykládaného slonovou kostí (inv. číslo 56 987) a svých pětasedmdesáti akcií ze zakladatelského podílu ve Společnosti pro šíření psychoanalytických znalostí, nevýdělečné korporaci se sídlem v New Yorku, s důtklivou žádostí, aby věnoval svůj volný čas aktivnímu působení v této organizaci a podpoře jejího ušlechtilého cíle.*“ „*Tak vidíš, Mitchi,*“ řekl jsem si, „*jsi vyřízen.*“ „*Hodl jsem opis na stůl a opřel jsem se do židle, abych si v duchu rychle prolehl stav svých zpeněžitelných akcií.*“

Ale po návštěvě Společnosti pro šíření psychoanalytických znalostí, jež sídlí kdesi v zapadlém koutu New Yorku a sestává ze tří kancelářů a dvou zaměstnanců, Mitch zjistí, že tato na první pohled zcela namicovatá Společnost vlastní kontrolní podíl v dalších, již zajímavějších společnostech, a tyto společnosti že opět vlastní kontrolní balíky akcií dalších společností a tak dále a dále, a tedy, jak konstatuje Mitch: „*Nebudu vás unavovat detaily. Stal jsem se pánem firmy Fowler Schocken & spol. Jenže než k tomu došlo, naučil jsem se opovrhovat vším, čím tahle firma žila.*“

Ano, Mitch nakonec přece jen prohlédne a společně s Kathy a početnou skupinou konzoušů, kterou propašoval do firemní rakety letící „tržně kolonizovat“ Venuši, míří vsříc novému životu, neboť firemní projekt tržní kolonizace spiklenecky obrátí v civilizační misi konzoušů, kteří mají na Venuši vybudovat lepší život dle svých ideálů, když to na Zemi není možné. Jde samozřejmě o parodii na povinný happy end hollywoodských filmů, avšak u nás nelze happy end čekat ani ze srandy. Z řady důvodů, z nichž zde zmíníme jen pár.

Za prvé, nikdo neví, kdo je Babiš. Kde vzal peníze na své podnikání, co vlastně všechno vlastní, jestli třeba celý Agrofert nepatří nějaké (estébácké, rusácké či nějaké takové podobné) Společnosti pro šíření psychoanalytických znalostí, přesně v tom stylu, jak je popsán v Pohlově a Kornbluthově románu.

Za druhé, reklama, obchodní i politická, vládne a postupně národu vymývá i poslední zbytky mozku. Víra, že s Babišem může být líp, je přece v kompletním zdravém mozku neudržitelná, to dá rozum. A nejde jen o Babiše. Jeden Babiš padne, dva noví vstanou. V tom spočívá pravý mor naší doby. Saň má sto hlav, jen jedna z nich je Babišova.

A za třetí, situaci navíc zhoršuje skutečnost, že dneska má každé blbec chytřej telefon. Blbec s chytrým telefonem je totiž nebezpečnější než bez něj. To dá rozum. A nejvíc těchto otelefonovaných blbů patří do superkategorie. Říkají si manažeři.

Ale abychom nekončili jenom truchlivě, tak alespoň jedna dobrá zpráva. Vyhlašujeme čtvrtý odboj pod heslem „Konzouši všech zemí, spojte se!“ Česká buňka se tajně organizuje v boudě u Budyho v zahrádkářské kolonii na Libeňském ostrově.

pokračování ze strany 1

Proč se miliardová mocnost bojí do země pustit jednu ženskou, která nemá žádnou funkci, moc, je jen sama za sebe?

To se mě ptají. Já myslím, že je to taková psychologická hra, protože moje děti vízum dostaly. Jak je navíc ta země neuvěřitelně zkorumpovaná, nastává něco, čemu nerozumí nikdo. Na jedné straně překvapivě povolí výstavu nebo vydání knihy, která je vůči režimu kritická, jindy zakáží úplnou marginalii a autora zavrou. Je to nečitelný režim, což je nejhorší, protože umožňuje nejurovnější variantu brutalit vředního dne. A některá rozhodnutí podle mne mají banální vysvětlení: záleží na tom, jak se ten který mocipán na určité úrovni zrovna vyspí, nebo jak dobře se nají. Nevím.

Dobře, dejme tomu, že Čína je na druhé straně zeměkoule, i když v dnešním globalizovaném světě je to úplně jedno. Oni se ale podobně blahosklonně jako k čínským koncentrákům staví i k ruské agresi proti donedávna ještě sousední Ukrajině a k anexi Krymu – představitelé země, která má zkušenost jak s ruskou okupací, tak s anšlusem „německého“ Rakouska a následným odtržením čs. pohraničí pod stejnou záminkou ochrany tamní menšiny.

Z toho, jak se k ruské agresi staví čeští politici, jde strach – tyhle kritické momenty dokonale obnažují mentalitu společnosti a když se precizně nepojmenují, bují dál po svém, až nás zcela pohltí a zadusí. Jakákoli agrese tohoto typu ve světě musí dostat okamžitě a jasně přes prsty. Češi se ozvou jedině tehdy, když se to bude týkat jich samých, jako v Mnichově, a dnes už možná ani to ne...

Politika, která není schopna přemýšlet v nějakém dějinném kontextu, nebo v rámci solidarity, která je základem mezinárodního společenství, přestává být politikou.

Ano, všechno je pak hra na jako – jako politika, jako filmy, jako literatura...

Jako stát. Zaznamenala jsi Zemanův projev na Rhodu v Řecku, kam ho pozval Putinův oligarcha, kde se Zeman mimo jiné nechal slyšet, že situace na Ukrajině je chřipka, narodil proti Islámskému státu, který je rakovina, tudíž bychom měli odvolat sankce proti Moskvě a spojit se s ní v boji proti islámskému terorismu?

Jestli je něco rakovina, tak je to Zeman – tenhle způsob myšlení je rakovina, a taky se tak šíří: iracionálně, bez kontroly, bez jakýchkoli kulturních, politických či jiných vazeb. To přece nejde vůbec porovnávat. Táhle je průser. Tady je průser. A každý se musí řešit. A každý se musí řešit jinak. Jenomže on se kamarádí s Putinem a v zájmu diktátorského kamaráda odvádí pozornost od Ukrajiny. Zemanův způsob vnímání světa je skutečně zhoubný, destrukuje všechny životně důležité hodnoty.

Nejhorší ovšem je, že nás od Prognostického ústavu a jeho dětí mají zachránit estébáci, kteří po listopadu 89 přišli k penězům díky svým konexím z doby normalizace, pak je s naší benevolencí dalších dvacet let hrabali a teď chtějí zpět i politickou moc, kterou jim studenti 17. listopadu 1989 vyfoukli pod nosem. A lidi jim to žerou.

Ano. Dochází k fenoménu, který známe z historie lidstva. Ono se všechno opakuje. Teprve po čase vyplouvají na světlo problémy, které se měly pojménovat a vyčistit hned po roce 1989, ale až s odstupem let je jasné, co se nestalo a stát mělo. Možná stačí problémy pojmenovat, ale chybí kritické myšlení. A zase ti to ukáží na mikrosituaci. Narážím na lidi, kteří mi říkají, jak je Babiš úžasný a skvělý, protože to přece psali v těch a těch novinách. Ale vždyť jsou to proboha jeho noviny! Nejde o politiku, ale o firemní záměr. ANO, bude líp – jistě, pro náš byznys. Proto taky okamžitě bez mrknutí oka oseká peníze pro ministerstvo sociálních věcí, protože ho problémy lidí na okraji společnosti, kam se dostávají ne vlastní vinou právě děti, vůbec nezajímají. Ale to je přece základ demokracie, že silnější ochrání slabšího! Ne že ho zaslápně. Už mě kdysi zarazily Věci veřejné, které si založila parta mladých a nezralých podnikatelů jako podnikatelský projekt. Teď nám tu s Babišem bují a všechno prorůstá Berlusconiho syndrom, jak tomu říkáme.

Podle mě všechny současné problémy pocházejí z toho, že jsme se nedokázali rádně vyrovnat s minulostí, analyzovat to, co tady bylo a vyvodit z toho důsledky. Nereflektovaná minulost vytváří kouřovou clonu, který zakrývá podstatu věcí, znejasňuje je a rozmazává, ať už jde o politické strany, zahraniční politiku, kulturu, nebo společnost jako takovou...

Jasně. Štve mě i takový ten blahosklonný názor, že 80. léta byla v pohodě, protože se už nepopravovalo jako v 50. letech, nebo že to nebylo tak hrozný jako v Latinské Americe, jak to nakopli Chomsky, a ble ble ble. Kurva, ale když kdokoliv nemůže žít svobodně svůj život, a přitom nikdy nic špatného neudělal, tak to jsou vraždy. Tečka. Tvůj život je v háji a kdo ti ty roky kdy nahradí? A nejhorší bylo vydírání lidí prostřednictvím dětí, které kvůli svým rodičům nemohly studovat.

Chomsky je zákeřný v tom, že je inteligentní a potácí úhly pohledu chytře jinak, ale znevažuje život

lidí, kteří riskovali a kteří se nedali a odnesli to, zatímco on se celý život válí po amerických univerzitách a nechá se platit systémem, který může beztretně a ostře kritizovat, protože se mu dostalo privilegia, že žije ve svobodné zemi, a ne za normalizace v Československu nebo v jakémkoliv totalitním státě. A pak sem přijede na návštěvu a lidem, kteří se snažili jít těžkým obdobím vzpřímeně a nezadat si a za to – narodil od něj – zaplatili tím nejcnějším, a to jsou roky života, vzkáže, že to nic hrozného nebylo. Ať jde Chomsky do prdele! Anebo ať jde do Číny. Tihle lidé vůbec nechápou, jaké podobným intelektuálním relativizováním páchají zlo. Jako by jim chyběly empatie a soucit a respekt ke každému lidskému životu a pokora.

Jako bychom se u nás ocitli v časové smyčce. Navracejí se nejen podobné typy personálně, navrací se způsob politiky a vedení na všech úrovních, jaký známe z komunismu: není důležitá odbornost a čistý mravní štít, ale jen a jen loajalita průměrných. Nevybírají se

Radka Denemarková, Praha 2014

schopní, vybírají se neschopní, kteří jsou loajální. Za populistický příslib toho, že se budou mít líp, se lidé s lehkým srdcem zbaví sebeúcty, respektu k sobě samému, zbaví se okamžitě svobody.

Bolševik snil o materialismu, který byl vědecký, což byla totální utopie. Dnes se ale materialismus stal všepohlující realitou.

Tady v tom postkomunistickém světě se cizuluje rovnice: kdo nemá prachy, není člověk a odsuneme ho ještě dál na okraj společnosti. A úplně nejhorší je zdejší nedostatek solidarity a lhostejnost. Když ji ještě zdokonalíme, můžeme ji vyvážet. Já to nechci svádět na to, že jsme ateisti, ale ona vertikála, upínání se k vyšším hodnotám tady chybí, zatímco horizontála je stále níž a níž.

A tzv. elity horizontálně k sestupu vydatně napomáhají – nejen politici a média, která jsou dnes na tom nejhůře od listopadu, ale stejně i intelektuálové, sociologové, historici, politologové, kteří místo aby společnost varovali, že jde do háje, produkují kraviny, relativizují zlo, stejně jako všechny hodnoty nebo jen mlčí.

Ti inteligentnější mlčí a slyšet jsou ti, co nepřemýšlejí. A protože prázdny buben duní nejlíp, tak se blbost rozlézá jako epidemie, protože lidé nevěří vlastní zkušenosti, přebírají zkušenosti přežvýkané médiu a považují lži a život z druhé ruky jako něco směrnatného. Vše se mete pod koberec, kde to hníje a tohle je důsledek.

Vystudovala jsi germanistiku, žiješ nebo se pohybuješ napůl v Německu. Mohla bys srovnat, jak se vyrovnali Němci se svou hnusnou minulostí a jak se se svojí hnusnou minulostí vyrovnávají Češi?

V Německu se hnědá minulost čistila desetiletí a čistí se dodnes. I když to nebylo jednoduché, tak bylo přesto jasné řečeno, že nacismus byl zločinný a kdokoliv se v něm namočil, musí za to nést plnou odpovědnost a nevymlouvat se, že taková byla doba. Jedině tak se lidé narovnají a změní se myšlení. Tady odpovědnost nikdo za nic nenese. Vše se smete ze stolu. I estébáci se schovávají za větu, že taková byla doba. Ne! Vina není doba, ale konkrétní lidé. V Německu se všechno, co se událo, pojmenovalo, zatímco tady se vše rozplizlo. Když to chce někdo pojmenovat, tak je to kazisvět, který ruší pohodu a klid na práci.

Primitivní antikomunista.

Jo, nadávají mu zjednodušeně do antikomunistů a zesměšňují ho. Něco podobného by si v Německu nikdo nedovolil, Němci berou na svá bedra odpovědnost za nacismus dnes a denně. Já s postestébáckou povahou kapitalismu nesouhlasím, nevěřím v tento kapitalismus, v tuto konzumní společnost, v obohacování lidí, kteří nemají právo se na nás obohacovat. To je přece směšné si myslet, že kdo má nejvíc peněz, má všechno včetně pravdy. Kam se poděla nezávislost a kritické myšlení? Kam se poděla demokracie pro všechny? Autocenzura už zase bují, v médiích, v úřadech, ve

firmách, všude. Sotva se lidi osvobodili z prostředí, kde po desetiletí museli držet hubu, už ji drží zase a dobrovolně. A to jim nehrozí kriminál. Dopracovali jsme se k bodu, že lidi jsou překvapení, když mohou říct, co si myslí a co cítí! Chápeš to? Kde to jsme!

I kvůli tomu jsem přestala učit, protože jsem si mezi studenty, kteří snad už ve dvaceti myslí na penzi, vůbec nemají chuť rebelovat, připadala jako přecitlivělý puberták. A marně jsem vysvětlovala, že jsem šťastná za tuto dobu a svobodu, a právě proto jsem kritická, protože se strachuju, abychom si svobodu neponížili zbytečnými kompromisy a strachem, a to hlavně v každodenním životě. To je taky nějaký umrtvující bacil, který se rozlézá: jít tou nejsnazší cestou.

Pokud si náhodou mladí lidé zachovali zdravý instinkt, vysoká škola je o něj rychle připraví.

Průsvih vysokého školství začíná, když se ke slovu dostanou přízdisráči, kteří učí mladé lidi přízdisráčství jako hlavní obor. Na školách jako by nešlo o to naučit

někoho kriticky myslet, polemizovat, bádát a všechno zpochybnovat, prohlubovat vzdělání a vědomí souvislostí, ukazovat, že všechno může být jinak, dobrodružně propojovat teorie a problémy, ale o to, aby student při zkoušce odvyprávěl připravené myšlenkové konstrukty, dostal diplom a hotovo. Jde jen o to vzájemně se utvrzovat v průměrnosti, přičemž hraje prim fachtidiotismus, za který se myšlenková nemohoucnost a diletanství nejlíp schová. Vysoká škola by měla mít mimořádné a tvůrčí osobnosti. A ono je tomu mnohdy naopak: je školením v umění, jak snadno proklouznout, jak flexibilně podkuřovat. Pokud chybí osobnosti, které by byly schopny vytvářet vlastní teorie a pokud se jen dokola papouškují to, co bylo řečeno už před lety ve světě, tak nelze očekávat, že vznikne inspirativní prostředí vzdělání jako dobrodružné cesty životem.

Na Filosofii, a to je ještě prestižní škola, dávají docenturu za věci, s kterými by člověk vyhodil studenta na střední škole.

Já o tom píšu esej a použila jsem jako exemplární příklad Jana Davida Novotného. On dělal kariéru na Barrandově, když tam vyhazovali Chytilovou, Schormu, Jirěše a ostatní, seděl v komisích, když těmto lidem zakazovali točit, zatímco jeho podprůměrné scénáře jako *Jak rodí chlap* se točily, v 90. roce ho vyhodili z FAMU, kde přednášel, s tím, že je s takovouto úrovní polovzdělanců a fachtidiotů a rádooby spisovatelů konec. A on se objeví v Písku, kde mu dají docenturu, vrátí se do Prahy, stane se profesorem a učí na spoustě vysokých škol – člověk, který talentovaným lidem kazí život. Pochází z evangelického rodiny, a když se mu přestalo hodit být evangelik, tak se stal židem a okamžitě přijal vnější znaky jako rekvizity – něčím zaujmout musel. Jde bohorovně tímto světem bez sebereflexe, vzdělání, inteligence, tvůrčího talentu, nikde se neomluví. Je to přízračný, protože všichni říkají: starý hodný pán, sice v ničem nevyčnívá, talent u studenta nepozná, ani když by s ním mlátili po hlavě, ale my ho tu potřebujeme na škole kvůli akreditaci. Co s tím? Jako protipól téhle ubohosti a malosti jsem si vybrala Vlastu Chramostovou. Život se s nikým nemazl a není černobílý. Jenomže ona byla a je lidsky formát a i ke své minulosti se postavila s inteligencí, šarmem a lidskostí. A já už Novotné potkávat nechci. Přetři si schválně jeho *Manifest písoidního realismu*. Kdyby to bylo myšleno jako dařáda nebo pobavení pro silvestrovskou společnost, tak je to přijatelné. Ale on to myslí vážně. A co je horší, tuhle slátaninu považuje za vědu. Pozitivní blbci, jak píše Raymond Queneau v *Žazie v metru*, jsou nejhorší.

Kde a kdy si brala rozum, co nebo kdo tě ovlivnil, když jsi vyrůstala?

Já byla samotářka a svět jsem hodně vnímala přes tátu, který byl skvělý, dalo se s ním mluvit o všem. Byl to takový zapadlý vlastenec. Vystudoval konzervatoř, hru na housle, a pak pedák, češtinu – hudební výchovu

a učil na základní škole v Uhlířských Janovicích, vedl tam pěvecký sbor a všechny děti v okolí učil na klavír, na akordeon nebo na housle. Když dostal seznam knih, které má za školní knihovny, kterou založil, vyřadit, tak je jednoduše odnesl domů a založil tak knihovnu proskribovaných autorů, které jsem pak četla ve věku, kdy je mladý člověk citlivý a velmi rychle pozná, když mu lžou, začíná přemýšlet o světě jinak, hledá si své místo.

Proč sis vybrala germanistiku?

Protože mám ráda němčinu i literaturu německy mluvících zemí. Zase mikrosituace. Měla jsem skvělou učitelku němčiny. Táta, kantor a zlatý člověk, nám s bráchou našel na angličtinu a na němčinu soukromé učitelky, od osmi let. Paní, která učila angličtinu, jsme s bráchou svorně nenáviděli. Ale Věra Kádnerová na němčinu byla vřelý člověk, podivínská, přátelila jsem se s ní do její smrti. Pamatuji si třeba mikrodetail, kdy sehnala banány a pak jedla banán přiborem. Měla báječný smysl pro humor, takový ten suchý, anglický. Začala mi půjčovat knihy, první byla *Der Struwwelpeter* psychiatra Heinricha Hoffmanna, kniha pro děti z roku 1844, výchovně drastické příběhy, kde nepřístojné dětičky umírají hladu, stříhají se jim prsty, případně uhoří. A tak to pokračovalo. Citovou vazbu na němčinu a německý literární svět jsem v dětství získala přes ni. Maturovala jsem v roce 1986, vysokou školu jsem ukončila v roce 1992, doktorát v roce 1997.

Jak to na germanistice léta Páně 1988 vypadalo?

Šíleně jsem se těšila, na germanistice byli ale strašliví lidé, takový Novotný a Novotná. Byl tam ale i hluboce vzdělaný a slušný člověk, se kterým se dodnes přátelím, Kurt Krolp, u kterého jsem pak dělala státnici z německé literatury. Na češtině byl výborný Václav Flégl, který byl taky slušný a taky se s ním vídám dodnes, a pak ještě staříček Karel Hausenblas, který byl typem zapáleného jazykovědce. Na české literatuře byli skvělí Věra Menclová, Jiří Brabec, Peter A. Bílek, později Milena Honzíkova, sémiotik Miroslav Procházka, těch jsem si vážila a vážím...

Chodila jsem i na přednášky z dějin divadla Františka Černého, i když občas ztrácel nadhled a okouzleně hodinu vyprávěl o tom, že píše o Haně Kvapilové a po dvou letech bádání zjistil, že kouřila, což tušil, a nyní má konečně důkaz... Ale aspoň to bylo věcné. Původně mě víc zajímaly přednášky filmové vědy, ale tam byla pustina.

Jak jsi proživala 17. listopad?

Já byla samotář, takový literární červ, zavrtaná v knihách. Četla jsem si na koleji, kde jsme bydlely, na Větrníku, kam se pak všichni vraceli celí vyjevení. Zpětně se to jeví, že tehdy na Národní byli úplně všichni. Tak to tedy ne. Já jsem nebyla nikdy bojovnice, nesnáším davy a revoluční nadšení, ani jsem nešla na Národní třídu, ani na Albertov, vždycky jsem si dělala, co chci.

Samotářilas, ale nějaké kamarády jsi měla, ne?

Já měla vždycky mnohem starší kamarádky a kamarády. V Praze jsem se skamarádila s Milénou Honzíkovicou, byla ročník 1925 nebo s Agnešou Kalinovou, která letos zemřela, s její dcerou Julií. Mám starší přátele do teď – třeba Petera Demetze, kterému je devadesát dva. Přes Milenu Honzíkovicou jsem se krátce znala s Evaldem Schormem, což bylo pro mě taky určující setkání.

Dělala jsi dokumenty k režisérům.

Dělala, ale televize je zvláštní moloch, odevzdáš tam scénář a vyleze z toho něco úplně jiného. Protože divadlo hledalo tvář, tak bylo dobrý připomenout, jak se tu divadlo dělalo, a to na jménech, která sice byla kontroverzní, ale znamenala něco nového, inspirativního.

Jména sis vybírala sama?

Po dohodě s režisérem a dramaturgií.

Schorm, Radok, E.F. Burian, Honzl, scénograf František Troester. Co tě na nich zaujalo? Jak se těch pět autorů popralo s dobou, ve které žili?

Honzl byl diktátor, dělal ovšem od roku 1926 experimentální inscenace, které měly třeba jen tři replizy a pak je stáhli, ale představení viděli podstatní lidé, které to zásadně ovlivnilo, začali přemýšlet o divadle jinak a zaměřili se na avantgardu. Někdy stačí, když určitou věc vidí málo lidí, ale těch, které to nasměruje jinam, než když je to tzv. úspěšná a prázdňá hra, kterou vidí tisíce.

Burian měl napoleonský komplex, ale měl neuvěřitelně divadelní citění, byl to muzický člověk. Taky si prošel peklem, po létech v koncentračních táborech přežil ztroskotání lodi *Cap Arcona*, která se potopila 3. 5. 1945 po sporném útoku britského královského letectva RAF. A kdo ví, co s člověkem takového zážitky udělají. Já v něm od toho roku 1945 cítím vnitřní úzkost a snahu přežít za každou cenu, uchovat si holý život, jako by se ve vlnách studeného moře, kde kolem úpěli zranění, neustále chytal jakékoliv záchrany a vyžadoval satisfakci. Komunista to pak byl zatvrzelý, šlo mu o moc, patřil k nomenklatuře komunistické kultury. Dojímá mě příběh i jeho dětí, pro které to byl prostě táta a pochopitelně se snaží, abychom historii jejich otce vnímali jinak, aby převážila pozitivita, ale to zase není úplná pravda, protože Burian má za sebou i hodně mrtvol.

Evald Schorm je moje krevní skupina. U něj je zájima

Mladí Kanadčané holdují české operě

Prodaná nevěsta v Teplících

Prázdninové měsíce přinesly nevšední hudební divadelní zážitek. Odehrál se v Teplících, ve městě s proslulými lázněmi, milovanými především zahraničními hosty. Ti měli letos možnost spolu s místními obyvateli shlédnout v Krušnohorském divadle inscenaci Smetanovy *Prodané nevěsty* v podání adeptů operního umění z kanadského Vancouveru. Překvapivým dojmem této akce, jejímiž účastníky byli studenti a absolventi pěvecké akademie v kanadském Vancouveru, existující v rámci *The University of British Columbia*, bylo nádherné, po všech stránkách vyvážené představení opery, která patří ke „zlatému fondu“ české národní kultury vůbec. Inscenace *Prodané nevěsty* se tak stala nejen příležitostí setkat se s nejznámější českou operou, ale zároveň i z hlediska uměleckých nároků jedním z nejvýznamnějších titulů operního repertoáru.

Režisérem představení byl **Josef Novák**, který spolu s dirigentem **Norbertem Baxou** s vancouverskou operní školou po léta spolupracuje. Ostatně právě *Prodanou nevěstu* již spolu uvedli ve Vancouveru v roce 2003. Když jsem přijel do Teplíc, zažil jsem nečekaný zážitek. U pokladny byla taková fronta, že se musel začátek zpozdit téměř o půl hodiny, a celé velké divadlo bylo nakonec zaplněno takřka do posledního místa. A zájemci jistě nelitovali. Slyšet Smetanovo dílo v tak animovaném podání se totiž hned tak nepoštěstí.

Ale ještě pár slov na vysvětlenou, jak se Josef Novák k této spolupráci dostal. Setkal se při práci v Opavě náhodně s režisérkou **Nancy Hermiston**, kdysi vynikající a velmi ceněnou sólistkou opery v Norimberku, která již téměř dvacet let vede operní instituci ve Vancouveru a která si dala za úkol umožnit frekventantům University Britské Kolumbie seznámit se s klasickým i moderním operním repertoárem ve „staré Evropě“, a tak si zde „osahat“, co taková profesionálně náročná práce v operě představuje. Této dámě se postupně podařilo vybudovat z původně ryze školních akcí, absolventských představení, operní soubor **UBC Opera Ensemble**, který konkuruje oficiální vancouverské operní scéně.

Překvapivé je, jaké renomé v Kanadě má česká opera a česká kultura vůbec. Snad to bylo způsobeno i tím, že zde žila početná skupina českých imigrantů, kteří své vazby na někdejší vlast nezpřetrhali a české opeře tak vytvořili vhodnou půdu. Ta se zde dobře uchytila. Téměř každým rokem inten-

dantka prof. Nancy Hermiston uvádí české opery a většinou je sama režisuje.

Režisér Novák přeorientoval spolupráci z Opavy nejprve do Ústí nad Labem, kde byl svého času ředitelem, a zde pod tehdejší šéfem opery Norbertem Baxou probíhala tato každoroční úspěšná spolupráce do roku 2007. Tehdy byla tato kanadská anabáze přeložena do Teplíc. Vznikla tu iniciativou dirigenta Baxy v roce 2007 **Evropská hudební akademie v Teplících (EUROPEAN MUSIC ACADEMY in Teplice)**, která má za cíl přivádět sem mladé talentované operní pěvce a dirigenty z celého světa, kteří pod vedením zahraničních a tuzemských lektorů připravují operní inscenace a koncerty.

Jak je možné, že mladí umělci se tak šli se Smetanovým dílem, že tak dokonale ovládli nelehký český jazyk a bezchybně akcentovali smetanovskou deklamací, že tak přesvědčivě procítili svéráz české vesnice, mentalitu jevištních postav, která má v sobě typicky národní svéráz? Zřejmě i jim bylo blízké spojení dvou protichůdných emocí, životního optimismu a víry, že se vše v dobré obrátí, s všudypřítomným skepticismem a obavami z každého následujícího dne či z každé hodiny. Skvělý úvodní sbor s textem Karla Sabiny na jedné straně jášajících: „Proč bychom se netěšili, když nám Pánbůh zdraví dá“ a na druhé straně skepse, jak tu dlouho ještě budeme: „Kdo z nás ví, zda pouť budoucí veselé tak uhlídá“, aby se z radosti sbor zlomil do lamentace a hořekování: „Ach ouvej, hrnou se starosti, k zlosti, k mrzutosti“. Opera, kde se prosazuje myšlenka, že „věrná láska zvítězí“, a zároveň se licituje, zda je větší životní hodnotou láska či peníze, kde se typicky počesku opěvuje pivo, coby nebeský dar, který „vše psoty a trampoty vede na zmar“, tedy přináší útěchu a zapomnění. To vše mladí kanadští umělci vzali dokonale za své.

Režisér Novák spolu s dirigentem Baxou s nimi již *Prodanou nevěstu* nastudovali vícekrát, podobně jako Janáčkovu *Lišku Bystroušku* v loňském roce. Vždy měli na přípravu poměrně málo zkoušek, ale kanadští studenti přicházeli vždy dokonale připraveni, natěšení na práci a doslova hltařící každou připomínku a vlastní iniciativou dotvářeli režisérovo i dirigentovo zadání. Novák chápe *Prodanou nevěstu* jako mistrovské dílo. Nevymýšlí žádné převratné aktualizace ani nějaké extravagantní koncepce, ale pracuje v duchu intencí, které této opeře vložili

skladatel Bedřich Smetana a libretista Karel Sabina. Proto akcentuje se vši vážností základní syžet, kde lásku milenců ohrožuje smlouva, kdy na Mařenku je činěn tlak, že když nesplní literu smlouvy, tedy součást dlužního úpisu, podepsaného před léty, a nevezme si určeného ženicha, připraví celou rodinu o střechu nad hlavou, protože její otec na zaplacení dluhu samozřejmě nemá. S jakou důmyslností vede režisér jednání postav, je obdivuhodné. Jeník sleduje

■ Jeník a Kecal v *Prodané nevěstě* v Teplících

foto: Petr Berounský

svůj plán, jak se do celé záležitosti zapojit coby prvorozený Míchův syn, již dlouho a svůj zájem o „prodej“ Mařenky evidentně předstírá. Zkomplikuje mu to ovšem Mařenčina tvrdá palice a tak každou chvíli hrozí, že jim jejich věrné milování „nevjde“. Samozřejmě, že zde hraje velkou roli všemi mastmi mazaný dohazovač Kecal, který ostražitě sleduje každý detail a snaží se plně dotáhnout všechny tam, kde si je přeje mít. Tyto psychologické detaily v hudbě a textu uložené, ale často zasuté pod vnějším nánosem atmosféry poutového veselí, se podařilo Novákovi citlivě odhalit a mezi mladými adepty našel pro to nejen pochopení, ale i schopnost s vnitřním napětím tato psychofyzická jednání čitelně prezentovat.

Přinesl zde celou řadu vtipných detailů. Při „Věrném milování“ – noční procházce po louce s kupkami sena, kdy se v jedné z nich oba k ránu octnou – Mařenka ale zamilovaného Jeníka v jeho milostném naléhání včas zarazí, když zpozoruje rodiče: „Hle, zde jsou, otec s nimi přichází, hledají mě!“ Komediantně rozehrál především dueta: Vaška s Mařenkou, Kecal s Jeníkem a

zejména „hádavý“ duet Jeníka s Mařenkou „Jak tvrdošíjná, dívka, jsi...“, kde Mařenka plná hněvu a zlosti vychrlí ze sebe vysoké „C“ s následujícím oktavovým poklesem. Kouzelný byl i tercet „Milostné zvířátko...“, plný lstivosti komediantů a prostomyslné Vaškovy naivity. Každá scéna dýchala elánem a emocionální vypjatostí, aby vše vyústilo v gezární komediální nadsázky.

Především to byl Kecal (**Peter Monaghan**), který se stal nesporně centrem celé inscenace. Jeho zvučný bas exceloval a jeho smysl pro detail udivoval. Byla to i citově vnímavá, ale vnitřně vzpurná a často emocionálně výbušná Mařenka (**Laura Widdett**), která Jeníka miluje, ale zároveň mu přilží

nevěří. Tuší totiž, že jí něco tají a má něco za lubem. Jeník (**Matt Chittick**) také nesporně dotvářel celek mladých interpretů, ale jistě ho svým způsobem trumfl představitel Vaška (**Brent MacKenzie**), který nebyl zde za obecního blba, ale za sympatického, tak trochu prostomyslného mládence, který se sice nechá ovládat a manipulovat svou maminkou, ale má své emoce a citové prožitky. Nepamatují se, že bych byl kdy slyšel tak tragikomický monolog, tak hluboce prožítý a přitom směšný a plačtivý zároveň, jako byl Vaškův zpěv na počátku 3. dějství: „To mi v hlavě leží“, i chvíle, kdy se bláznivě zamiluje nejen do dívky, o níž netuší, že je to sama Mařenka, která ho balamutí, a stejně tak do komediantky Esmeraldy, která ho rovněž balamutí a předstírá svou lásku, aby ho spolu s principálem dotlačili k zákoku v roli medvěda. Vašek se tak v této inscenaci stal vlastně obětním beránkem, manipulovaným ze všech stran, ale přitom si získal naše sympatie. Rovněž i představitel dalších rolí splnili svůj úkol beze zbytku, svým postavám dali plasticitu a přiléhavý výraz. Byly to jak oba rodičov-

ské páry – **Duncan Watts-Grant** (Krušina), **Elizabeth Harris** (Ludmila) a **Andriy Styrcul** (Mícha), **Courtney Bridge** (Háta), tak i trojce komediantů – **Ian McCloy** (principál), **Charlotte Beglinger** (Esmeralda), **Duncan Watts-Grant** (Indián).

Nutno podotknout, že byly téměř všechny role nastudovány ve dvojí alternaci a že alternanti, kteří právě nezpívali sólové postavy, se uplatnili v řadách smíšeného sboru, spolu se členy teplického Brixih komorního a ústeckého operního sboru. V neposlední řadě je třeba vyzdvihnout úlohu choreografie (**Dagmar Bašusová**), která se rovněž zasloužila o spojení lidové noty s komediální hyperbolizací, a tak dotvořila inscenační záměr režiséra.

Dekorace, pocházející ze zbytků někdejší plzeňské výpravy, kterou výtvarně vtipně přetvořila **Dana Haklová**, byla jakousi koláží české vesnice, její „rozřezání“ na volně architekttonické segmenty podtrhlo divadelnost celé inscenace, která nemusela vnějškově nic aktualizovat a přece vdechla nadčasovost této Smetanově opeře, která je stále součástí kmenového repertoáru všech operních domů na světě.

O vskutku pečlivé hudební nastudování se zasloužil dirigent **Norbert Baxa**, který Smetanovu partituru realizoval v její rytmické náročnosti a představení vtiskl nebyvalý esprit a přitom exponoval plně i veškeré dramatické akcenty jak v áriích, tak v recitativích. Vyváženou souhrou i zvukovou kompaktností přesvědčila **Severočeská filharmonie Teplice**.

Na závěr ještě třeba uvést, že představení oživilo extempore, kdy v roli principála, který tu byl rozdrojen do dvou postav, tedy v jeho úvodním mluveném expoze se představil teplický starosta **Jaroslav Kubera**, který tu projevil své herecké nadání, a dal vlastně pointu poutači na celou produkci: **TEPLICE SOBĚ**. Tento přidáný komediantský výstup, ve kterém se uplatnili členové nejruznějších teplických uměleckých skupin, vtipně sestavil **Svatopluk Vašut**, kdysi režisér teplického operního souboru, který se bohužel v roce 1994 rozpadl. Představení se ovšem nehrálo jenom v Teplících, úspěch sklízelo i v Jablonci nad Nisou a v Děčíně na zámeckém nádvoří.

Tedy summa summarum: *Prodaná nevěsta* v Teplících přinesla nevšední umělecký zážitek, prokázala nehynoucí životnost díla i dokonalou interpretaci kanadských umělců a tak projevila vysokou úroveň jejich pěveckého školství, které vytváří zásobnici umělců do operních domů celého světa.

Rudolf Rouček

Opera oper invenčně i pietně

Mozartův Don Giovanni v letní stagioně

Jako každým rokem, i letos připravila pro prázdninové měsíce OPERA MOZART svou inscenaci Mozartova veledíla – *Dona Giovanniho* – pro Stavovské divadlo, kde měla tato opera roku 1787 premiéru. Není tedy divu, že se inscenace této „oper oper“, jak se jí postupem času začalo říkat. V tomto díle, původně nesoucím titul *Il disoluto punito ossia il Don Giovanni*, tedy český *Potrestaný prostopášník aneb Don Juan*, postavil libretista Mozartových tří klíčových děl (vedle *Dona Giovanniho* napsal ještě *Figarovu svatbu* a *Così fan tutte*) Lorenzo da Ponte do středu děje legendární postavu Dona Juana, hrdinu španělského dramatu *Sevillský soudce a kamenný host* (1630), které napsal Tirso de Molina, svůdce žen, kterému není nic svaté, věrolomného požívačnicka a zároveň nebojácného buřiče a disidenta, pro nějž nejsou zavazující žádná, ani náboženská, ani etická, ani společenská dogmata. Ovšem slavnou učinilo hru Tirso de Moliny především jeho potrestání, kdy ho do luna pekelné svrhne „kamenný host“, obřívá socha komtura, jehož při jedné ze svých nočních milostných avantýr Don Juan, zpupně a cynicky připravil o život.

Mozartův *Don Giovanni* ve Stavovském divadle se tedy stal magnetem pro zahraniční turisty i naše publikum a jeho atraktivitu jistě zvýšil slavný film Miloše Formana *Amadeus*, do něhož jsou zahrnuty i sekvence pořízené v autentickém prostředí Stavovského divadla.

Dá se říci, že Opera Mozart svou inscenaci *Dona Giovanniho* naplnila divácké očekávání měrou vrchovatou. Je to především zásluhou režiséra **Lubora Cukra**, který se s nebyvalou odvahou postavil proti všem soudobým

inscenačním trendům a postmodernistickým manýrám, vytrhujících děj z dobových realit a přenášejších jej do současnosti v pošelité snaze podtrhnout tak nadčasovost tématu. Lubor Cukr si je plně vědom, že nadčasovost tématu je dána v jádru geniálního díla v syntéze hudby a textu, které dohromady vytvářejí jednotlivé situace operního děje. Kouzlo opery je totiž jako v každé divadelní hře dáno tím, že předváděný děj nesledujeme coby vyprávění o událostech před čtyřmi sty lety, ale jako příběh právě probíhající v momentu, kdy je předváděn před našimi zraky. A záleží potom na divákovi, aby si v hloubi duše události děje prověřil a eliminoval tak, co je vázáno na svou dobu a co z jednání postav i všech společenských a mravních souvislostí přezívá dodnes. Přesně tuto společenskou a estetickou platformu poskytují věčně platná operní díla, která nemusíme prznit všelijakými inscenačními koncepcemi, abychom divákovi předestřeli to, co si myslíme, že je v daném díle z dnešního pohledu aktuální. Samozřejmě, že tak geniální díla, jako je Mozartův *Don Giovanni*, přežijí kdejakou pochybenou koncepci, a divák se při vnímání oblíbené hudby a textu zpravidla dokáže od těchto všemožných zhůvěřilostí odpoutat. Lubor Cukr prokázal, jako už u jiné své úspěšné inscenace *Trubadúra* ve Státní opeře, že se historických kostýmů nebojí, a směle oblékl postavy za spolupráce výtvarníka kostýmů **Romana Šolce** do kostýmů pozdního baroka, tedy doby rokoka. Samozřejmě, že volil přesnou míru divadelní stylizace. Kostýmy jsou divadelně atraktivní a barvitě, mají svůj půvab ve střihu, módních doplňcích, v typicky roko-

kových detailech, jako jsou krajkové límce a rukávy a především rokokové účesy excelující v bohaté vyčesaných parukách. I zde je důležitý společenský prvek uložený v dobře známém bonmotu, že „šaty dělají člověka“. Na první pohled totiž rozpoznáte pána a sluhu, napudrovanou šlechtičku a její komornou, společensky nadřazeného šlechtice a obyčejného sedláka. I tyto společenské rozdíly, které se mažou v civilních kostýmech dneška, jsou pro děj důležité, i na nich je postavena syntéza dějových motivů, kombinujících vymezené společenské možnosti v jednání postav, a je to právě „kamenný host“, který učiní přítrž člověku omámenému přesvědčením, že on si může dovolit cokoli.

Scénografie (**Gilbert Blyn**) se opírá o barokní typ dekorací. Boční kulisy smitřicky využívají prostorové perspektivy. Místo děje lokalizuje především zadní horizont, kde prostorový segment přechází do malovaného plátna a kde malba v daném měřítku vytváří proměnlivost jednotlivých scénérií a umožňuje využít plně světelného parku, který střízlivě a přitom funkčně dotváří iluzi prostoru a času. Je logické, že většina situací odehrávajících se za večera či v nočním přítmí je vytvářena v atmosféře jevištní iluze. Jak scény na hřbitově, tak před komurovým domem, se odehrávají za iluze měsíčního svitu, ba i atmosféra maskárního plesu či večere ve svůdníkově paláci je předurčena tím, že jediným zdrojem světla byly v té době svíčky.

Režisér Lubor Cukr navíc propůjčil všem situacím patřičnou dynamiku. Jeho aranžmá detailně reaguje na veškeré rytmické i melodické náležitosti vokálních

partů, dramatické momenty realizuje vždy ve výrazové nadsázce. Vše tu má svou logiku, uměřenost a zároveň hlubokou vnitřní dynamiku kulminující v nadsazeném výrazu ve všech těch euforiích, na něž jsou situace této opery bohaté. Střety, které provázejí v podstatě všechny situace této opery, jsou ovšem vždy završovány zklidněním, kdy se postavy jakoby svěřují publiku s vnitřním hodnocením dané situace, jakoby mu sdělovaly své záměry a zároveň se vyrovnávaly s potřebou obhajovat za každou cenu své jednání, které se tak či onak vymyká běžným společenským zvykllostem své doby. Tedy summa summarum: Inscenace *Dona Giovanniho* v podání Opery Mozart přinesla nevšední zážitek a zároveň ukázala, co je podstatou dnešní aktualizace klasického díla. Nestačí postavy obléci do dnešního civilu, ale je třeba obnažit v scénickém dění napětí a vnitřní pravdivost.

Samozřejmě, že na úspěchu večera neslo také podíl hudební provedení pod taktovkou dirigenta **Davidu Švece**, který řídil všechna tři představení, která jsem shlédl. Orchester podal soustředěný a zvukově vyvážený výkon. Sólisté, obsazení do jednotlivých rolí v alternacích, se zhostili svého úkolu na výbornou. Také sbor, který zde hraje spíše podružnou roli, se do inscenace ústojně začlenil a dotvořil tak atmosféru, zejména při obraze plesu u Dona Giovanniho a ve scéně, kdy se Masetto se svými druhy pokouší svůdce vytrestat.

Dá se tedy říci, že inscenace letní stagiony ve Stavovském divadle dokonale nahradila staženou, svým způsobem geniální inscenaci *Dona Giovanniho*, na repertoáru Národního divadla dlouho udržovanou, a to sice inscenaci v režii Václava Kašíka, scéně Josefa Svobody a kostýmech Jana Skalického, kde byl funkčně využit v režii i dekoraci prostor lóží Stavovského divadla.

Rudolf Rouček

dokončení ze strany 5

vé, že když mu zakázali točit filmy, dělal celý život divadlo a výborně, ale měl pocit, že to nic neznamená, že mu život ukradli, chtěl dělat jen a jen film. Z mého pohledu je to naopak, měl spíše divadelní než filmový talent, ale on se rozhodl pro film a umanutě trval na tom, že s filmem ztratil zásadní tón svého života, a tím celý život. Byl trochu jako Jan Zábřana, který byl výborný překladatel, ale sám sebe chtěl vidět jen jako spisovatele.

Co Radok?

Radok je pro mne planeta sama o sobě. Výjimečná, zásadní. Nečeská tvorba, nekompromisně světová. U něj zase taková mikrosituace. Když emigroval do Švédska, tak ho tamní realita zabila – v té době byli všichni tamní intelektuálové levičáci, on se jim snažil vysvětlit, z čeho utekl, nevěřili a šli po něm zase...

O Lébloví jsi dokonce stvořila tlustou knihu. To byla tvoje láska?

To tedy kurva nebyla. Lébl je neštěstím mého života. Co ti provedl?

Já jsem do roku 2004, kdy jsem šla na volnou nohu, dělala v Akademii věd v Ústavu pro českou literaturu a na půl úvazku v Divadle Na Zábřadl. On tam tehdy od roku 1993 režíroval, a když pak nad jevištěm v provozu spáchal sebevraždu, rodina našla v jeho závěti přání, abych o něm napsala knihu, což bylo naprosto iracionální, absurdní. Já se nejdřív rozhodla, že to dělat nebudu. Pak jsem se dlouho trápila a přece jen si řekla, splním úkol, na který bych myslela do konce života, tragicky přece zmizel blízky a nadaný život, je to od něj důvěra, není to žádná prdel. Napsala jsem dokumentární román, dneska si myslím, že jsem měla ještě změnit jména, ale to je jedno. Psala jsem knihu osm let. Měla jsem období, kdy jsem od toho utíkala, a pak ses zas vracela, protože jsem si říkala, že to musím dodělat, nechci na to do konce života myslet.

Stala ses součástí jeho posmrtné režie...

Všechno precizně zorganizoval, zrežíroval, kdo má co zpívat na jevišti, je chce Martu Kubišovou a Dana Bártu, do toho plačky, prostě pakárna největší. On odešel do světa, kam se nesmírně těšil, měl maniodepresivní psychózu, ke konci už slyšel hlasy a blbec nebral prášky. Nechci to zlehčovat a nechci to dramatizovat. Aby mě psaní bavilo, pohrála jsem si s formou, střídají se manicky a depresivní kapitoly, kterým přizpůsobuji jazyk, a nejdůležitější jsou v textu poznámky – hlavní příběh je v nich, což je výsměch kliše, kdy se poznámkový aparát stává vědou sám o sobě, zatímco lidé a jejich osudy se odsoudu. Tak jsem to převrátila.

Je to oslava?

Není. Je to o člověku z masa a krve, Lébl byl nadaný a hraniční člověk, pral se se sebou po listopadu i před listopadem. Když umřel, tak všichni psali, že odešel mladý citlivý génius a bla bla. Talentovaný byl, ale hlavně to byl kluk, který v sobě nosil mnoho světů, z nichž spleť labyrinty a homosexuál, který to záměrně tajil. Dělal jsem na tom osm let a pak si to samozřejmě nikdo pořádně nepřečetl jako literaturu. Ale já mám radost. Je to jako s obrazem René Magritta, kde je namalovaná dýmka a obraz se jmenuje *Toto není dýmka*. Toto je kniha o Petru Lébloví, toto není Petr Lébl. V zahraničí knihu čtou jako drama o hledání identity. Tou knihou jsem se osvobodila, protože bych si ji dobrovolně nevybrala. Byla to opravdu hraniční, vyčerpávající, vysávající práce. Vnitřně mě hodně poničila.

Proč si Lébl k tomu posmrtnému trápení vybral tebe?

Měl rád knihu o Schormovi, když měl depky, tak mi volal, jako Jeníček a Mařenka jsme seděli na půdě Divadla Na Zábřadl, chodili v noci po Praze a on pak šel ráno ke svému psychiatrovi. Přitom měl kolem sebe bandu vzhliživých obdivovatelů a obdivovatelek. Ale byl mazaný, mnohé tajil, potřeboval si vybrušovat image.

Jaké autory máš ráda?

Mění se to s věkem. Jsou stálice jako Dostojevskij, Woolfová, Céline... V tomto věku mám ráda Ingeborg Bachmannovou. A pak samozřejmě autory, které si překládám. Kafka je myslím důležitý v pubertě, tam člověk zjistí, že může přemýšlet jinak, psát jinak, žít jinak. Na vysoké mi to lezlo na nervy, protože každý se k němu musel vztahovat a všichni o tom žvanili.

Kdy jsi se s ním setkala?

Dala mi ho číst Věra Kádnerová, v němčině. Nejvíce se mi tehdy líbily dopisy, co psal Mileně Jesenské.

Takové věci jako *Kárný tábor* nebo *Proměna* jsi v té době taky četla?

V *kárném táboře* jsem četla, v roce 1964 text vyšel česky ve výboru povídek. Četla, ale nerozuměla jsem tomu, jen mě fascinovalo, že někdo může takhle psát. Myslím, že Kafku by měli číst lidé jen během dospívání a pak až ve zralém věku, protože jak se k tomu přimáznou intelektuální odir a do ringu vstoupí kafkologové, tak je rázem po všešerém kouzlu.

Jasně, Kafka do toho žádný intelektuální odir nemíchal. Člověk čte *Kárný tábor*, snaží se tomu přijít na kloub, hledá vysvětlení, je zmatený, protože žádné vysvětlení k tomu není – je to absolutně čistý obraz, něco jako celník Rousseau. A za tím obrazem se Kaf-

ka směje.

V Německu vychází sebrané dílo Maxe Broda, požádali mě, abych napsala doslov ke dvěma románům, tak jsem si Broda musela znovu celého načíst a musím říct, že jeho vzpomínky jsou skvělé – na rozdíl od románů, které zastaraly. A Brod do své smrti 1968 umanutě připomínal Kafku, kterého měl opravdu rád, a kafkologové už nechtějí slyšet, jak Brod vzpomíná, kdy se Kafka při čtení svých věcí bavil, smál, měl milinky, nebo že vůbec měl nějaký erotický a sexuální život.

Udělal z něho tajemného idiota.

Tajemného idiota. I když ke Kunderovi mám výhrady, obdivuju jeho eseje v knize *Kastrující stín svatého Garty* o Kafkovi a kafkologizích, kde má třeba pěkný přírůbek, že kafkologové jsou přesvědčeni, že vědí všechno o Kafkově sexuálním životě, a přitom nemají nejmenší tušení o sexuálních přáních vlastních manželék.

To je přece jasný – narozdíl od svých žen totiž Kafka milují a mají s ním i své erotický sny...

Jasně, oni jediní mu přece rozumí. Na rozdíl od Broda, který s ním prožil dlouhá léta a nezištně se o něj staral.

Co dál kromě Kafky?

Pražská německá literatura je zajímavá jako celek, jako provázaný fenomén jednoho prostoru, jednotliví

■ Ivan Kožíšek, Tvrdoš (Struktury - tvary)

autoři už tolik ne.

Meyrink se mi líbil, když jsem byl malej, ale dneska už nevím, jestli bych to ještě čet.

Já ho čtu z pracovních důvodů, čtenářskou potěchu z jeho vizí nemám.

Co Rilke?

Rilkeho můžu číst vždycky. Toho nedám. Je v tom síla vnitřní, umělecké poctivosti.

Podle mne se od něj dá číst jen *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilkeho* – všechno ostatní je poesie k uzoufání...

Zaplátání že se v něčem neshodneme. Nuda k uzoufání je pro mě třeba Lenka Reinerová, která byla výborná vypravěčka, ale ne spisovatelka. A vyubjelo kolem ní takové marketinkové kliše, že to byla poslední žijící německá autorka v Čechách. Přechti si její staré věci, třeba z padesátých let, to byla komunistka... To se samozřejmě jakoby vyretušovalo, protože jako stará paní byla opravdu nesmírně šarmanatní, příjemná a vtipná.

Já mám rád Klostermanna, ale to je trochu o něčem jiném.

Fakt? Klostermann má báječný styl a píše vytříbeným spisovným jazykem, který míší s nářečím, precizně popíše, jak v kruté zimě šumavských kopců nešlo ve sněhem zasypaných vesnicích pohřbívat do země, mrtvoly byly v seknicích nebo někde u ledu, vypukl hladomor a horalé se pustili do nepohřbených nebožtíků, což Klostermann popisuje...

V klidu.

Ano. V klidu. Je to v běhu věcí a nikdo nevíme, jak bychom se v takové situaci zachovali...

Prostě normálka.

Normálka.

To je právě ono. Tyhle lidi, spjatí s drsnou přírodou, kteří mnohdy opravdu přežívali v krutých podmínkách, nedokázalo nic vyvést z míry, narozdíl od máminých mazlíčků, jako byl Rilke.

Ale ty mě pořád chceš přesvědčovat. Nepřesvědčíš. Maminčin mazánek to byl a v jeho tvorbě se samozřejmě najde hodně manýrismu. Ale jeho skutečná citlivost je jinde. Ty máš rád citlivost horalů, já mám ráda citlivost vlašovek. Ty máš rád slova jako sráč. Já mám ráda... všechna slova.

Citlivost vlašovek je podle mne kravina. Probrali jsme české Němce. Koho, kromě Rilkeho, čteš ráda z německých Němců?

Toho je tolik... Měla jsem ráda Georga Büchnera. A taky Grassův *Plechový bubínek*, než se Grass vybarvil. Theodor Fontane je třeba výbornej, hlavně starý Fon-

tane, teda romány, který napsal po šedesátce, a pokud můžu jmenovat i rumunský Němec, tak jsem kdysi v Berlíně na stipendiu zažila čtení Herty Müller, zaujala mě. Když jsme se bavili o literárním provozu, tak jsem tehdy navrhovala, že by měla vyjít, ale byla jsem odbyta s tím, že rumunská témata nikoho nezajímají. Pak dostala Nobelovu cenu, a najedou ji chtěli vydat všichni. Heinricha Bölla jsem měla ráda. Rychlejší bude, když se mě zeptáš, koho ráda nemám...

Koho nemá ráda?

Goetha.

Jako personu nebo jeho věci?

Mně se to propojuje. Já tam cítím grassovský syndrom elitního umravňovače, dvorního radu.

K tomu je dobrá historka, jak se Goethe procházel s Beethovenem po Mariánských lázních, proti nim jde císařská rodina, načež dvorní rada Goethe smekne a uctivě se postaví na stranu, Beethovena chování kolegy rozzuří a nejvyšší míru, popadne hůl a proráží středem té dvorní suity, která se naopak uctivě rozestoupila a udělala místo jemu.

To je přesná mikrosituace. Goethe měl velmi nadanou sestru Corneliu, která taky výtečně psala, on to cítil jako nějaké ohrožení a vůbec jí nepomohl, naopak jí srazil dolů. Řekl jí, že není hezká, že na lásku čekat

chtěl vyjádřit svůj názor na tenhle svět, který je nám souzený. Já mám teorii, že v dnešní český filmový produkci perou mafáni peníze, protože jinak je taková bezduchost nevyšvitelná.

To je možná jediný racionální vysvětlení světa bez vlastnosti.

Jo, vytváří se svět jakoby. Současně tvůrce ani nezajímá, co filmem chtějí říct, otázka je, jestli vůbec chtějí něco říct, k něčemu se vyjádřit. Filmy si můžeš pouštět jeden za druhým a nevíš, kdo co proč to natočil. Teď jsem ráno viděla plakát, že podle Michala Viewegha se točí další film, který dělá Alice Nellis. Podle Viewegha nevznikl žádný dobrý film. A tak mi vysvětlil, že někdo natočí jednu sračku, pak druhou a oni mu dají peníze na třetí. To pak jdu opravdu raději na nějaký poctivý americký akční film, který si na nic nehraje a je to filmařsky profesionálně odvedená práce.

Kawasakihio říže od Hřebejka se tvářila, že to je film, který vypovídá o minulosti, je to jakoby o estébáčích, ale celé je to tak neskutečně vyumělkovaná konstrukce, filmově strašlivý. Na premiéře Hřebejk řekne, že ten den umřel Ivan Medek, a tak mu ten film věnuje, čím se to pěkně zarámuje, a to je k zblití rovnou. Ten film je špatný od A do Zet. Hřebejk umí komedie, tak proč je netočí a nemusí je vůbec roubovat na společenský témata. Určitě by byl schopnej natočit výtečnou, čistou komedii. Co bych dala za českého Billyho Wildera. Kvalitní komerce je taky umění.

A šťve mě to obzvláště kvůli mým dětem, které dorůstají, a film patří k zásadním vlivům, díky kterým si mladý člověk tříbí pohled na svět. V tom současný film selhává. Mě to tak rozčiluje, že to nedokážu pojmenovat. Protože mám film tak ráda.

Mě požádali, jestli bych nenapsala esej o filmu Larse von Triera *Nymfomanka*, o kterém všichni sáhodlouze teoretizovali. Viděla jsem to. Zlý, není to ani erotický, je to jenom svědectví o režisérově depresi, a jenom proto, že má výbornou kameru a vůbec lidi kolem, tak to hezky vypadá. Odepsala jsem, že o tom psát nebudu, že tímhle čas trávit nechci.

Debilové si ovšem přečtou pseudodebaty v nějakých intelektuálních ptákovinách, sedí v sále, nevěří sami sobě, svým pocitům, které jim vzkazují, že to je absolutní sračka, chtějí odejít, když odejdou, mají pocit viny, protože jim přece někdo řekl, že jen tohle je kvalita. Má to být dobrý, tak to asi dobrý je. Ať jde Lars von Trier s celou *Nymfomankou* do prdele. Jediné, co bych o tom mohla napsat, že to je fašistický film.

Fašismus byl dokonale vyprázdněná forma. Rozdíl je v tom, že fašouni tohoto ideálu docilovali pomocí všestranného nátlaku, zatímco my tohoto stavu dosahujeme sami, o vlastní vůli, bez donucení, navíc s entusiastickým očekáváním.

Ano, je to fašismus všedního dne, který je nebezpečný v tom, že si jej málokdo uvědomuje. Zlý a prázdný = fašismus = *Nymfomanka*, kde jsou v detailu sexuální scény a k tomu se vedou pseudofilosofické rozbory. Prázdný sud nemůže znít dutěji.

Já jsem odmítla nabídku napsat televizní seriál ne z nějakého povýšenectví, ale jednoduše proto, že bych si to nemohla dělat po svém, že bych byla blbá námezdní síla. To říkám jako člověk, který není nezávislý, protože se musím starat o děti, ale právě kvůli nim se nebudu prostituovat. Mohla jsem být na dlouho finančně zajištěná, ale nejsme, a děti to pochopily, že nebudeme mít auta a další technický sračky, které člověk konečně spíš omezují, než aby mu pomáhaly. Já svým dětem řekla, že do života ode mne dostanou dobrý vzdělání a dobrý zuby.

Cha cha cha.

To není vtip. Já měla v dospívání strašný a bolestivý trápení se zuby.

Takže zuby.

Zuby a svoji hrdost. Tečka.

Jak se od doby *Muže bez vlastnosti* posunul svět?

Nijak, zádrhel je v lidské povaze. Můj oblíbený slovenský spisovatel Leopold Lahola v jedné povídce napsal, že zbývá den do stvoření člověka.

Zatímco v době Musila to byla taková ještě více méně legrace, dnes to začíná mít apokalyptický rozměr...

Ano, tehdy se ještě mohl člověk smát a nalhávat si, že ještě naději máme, mohl mít utopické vize o spravedlivé společnosti, která bude přívětivá a zastane se slabších, každý bude žít důstojný život v pravdě. Dnes si ovšem opravdu myslím, že to je konec civilizace a že se něco stane... Ale taky bychom měli říct něco pozitivního, ne?

Třeba to, že svobodný lidský duch je nezničitelný – ať se děje co se děje, jeden se z toho neposere.

Jo, nedáme se, boj o kritické myšlení nikdy nekončí. Ale kdybychom tady půl hodiny nenadávali, tak by to nevyznělo. Viděla jsem krásný americký film, *Chlapectví* Richarda Linklatera, točil to dvanáct let, síla v jedno-duchosti, vybral si šestiletého kluka, kterého sleduje od první třídy do maturity. Samozřejmě, že měli scénář, ale upravovali ho, je to silný film o dospívání. Takový kumšt mě potěšil.

Tak vidíš.

Vidím.

Petr Placák

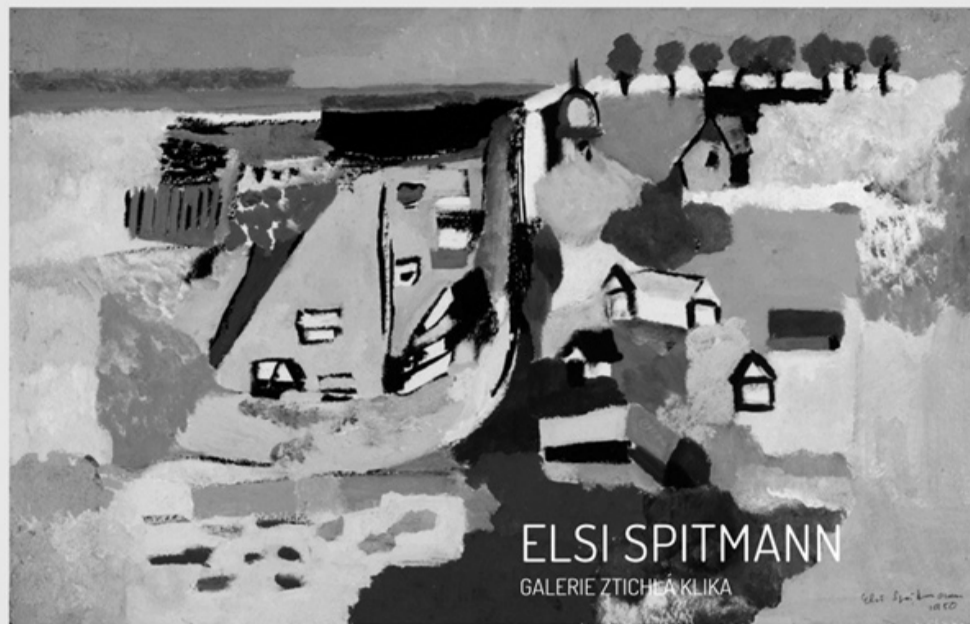
SLABIKY.CZ

svoboda slova, politika v souvislostech

- Podívejte se na www.slabiky.cz
- sledujte dění na www.facebook.com/slabiky.cz
- nebo [@vonlichtenberk](https://twitter.com/vonlichtenberk)

Art for Good nový život výstav

Navštivte výstavy jedinečné obsahem a instalací na webu artforgood.cz, kde žijí „novým životem“.

VÁCLAV BLÁHA

... ZPĚT A TAM

GALERIE 1. PATRO

IVAN SOBOTKA

GALERIE
STŘEDOČESKÉHO
KRAJE

Krom prohlídky výstavy v nejvyšší kvalitě můžete procházet i doprovodné texty, poslouchat rozhovory, komentáře a zhlédnout filmy. Prolistujte si třeba monografii Ivana Sobotky, podívejte se na ukázkou připravovaného dokumentárního filmu Petra Záruby o Pavlu Vošickém nebo si poslechněte světovou premiéru skladeb Jana Dismase Zelenky v podání Ensemble Inégal.

Připravujeme pro Vás výstavy:

PAVEL VOŠICKÝ, „MAUL HALTEN UND WEITER DIENEN“ JOSEF ŠVEJK, GALERIE 1

VĚRA NOVÁKOVÁ, KAMPAK A ODKUD? GASK

GERTRUDA GRUBER-GOEPFERTOVÁ, KVĚTOŠ A MIROSLAV TICHÝ, JINÝ KYJOV, GASK

ELSI A FRANTIŠEK KYNCL, DIALOG SIL, TOPIČŮV SALON

JAN KRÍŽEK A UMĚLECKÁ PAŘÍŽ 50. LET, NG, VALDŠTEJNSKÁ JÍZDÁRNA

artforgood.cz – virtuální prohlídky výstav, které jste nestihli

Knihy nakladatelství ARGO

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,
tel.: 222 781 601, fax: 222 780 184, argo@argo.cz, www.argo.cz
distribuce KOSMAS, V Zahradě 887, 252 62 Horoměřice,
tel. 226 519 387, e-mail: kosmas@kosmas.cz

■ Alice Horácková: Vladimíra Čerepková

398 Kč

Matka Vladimíry Čerepkové, původem Ruska, své děti nikdy neřekla, kdo byl její otec. Jednou jí počal sovětský osvoboditel, jindy statečný inženýr, pak známý herec... Matka Vladimíru bila a odkládala do dětských domovů a pastáků. Čerepková z nich unikala poezií, malováním a sérií pokusů o sebevraždu. Její velký talent rozpoznal básník František Hrubín. V sedmácti jako „český Arthur Rimbaud v sukni“ zazářila v pražské vinárně Viola, kde flámovala s Allenem Ginsbergem. Juraj Jakubisko o ní natočil jeden ze svých prvních filmů. Žila nadoraz ze svého talentu a krásy, bez stálého domova a zaměstnání. Detektivka života beatnické femme fatale právě vychází.

■ Marek Toman: Veliká novela o hrozném mordu Šimona Abelese

298 Kč

Nejmodernější metody archeologického výzkumu, vztah otce a syna, několik set let stará legenda, virtuální realita, hledání pravdy v dějinách i ve vlastním životě, stav současné české společnosti, židovství, křesťanství, politika, nenávisť a láska... báseň a pravda... A také Praha, magické město jako stvořené k tomu, aby se stalo jevištěm pro tajuplný příběh... To vše se prolíná a vytváří jedinečnou atmosféru strhujícího románu Marka Tomana Veliká novela o hrozném mordu Šimona Abelese. Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky.

■ Johannes Anyuru: Bouře se přihnala z ráje

Přeložila Irena Kunová, 279 Kč

Některé lidé svůj stín překročit nemohou, brání jim v tom osud. Román líčí skutečný životní příběh autorova otce a podává strhující svědectví o celoživotním boji s totalitním myšlením. Mladý ugandský pilot ukrývající svou identitu pod písmenem „P“, jehož životní vášně je létání, se stane obětí společenských změn. V Ugandě dojde k puči a roku 1971 se moci chopí Idi Amin. „P“ stráví několik let na útěku, ale pak se dopustí osudné chyby – znovu se vrátí do Afriky coby pilot. V socialistické Zambii je však považován za agenta tajné služby nějaké západní mocnosti, je poslán dál do socialistické Tanzanie, kde je uvězněn.

■ T. S. Eliot: Čtyři kvartety

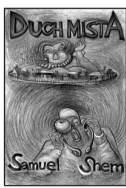
Přeložil Martin Hilský, 188 Kč

Čtyři kvartety jsou básnickou meditací o bytí v čase, mnohoznačnou, rafinovaně vystavěnou kompozicí, která patří k vrcholům světové poezie. Ve čtyřech vzájemně propojených oddílech – Burnt Norton, East Coker, The Dry Salvages a Little Gidding – se v symbolických obrazech a hojných aluzích na východní i západní myšlení splétají duchovní, filozofická a osobní témata; celou básni přitom prostupuje motiv nezachytilosti přítomného okamžiku, který je i není a nemá začátek ani konec.

■ Samuel Shem: Duch místa

Přeložil Petr Štádl, 389 Kč

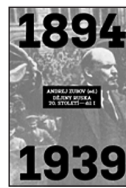
Po rozvodu a roce putování světem s lékaři bez hranic se dr. Orville Rose dozvídá o matčině úmrtí a je opouští spokojený život v Evropě a čerstvou lásku. Vrací se do fádního městečka Columbia, kde zjistí, že chce-li si vysloužit atraktivní dědictví, musí splnit podivnou podmínku matčiny závěti: strávít v opovrhovaném maloměstě svého dětství rok a třináct dní. Přistupuje na ni jen s těžkým srdcem, přelomový krok mu však do života přináší novou lásku a umožní mu vrátit se ke kořenům – obnovit vztahy s rodinou, sledhat se s dávnými přáteli, vyrovnat se se starým nepřitelem i trpkými vzpomínkami a dostává příležitost vypořádat se s komplikovaným vztahem k matce.

■ Andrej B. Zubov: Dějiny Ruska 20. století I.

Přeložil kol. překladatelů, 848 Kč

Dvouvazková, moderně pojatá a na oficiální prokremelské propagandě nezávislá práce kolektivu ruských autorů, vedená profesorem Andrejem Borisovičem Zubovem, představuje jedinečný pokus o syntetický výklad dějin Ruska 20. století. Autoři se v ní pokoušejí odpovědět na otázku, proč se ruské dějiny po pádu carismu ubíraly cestami vedoucími k vytvoření totalitního, nelidského, cynického, navenek však modernizačního režimu, jenž ve svém důsledku vedl téměř ke zničení ruské duše a světybné ruské civilizace. Jejich pohled je veskrze komplexní.

PROSTOR, nakladatelství s.r.o.

Nad Spádem 649/10, 147 00 Praha 4; tel.: 224 826 688; e-mail: prostor@eprostor.com, www.eprostor.com

„Kvalitní knihy se obejdou i bez čtenářů“

Barvitý a mnohovrstevnatý portrét vpravdě románového hrdiny líčí de Gaullův život od konzervativního rodinného zázemí, přes předválečné zkušenosti v armádě, budování Svobodné Francie v exilu po německé okupaci, jeho neúnavnou snahu vrátit Francii rovnocenné postavení mezi velmocemi, odchod do ústraní v době čtvrté republiky až po návrat v časech, kdy země toužila po silném vůdci.

Eseje historika Tesaře, vycházející v novém vydání po čtrnácti letech, se tematicky zaměřují na československé dějiny druhé poloviny 30. a počátku 40. let a zachycují je v širších duchovních a morálně-politických souvislostech. Kniha zahrnuje Tesařovu práci Mnichovský komplex z roku 1989, cyklus esejů Vlastenci a bojovníci o počátcích české kolaborace a odboje, a další texty.

Autor byl původně východoněmecký spisovatel, který v roce 1985 odešel do západního Německa. Tato dvojí zkušenost se odrazila v jeho románu Provizorium, jehož hrdinou je spisovatel, který dostal dlouhodobé vízum do SRN. Není zde však schopen intenzivně žít ani pracovat. Své postavení chápe jako provizorium, jako místo „mezi zónami“ – nesvobodným Východem a konzumním Západem.

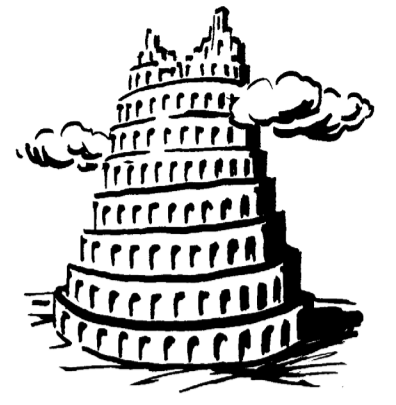
Román amerického spisovatele Paula Austera patří žánrově mezi tzv. antiutopie. Formou dopisu mladé ženy uvádí čtenáře do bezútesné budoucnosti života v rozkládajícím se městě, kde platí zákon silnějšího a policejní represe. Kniha je považována za jedno z nejvýznamnějších Austerových děl a je kladena do jedné řady s antiutopiemi, jako je Huxleyho Konec civilizace.

www.eprostor.com

MINULOST V NÁS č. IV

Reflexe minulosti v zemích východní Evropy

Vodku začaly pít i nevinné národy

Rozhovor s ruským spisovatelem Andrejem Bitovem

Max Picard v esejí *Hitler v nás z roku 1946* napsal, že první, o co usilují totalitní režimy, je narušit vědomí kulturní kontinuity a samu společnost kulturně izolovat a atomizovat. Jak jste výše uvedené pocítovali vy v 50. a 60. letech v SSSR?

V Sovětském svazu, ve kterém jsem prožil větší část života – ostatně ta doba ještě tak úplně neskončila – se tohle všechno stalo už v roce 1917. A ruská literatura, která za sto let rychle vyrostla, se najednou ocitla zpět v kultuře zárodečného písemnictví, kterou sovětská moc ve svém propagandistickém pojetí internacionalismu nabídla všem národům impéria. A vyšla z toho taková kaše. Ale ještě se dala jíst. Bolševici byli celkově ve všech oblastech života tak naprosto neschopní něco vlastního vytvořit, že všechno museli brát z minulosti. Na jedné straně probíhalo brutální znárodňování – genocida celé části obyvatelstva podle třídního principu, kterou začal Lenin a zakončil Stalin vyvražďováním rolníků – a zároveň se za majetek lidu prohlašovalo i všechno předrevoluční včetně duchovních statků. A třebaže to zní zvláště, bolševici toho z kultury zachovali poměrně mnoho. Inteligence si ve 20. letech mohla spravovat vlastní záležitosti, jen nesměla sama nic vytvářet. O původní kultuře z období před rokem 1917 bolševici prohlásili, že byla jejich předzvěstí, dali jí revoluční nátěr tak, aby to vypadalo, že všichni klasikové byli revolucionáři, trpěli pod carským režimem a prorokovali onu světlou budoucnost. Přibližně podle takového jednoduchého schématu se to všechno dělalo. Ale texty se tiskly. A člověk si je mohl svobodně přečíst. Abych uvedl takový paradoxní příklad – myslím si, že například celý antisemitismus, který získal živnou půdu za Chruščovova, v období tání, byl způsoben četbou klasické ruské literatury.

Ale třeba Dostojevského nevydávali...

Dostojevskij byl za Stalina zakázaný, prohlásili ho za tmáře, nacionalistu, za náboženského spisovatele, a to všechno bylo zakázané. Ale ve dvacátých letech vycházel. A když ho potom v 50. letech znovu začali vydávat, vznikl takový paradox: nejdřív se vydávaly jeho slabší, rané věci – první Dostojevského knížka, která vyšla po Stalinově smrti, byl jeho vůbec první román *Chudí lidé*. Potom následovali *Urazení a pomízení*. Jako by byl Dostojevskij mladý, začínající spisovatel. Až později vyšel Dostojevskij v deseti dílech, ale ani tam ještě nebyli třeba *Běsi*. A nakonec vyšlo kompletní akademické vydání, které bylo připravené stejně poctivě, jako třeba sebrané spisy Lenina.

V Petrohradě se po revoluci do antikvariátů dostala spousta knih z rozprodáných soukromých knihoven. Bylo po válce ještě něco z toho k sehnání?

Člověk nejdřív knihu musel dobře znát, aby věděl, co shánět. Takže různí lidé byli ve velice různém postavení. Ti, kdo neměli vzdělání, se nemohli shánět po něčem, o čem se nikde nepsalo. Moje generace neměla přístup k informacím. Já měl štěstí, že můj strýček měl domácí knihovnu. Nejradši jsem četl Jacka Londona, který vycházel ve 20. letech, za Stalina byl v nemilosti a později vyšly jeho spisy v deseti dílech. Ty zákazy vedly k tomu, že se k nám dostávala překroucená klasika – mohli jsme číst Dickense, Balzaca – ale vůbec jsme neznali současnou západní literaturu.

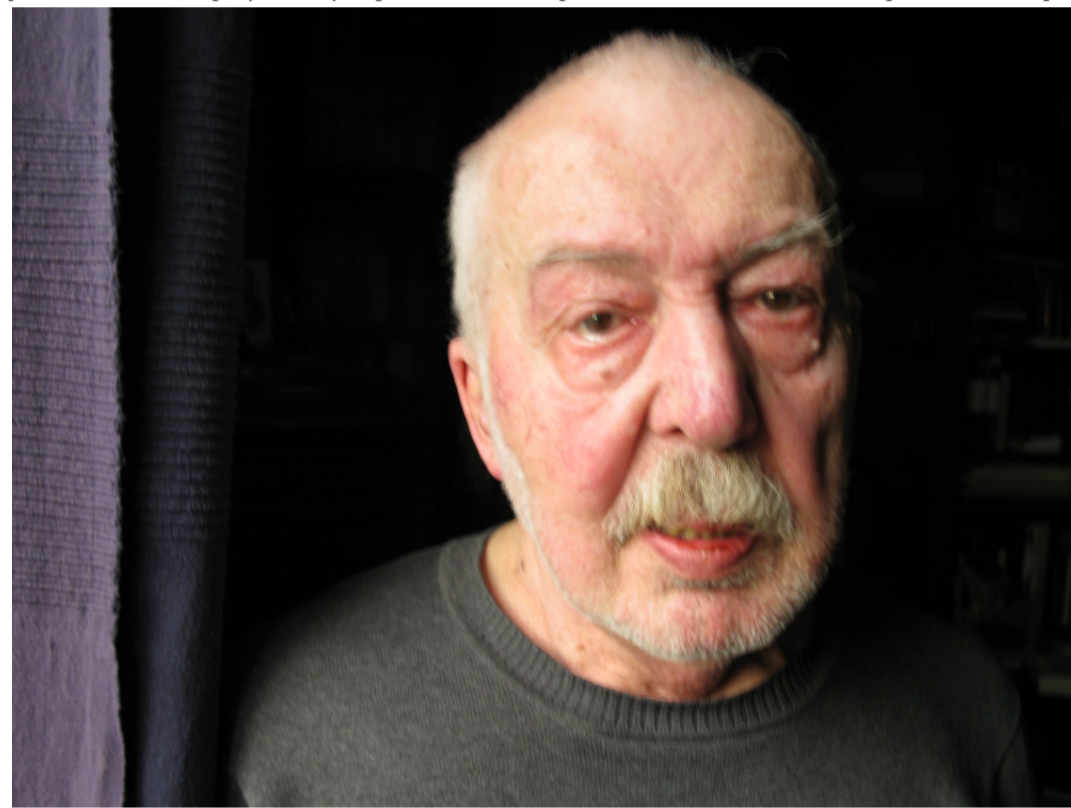
Jakou roli hrál ve vašem mládí Petrohrad?

Byl velice důležitý. Petrohrad, to je kultura v kamelech, ta se nedá jen tak vyhnat – dostávala se k nám jakýmisi nepřímými, „vzdušnými cestami“, jak říkal Pasternak, po kapkách. Mělo by se ještě prozkoumat, jak se kultura dostávala do povědomí často velice dobrých spisovatelů, kteří ale vůbec nic nevěděli, žili v naprosté temnotě. Jejich předností bylo na jedné straně to, že si troufli psát třeba o válce nebo o kolektivizovaném venkově – usilovali o nějakou pravdivost. Šlo to z nich, z jejich životní zkušenosti, nemělo to nic společného se znalostí literatury. Začínali tedy od nuly, nevěděli, co a do jaké míry bylo před nimi. A pokud jde o mladou literaturu, která potřebuje novou formu, bylo to vůbec složité. Člověk si všechno musel vynalézt sám. Proto jsem první díl svých spisů označil jako nultý – každý žánr vznikl od nuly. Nikdo nevěděl, jak napsat povídku, jak napsat novelu, jak napsat cestopis. K tomu vynalézání ale zároveň byla potřeba svoboda. Píšu o tom často jako o energii v nulách. Já považuju za štěstí, že jsem se dostal k psaní, aniž bych byl nějak

zpracovaný. A jako člověk bez jakékoliv průpravy jsem si pro sebe mohl všechno objevovat od začátku. A až později si všimám, že to všechno má své kořeny.

Jak jste vnímal smrt Stalina?

Byl jsem rád, že jsem se ulil z písemky. K sovětskému zřízení jsem neměl žádné sympatie. Možná proto, že jsem vyrůstal v rodině dědičně inteligence, která revoluci roku 1917 nepřijala. Nebyli to žádní disidenti, spíše se jim sláva bohu tak nějak podařilo schovat do svých profesí. Byli to inženýři a lékaři, kteří dělali dobře svou práci a žili tichým rodinným životem. Já si proto nemyslím, že jsem žil v sovětském zřízení – žil jsem v rodině, obklopený rodinným, předrevolučním

■ Andrej Bitov, Moskva 2014

nábytkem. Svobody vždycky bývá víc, než se později říká. Nepamatuji se, že by mě byl někdo nutil nosit pionýrský šátek, nepamatuji se, kdo mě zapsal do komsomolu a kdy jsem z něho vystoupil – úplně mi to vypadlo z hlavy. Dokonce se ani nepamatuji, že bych chodil do školy, protože jsem byl pořád za školou. A s gymnásiem jsem měl štěstí. Chodil jsem v Petrohradu do takového pokusného gymnásia, byla to první sovětská škola, kde se učila angličtina. Byli tam jiní učitelé i jiná atmosféra, než jinde. Ale vcelku se dá samozřejmě říct, že jsem všichni žili v GULAGu, jenom jsme nebyli eskortováni za ostatny drát. A podstatné bylo naučit se, co se komu dá říkat. Sám o sobě tvrdím, že jsem byl takovým lágrovým „blbečkem“, to bylo nejvýhodnější – o tom nic nevím, netuším, o čem a o kom mluvíte, nerozumím tomu... Něco jako Švejk.

Kde k takovým návykům člověk přišel? V rodině? U známých?

Moji rodiče i rodiče mých známých se pořád báli udání, a děti moc dobře chápaly, že v tom rodiče nesmí nechat – v tom systému to velmi rychle pochopil každý.

Jak jste vnímal období tání?

Dalo nám naději, která se projevila vytrysknutím energie. V jednom esejí píší o tom, že nula je velice energetický bod, který kdysi propíchli a pořád z něj ještě uniká vzduch. Náš tyran a zároveň velký císař s pomocí GULAGu, genocidy, velké války zformoval skutečně sovětský lid. Nemám rád, když se posměšně mluví o sočiku (rusky „savok“). Pořád pro mě zůstává záhadou, jak se sovětské moci podařilo strávit určitou patriarchální předrevoluční období, a propašovat ji pod úplně jinými hesly, kterých si už nikdo nevšímal, dál do sovětské reality.

Kolik vám reálně doprávali svobody? Vždyť ne všichni mohli vydávat knihy...

Každou hodinu malou lžičku. Ale nedokázali to uhlídat. V nějakém časopise mě třeba dlouho netiskli, a potom začali, ale petitem na konci časopisu, protože věděli, že tam to šéf přehlédne. Než mě zakázali, dokázal jsem vydat osm a půl knihy. Ta půlka, to byly některé kapitoly *Puškinova domu*, které stačily vyjít, ale část jich zůstala v šuplíku. Ale ty zase vyšly v překladu v zahraničí. Ještě v roce 1976 mi vyšla kniha *Dny člověka*, což

byla asi nejsilnější kniha mého oficiálního sovětského období, a pak mě zatrhli. V roce 1977 už jsem byl prakticky zakázaný a do roku 1986 jsem nesměl nic vydat.

Do těch osmi a půl knih, které jste vydal, cenzura nezasahovala?

Samozřejmě, škrtly tam byly. Ale to dělal redaktor, který text uhlazoval – k cenzorovi jsem se v životě dostal jenom dvakrát. S redaktorem jsme se samozřejmě přeli, ale zároveň byl vždycky také spojenec. Byli to velice inteligentní lidé, kteří měli zpravidla rádi autora a hledali šikovnou cestu, jak knihu protlačit, aby si cenzor ničeho nevšímal. Čekali třeba, až si ten horší z nich vezme dovolenou, spekulovali, jakou část knihy dát čist nebezpečnějšímu a jakou méně nebezpečnému cenzorovi. Ale když mě začali překládat ve zbytku socialistického tábora, pochopil jsem, že u vás to chodí úplně stejně. Že na sovětskou literaturu byla kvóta, překládat se musela, a tak už radši překládali to, co po-

městem a Stalin Petrohrad neměl rád. Měl pocit, že tam hrozí nebezpečí. Ne náhodou se ždanovština, ty útoky na literární časopisy, Achmatovou, Zoščenka po válce odehrály v Petrohradu.

Chodil jste na výslechy?

U výslechu jsem byl v Petrohradu několikrát. Jednou na začátku 70. let se mě pokusili naverbovat. Zavolali mi, představili se jménem a jménem po otci, to si člověk tak rychle nedokáže zapamatovat, a naaranžovali setkání v hotelovém pokoji. Měli na mě jako kompromitující materiál mé styky s jakýmsi diplomatem. Chtěli vědět, co jsem s ním probral. A já jim říkám: vždyť on sám mě varoval, že nás odposlouchává KGB. Tak proč jste si mě neposlechli sami? Oni na to, že nás neposlouchali, zato že mají svědka. A já jim řekl, ať mi to svědectví ukáží, že je potvrdím nebo vyvrátím. Oni se tak hloupě vykrucovali, že jsem pochopil, že žádné udání v ruce nemají, že nás asi odposlouchával recepční, ale málo co pochopil, protože z poloviny jsme spolu mluvili anglicky a pak z toho splácal nějaké polovičaté udání, kde mohl jen stěží popsat, co jsme říkali. Samozřejmě to napsal svým primitivním jazykem. A já jim říkám: pardon, poslechněte si, jak mluvím, tohle jsem nemohl říkat já. A tím to zhaslo.

Dál vám nevyhrožovali?

Ne, ani mi nic nenabízeli. Zato já jsem pochopil, že musím okamžitě zmizet do Moskvy.

Co pro vás znamenalo vydání *Jednoho dne Ivana Děnísoviče* v roce 1962?

Doba tání už končila, přituhovalo, a najednou takové vzepětí, Korněj Čukovskij, liberál, dostal jakousi cenu, vyšel Solženicyn – všech liberálů se zmocnila naděje. A pak to zase všechno rychle skončilo a zůstal z toho jen takový vtíp: Čemu se divíte. Byl to přeci jenom „Jeden den“ Ivana Děnísoviče. Pak je tu jiná věc: Solženicyn za svou slávu zaplatil určitou cenu. Podřídil svůj spisovatelství tomu, aby byl srozumitelný, pochopitelný, a dostupný. Šalamov byl oproti němu skutečným prozaikem. Říkal jsem si, že kdyby byl Čechov seděl v našich lágrech, asi by z něj byl Šalamov.

Šalamova si ceníte více než Solženicyna...

Jako umělce rozhodně. Ale Solženicyn byl bezesporu velký člověk. Pro mě to byl takový Antistalin. Taková opačná absolutní matematická veličina. Zapůsobila, jak měla. Vyšel na něj osud bohů. Vytrpěl si od všeho trochu: fronta ho nezabila, lágr ho nezabil, rakovina ho nezabila, sílu měl v sobě neuvěřitelnou. Jeho *Souostroví Gulag* je velká kniha. Já ji i z uměleckého hlediska stavím z jeho díla nejvyšš, třebaže může působit suše. Ale přitom pokud jde o styl, o kompozici, o humor, je to velice silná věc. Začátek epopoje Dombrovského se mi zpočátku zdál umělecky povedenější, ale pak se to zaseklo. Znal jsem spoustu lidí, kteří seděli, i můj kmotr si odseděl dvacet devět let a napsal o tom knihu *Potopení ve tmě*. Ale problém byl v tom, že na sebe všichni navzájem žárlili, kdo seděl víc. A Solženicyn, ten oproti nim vlastně skoro neseděl. A tak nemusel žárlit a mohl psát.

Co dvojice Platonov – Bulgakov?

Bulgakov je z mého hlediska dětský spisovatel. Když vznikl socialistický realismus, ale některé spisovatele ještě nechávali více méně přežívat, objevilo se takové zostuzující slovo – nazývali je „popučíky“ (spolucestující), což mělo znamenat, že ještě úplně nepochopili kvality socialistického realismu, ale mají šanci to dohnat. Já si víc cením těch, kdo dokázali promluvit jazykem doby, a těch není mnoho – Platonov a Zoščenko, z básníků Zabolockij a pozdní Mandelštam. To jsou lidé, kteří by nemohli existovat, nebýt sovětské moci. A v jejich literatuře by nikdy nebyla taková síla, kdyby se neocitli v podmínkách, ze kterých nebylo úniku. Platonov je samozřejmě spisovatel absolutních měřítek, a navíc ho stále ne každý umí číst a pochopit, musí se vstřebávat slovo po slovu – je to spisovatel budoucnosti.

Mohl byste přiblížit 60. léta v Leningradě?

Leningrad byl tehdy považován za periferii, celá ta konjunktura „šedesátníků“ probíhala v Moskvě, Petrohradu se vlastně netýkala. V Leningradě nebyly ty možnosti relativní svobody, které byly v Moskvě. Mohl za to oblastní výbor strany, který se třásl, aby to nedej bože neschytal od Moskvy a snažil se jí horem dolem dokázat, že je všechno v pořádku. Koeficient ideologičnosti byl v Leningradě oproti Moskvě dvojnásobný. Všechno se víc dusilo. Když se Nikita v Moskvě na někoho obořil, ten člověk byl okamžitě známý po celém světě. Takže vůči Moskvě vznikala až taková závist – co jsou takoví Jevtušenko nebo Vozněsenski – píšou hůř než my, ale jsou slavnější.

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

Prochodili jsme s Ivanem Kožíškem krájem krásém Šluknovský výběžek.

Podivné místo, kde Ivan skoro po celý život žil a dál bude žít. Místo s krásnou krajinou, rozlehlými lesy a pískovcovými skalami, kde každý kámen má jiný tvar a vydává jinou vůni. Rozeklané hřebeny, tu deštěm ohlazené, či zase od větru a deště obroušené, oblé i zašpičatělé. Zároveň místo, ve kterém vypadají jako jizvy na hezké tváři kdysi malebná a stará městečka a roztroušené vesnice s nenapravitelně pokaženéými mezilidskými vztahy a hodnotami. Jako by se člověk pohyboval v prastarém území, kde všechny kořeny, které vyrostly z tradice staré více než sedm set let, byly zpřetrhány a nové v půdě nevzklíčily, a pokud ano, rychle zahynuly.

Jen tak jsme se toulali po lesích a lezli po skalách. Ivan nám ukazoval různé zajímavé přírodní útvary, jejichž krása by nám, zcela městským lidem, jinak zůstala skryta. Jako lovci jsme se vydávali do hlubokých hvozduů a místo z ulovené zvěře jsme se radovali z krás, které jsme díky Ivanovi začali vnímat poněkud jinýma očima. Nikdo z nás neměl

fotografický přístroj, ale Ivan již tehdy, bez aparátu, zuřivě fotografoval. Pořizoval celé cykly snímků, které exponoval podle chvíle okamžiku a které ukládal do své mysli. Vzpomínám, jak jsme vedle sebe tiše leželi ve skalách nad vsí Brtníky a pozorovali do písku vyhrabané krátery, do kterých čas od času spadl nebohý mravenec, aby se stal chutnou krmí mravkolva. Ivan nás učil dívat se kolem sebe, všímat si i nepatrných, na první pohled těžko postřehnutelných drobností, které jsou však živým podhoubím všeho, co nás obklopuje.

S Ivanem jsme také vymetli mnohé hospody s dobrým i špatným pivem, jak různé pajzly a podniky nevábné pověsti, tak místa útulná a po všech směrech nám nakloněná, kde největší radostí bylo posezení s lidmi spřízněnými a přáteli. Ivan jako správný umělec života dokázal vždy zapadnout do atmosféry a svým vlastním projevem dobré umocnit a špatné oslabit. Byl jedním z organizátorů podzemních výstav ve Šluknovském výběžku a také jedním z vystavujících autorů. Patřil mezi první signatáře Charty 77, kteří již věděli do čeho jdou a co risku-

jí. K hnutí se svým podpisem totiž připojil po zběsilé štvaniči, kterou rozpoutalo Rudé právo a státní bezpečnost v únoru roku 1977. Ke všemu se dopracovával sám. Po těžké fyzické práci dřevorubce, kopáče, děl-

Ivan

níka ve slévárně si našel čas a po večerech rýpal do dřevěných destiček, aby potom na malé satynýrce, kterou si sám vyrobil, vytiskl drobné expresivní dřevoryty, jimiž s humorem a ironií reagoval na reálně socialistickou dobu. Počátkem 80. let na haldách, které vznikly ze zeminy vytěžené z dolů někde mezi Duchovem a Bílinou, vystavil svého mrtvého odboráře. V obklíčení fízlů pátrajících po místě konání výstavy se Ivan rozhodl k radikálnímu kroku: Kožíšek aktivní občanský aktivista se rozhodl definitivně pohřbit Kožíška odboráře, což bylo výrazem sympatie k hnutí „Solidarność“ v Polsku. Vykopal mělký hrob a do něj pohřbil svůj šat zčásti vycpaný slámou, ze země nechal však vyčnívat ruku, která

svírala jeho roztrhaný průkaz ROH s dobře čitelným jménem. Zástupně sehnané sako celé pojednal barvou, aby bylo patrné, že se nikam neschovává. Když pak později po hospodách v Rumburku rozšiřoval petici s protestem proti uvěznění Rudolfa Battěka, bdělému oku soudruhovu a hlášení uduvače již neunikl. Soudruh soudce to kvalifikoval jako zvláště nebezpečný čin a Ivana pro schvalování trestného činu, kterého se dopustil tím, že protestoval proti nezákonnému uvěznění Battěkovu, poslal na mnoho měsíců do vězení.

Když vyháněl blbou náladu z Rumburka, tak i seismografy u České Lípy znamenaly chvění. A Ivan pořád lital po kopcích a lezl po lesích, s požitkem kouřil své cigaretky, hrál na kytaru své – i úplně praštěné – písně a blues. Komoušové ho neměli rádi pro jeho svobodnou povahu a nespoutaného ducha. Také ho neměli rádi lidé státní a konformní, protože byl jejich pravým opakem. Zato pro nás, o generaci mladší, byl pravým zjevením, dobrým duchem poničeného pohraničí. Příkladem pevného charakteru, člověkem vlastního

názoru. Majákem výběžku. Přístavem, ve kterém jsme se cítili v bezpečí.

Nakonec se Ivana pokusila spoutat zákeřná, pomalu postupující choroba. Nejprve ho zbavila možností toulat se po horách, které měl tak rád. Později ho připoutala k invalidnímu vozíku a nakonec k posteli. Ivan se však do kolen ani nemocí srazit nenechal. Jak starý mudrc naslouchal řečem, které se vedly, aby pak jednou krátkou větou neplodně tlachání uzavřel. Živá tvář, krásný úsměv a pronikavé oči v laskavém obličejí nesouhlasně odmítají moji chválu; neměl ji rád. Díky milý kamaráde!

Ivan Kožíšek zemřel v sobotu 27. září 2014 po velkém utrpení.

Poznámka (druhý závěr): **Také ho neměli rádi lidé stádní a konformní, protože byl jejich pravým opakem. Ve vězení ho nenapravili a přes všechnu snahu z něho člena stáda neudělali. Tak nad ním zlomili hůl. Ivan však nad nimi nikdy. Jeho hůl se nad nimi bude vznášet stále!**

Jan Placák

Pád Arkuna

Po odmlce více než osmi desetiletí připravilo Národní divadlo v Praze poslední operu Zdeňka Fibicha Pád Arkuna, která pojednává o pádu již snad jediné zbývající bašty pohanských Slovanů na Rujaně, kterou porobili křesťanští Dánové.

Problémy inscenace jsou hned dva: Před zahájením představení, kdy sledujeme v projekci mořské vlnobítí s ubíhajícími oblaky, ovlivní režisér Jiří Heřman diváky záznamem hukotu příboje. Tento vizuálně akustický vjem je tak silný, že na citlivé posluchače chtě nechtě působí první takty Fibichovy hudby, který měl na mysli jistě navození podobné atmosféry, odcizeně a archaic-ky. Nicméně až začneme hudbu, která není vůbec poslechově jednoduchá, náležitě vnímat, vyvstane hned problém druhý: Převedení děje z 12. století do jakéhosi bezčasí, v němž se základní premisa, a to vítězství

křesťanství nad pohanstvím, rozplývá v záplavě spleti-tého děje, v němž nejsou protiklady obou náboženství vizuálně nikterak zdůrazňovány. Po výtvarně stránce je scéna (Pavel Svoboda) jinak působivá a výtvarně dota-žená, jen kdyby více refletovala děj a dobově odpoví-dající scénérii a rekvizity. Výborný byl ovšem světelný design mnohokrát osvědčeného Daniela Tesaře.

Všechny pěvecké role byly obsazeny dvojmo. Lépe po pěvecké i herecké stránce působili představitelé prvního obsazení, tedy Roman Janál jako tíživádstoví biskup Absalon, Dana Burešová jako vnitřně rozpol-cená Helga, Alžběta Poláčková jako senzitivní Margit a Aleš Briscein – po všech stránkách přesvědčivý Jaroměr. Snad jediné Ondrej Mráz v druhé alternaci, coby klíčová postava pohanského velekněze Darguna, měl pro zvládnutí této nelehké postavy hlubší citový rozměr i výraznější dramatický bas.

Po několika letech se vrátil za dirigentský pult v ND americký dirigent John Fiore, který vypracoval parti-

туру s orchestrem Národního divadla do nejmenších detailů, ale zároveň opera působila jako kompaktní celek; dlužno říci, že orchestr se od premiéry až po 4. představení zlepšoval. Po zvukové i výrazové stránce spěje Fibichova hudba zcela jinam než např. Dvořá-kova Rusalka, která vznikala přibližně ve stejné době, tedy kolem roku 1900.

Je škoda, že Jiří Heřman, jeden z našich nejtalento-vanějších a řekněme to rovnou, nejlepších současných operních režisérů, někdy podléhá otřepanému klišé, které mohlo být kdysi jakýmsi ozvláštněním, ale v sou-časnosti je jen vycpělým oharkem dohořívajícího ohně. Vždyť co může být v dnešní době na jevišti aktuálněj-šího než napětí a boj křesťanů s jinými náboženskými entitami? Proč tedy nepodat děj tak jak je napsán? Proč jej převádět do jakéhosi bezčasí, které může být sice místy účinné a výtvarně působivé, avšak komicky působící scény (razítkování jakýchsi lejster či vstupních víz?, „koulování“ se ledovou tříští apod.), které jsou do

inscenace blůví proč vloženy, mohou na konzervativ-něji založené diváky učinit negativní dojem a znevážit tak celé představení. Vždyť se tyto scény dostávají do přímého rozporu s archaickým libretem Anežky Schul-zové. Libreto je jistě problematické, ale znevažovat je těmito akcemi není namístě. Na druhou stranu je nutno ocenit, kterak dokáže režisér jak u sborových, tak sólo-vých scén vyhotit situaci do dramatického maxima.

Přes nastíněné výhrady je nutné samotné zařazení Pádu Arkuna do programu ND hodnotit rozhodně jako představení roku. V uvádění českého repertoáru, který si se světovými tituly vůbec nezdáá, v současné době (po roce 1989) pokulháváme. Doufáme, že jen prozatím. Přes uvedené režijní „poklesky“ se jedná o představení po výtvarné, pěvecké i hudební stránce zdařilé, které můžeme znovu shlédnout v zimě a na jaře v roce 2015 a rozhodně je doporučujeme navštívit.

Vít Zavadil

Tannhäuser a Logengrin v Bayreuthu

V posledním čísle *Babylonu* loňského roku, kdy měl Richard Wagner dvojité výročí (200 let od narození a 130 let od úmrtí), jsme pojednávali o jeho raných operách, které byly provedeny v Bayreuthu v koprodukci s operou v Lipsku. Letos jsem měl možnost shlédnout v Bayreuthu dvě velké romantické opery tohoto skladatele: **Tannhäusera** a **Lohengrina**.

Oba tituly zpracovávají středověkou látku. Do upravené pověsti o min-esängerovi Tannhäuserovi a jeho pobytu ve Venušině sluji vsunul Wagner patrně historickou událost, a to zápas pěvců na Wartburgu, a sjednotil tyto příběhy do jednoho celku. Celý titul opery tak zní *Tannhäuser a zápas pěvců na Wartburgu*, ale většinou se zkracuje na *Tannhäuser*. Do příběhu také vložil části legendy o Sv. Alžbětě Duryňské. Operu komponoval v letech 1842–45 zčásti i v Čechách. V letech 1846–47 (po premiéře) se k dílu znovu vrátil, aby je přepracoval, v této podobě je známe jako tzv. drážďanskou verzi. V letech 1860–61 operu ještě více rozšířil pro provedení v Paříži – tzv. pařížská verze. Dnes se hrají verze obě, stejně jako jejich kombinace.

Středověká látka by mohla vybízet režiséra, výtvarníka scény a kostýmů k barvitě náhdeře s množstvím dobových rekvizit a kulis. Namísto toho se ocitáme ve výrobně bioplynu či palírně alkoholu, která se nazývá Wartburg, v níž sledujeme jak ve skutečnosti, tak na videoprojekci a i fotografiích (aby divákovi nic neuniklo), jak dělníci v současných úborech námezdních sil (kostýmy **Nina von Mechow**), jež tvoří kolečko obrovského soukolí, omývají a propírají celerové bulvy, které potom krájejí, drtí a vysypávají do jakýchsi kontejnerů. A pořád dokola. A aby toho nebylo málo, Wolfram, ve chvílích, kdy nezpívá, přispívá k výrobě bioplynu tím, že loupe gigantickou kedlubnu. Celé představení je krom toho „ožívováno“, snad aby se divák při Wagnerově hudbě nenudil, neustálými pohyblivými projekcemi bakterií a dalších mikroorganismů, ale i mnohobuněčných organismů včetně paúhoře elektrického a také jakési polonahé pseudomadony, která je ovšem statická, jinak by nevyuniklo její poprsí. Aby došlo k ještě většímu odpoutání diváka od děje a posluchačsky náročné hudby, je bombardován sloganem „kolik drog potřebuje člověk?“ apod. Výtvarník scény **Joep van Lieshout** nenechává diváka hádat, aby se mu mozek nezavařil, a odpovídá nápisy na obrovském kotli, v němž je alkohol: v pondělí 4 000 litrů, v úterý 4 000 litrů atd. Postava Venuše je v pokročilém stupni těhotenství, a komu by to snad mohlo uniknout, krouží kolem ní skupina postavíček v bílých kuklách, takže nejsou patrné jejich končetiny, s oáskem, které snad mají zpodobňovat spermie, připomínají však spíše nepovedené rejnoky z komiksu. Pasáček v kostýmu studenta s kravatou, místo aby hrál na šalmaj, drží v ruce láhev alkoholu, tu mu Tannhäuser vytrhne a vylijje do jakéhosi plivátka, které později použije Wolfram doopravdy k odplivnutí. Soutěží pěvců pna Wartburgu je přítomna i Venuše, a aby zde jen tak nestála, chvílemi i tancuje do rytmu Wagnerovy hudby. V závěru opery Alžběta zřejmě neumírá, jde sama uprostřed pohřebního průvodu. Evidentně umírá Tannhäuser a Venuše slehne, její novorozeně se stává symbolem nového života. Proč, když v libretu není nic podobného ani naznačeno?

Režisér **Sebastian Baumgarten** dílo tedy dokonale proměnil k obrazu svému, budeme-li se vyjadřovat výrazně eufemisticky. Vznikl pelmel bez

ladu, skladu a jakéhokoli vkusu a citění. Zkrátka asi jako když pejsek s kočičkou dělali dort. Navíc se zdá, že tato parodie či jak představení nazvat se odrazila i na hudebním provedení 2. 8. 2014. Ne, že by **Festspielorchester a Festpielchor** hráli a zpívali pod vedením dirigenta (**Axel Kober**) a sbormistra (**Eberhard Friedrich**) špatně, avšak pověsti absolutní muzikantské špičky, která bayreuthské slavnostní hry provází, představení rozhodně nedosahovalo. Představitel titulní role **Torsten Kerl** je dnes již za zenitem a zvládl roli jen s největším vypětím sil narozdíl od Alžběty (**Camilla Nylund**), která zpívala s lehkostí. Ovšem pěvecky vynikli především **Kwangchul Youn** jako lantkrabě Hermann a **Markus Eiche**, který představoval Wolframa von Eschenbach.

V **Lohengrinovi** opětovně sloučil Wagner dvě ságy: o Sv. Grálu a o rytíři s labutí a vytvořil tak vlastní jednotlý děj. Celé dílo psal v letech 1845–48. Režisér **Hans Neuenfels** převedl středověkou látku do jakéhosi podivného bezčasí, takže jsme byli opět o středověké kulisy ochuzeni (má se odehrávat v Antverpách v 10. století), zato dvořané, brabantské, saské a durynské panstvo byli proměněni v krysy tu bílé, tu černé, ba i růžové barvy. Navíc nám režisér dopřál výkladové videoprojekce (video **Björn Verloh**), snad proto, aby divák pochopil a snaže absorboval transformaci místa do abstraktního prostoru a času do bezčasí. Videoprojekce měly své názvy: Wahrheit (Pravda) I–III. Kreslené video Pravda I nám doložilo, že krysy se vylíhly v mozku (to je vskutku pravda – vylíhly se v mozku režiséra). Video Pravda II ukázalo, jak bojují bílé krysy s rudými, rudá krysa je poražena a z kapky krve spadlé do vody se vytvoří královská koruna, která se uhnízdí v mozku bílé krysy. Ve třetím dějství nám video Pravda III předvedlo, kterak proudí krysy v davech, pak se objeví velký pes (snad stylizovaný pitbull), krysy ho

dokončení ze strany 1

Měli jste v 60. letech kontakty na Západě? Jezdili do Petrohradu Finové?

Finové přijížděli pít vodku. A postarali se o ně naši veksláci. Teď jezdí naši do Finska, vízum se dá pořídit snadno a všechno je tam levnější a lepší. To jsou takové grimasy impéria, to je vždycky velice zajímavé.

Byli v 60. letech v Petrohradu nějací hipici nebo páskové?

V uzavřených formách ano. Když se dnes člověk dívá na filmy z té doby, je překvapený, kolik toho bylo u nás a na Západě shodného. Jakási období probíhala paralelně v uzavřených i otevřených systémech. Především v hlavách mladých lidí to všechno bylo synchronizované. Měli jsme svůj 56. rok i svůj 68. rok – samozřejmě v trochu jiném světle.

Nosily se dlouhé vlasy?

Nosil se kohout, eman. Nebyly peníze a vlasy byly nejlevnější způsob, jak na sebe upozornit.

Jak jste to měl s penězi? Dostával jste za své knihy honoráře?

Více než teď. Dneska je rubl bezcenný – tehdy měl hodnotu aspoň uvnitř země. Umožnilo mi to nechat inženýrské práce a přejít na volnou nohu. Žil jsem z honorářů, až do zákazu. A jak jsem potom přežil to desetileté období ani nevím. Trochu jsem kšeftoval, když mi zvenku někdo dovezl nějakou západní techniku, střílel jsem jí známým, ale dobrý obchodník ze mě nebyl. Občas přišly ze zahraničí i nějaké honoráře.

Jak jste vnímal osmašedesátý rok?

Stydlě jsem se. Když jsem poprvé přijel do Československa, na každém patníku stálo slovo Pozor! což rusky znamená Ostuda! Ty dva jazyky se tak pěkně parodují. Tehdy na mě nasadili českého estébáka, překladatele, byl to takový nešťastník. Já měl stipendium, na tehdejší poměry jsem byl boháč. A tak jsem za něj hned zaplatil ve vinárně. Strašně se divl a řekl mi báječnou větu: „Víte, já to nenahlásím.“ Ještě jsem ho vyvedl z míry, když jsem mamince, která si zlomila ruku, koupil v starožitnictví moc pěkný a drahý náramek. A zase mi řekl, že to neoznámí. Říkal jsem si, bože, jak hluboko jsme to klesli.

Petr Placák, Jan Machonin

Děti podzemí

Ljudmila Ulická

Ilja pobíhal po městě a snažil se pochopit, kam míří ten nevidaný průvod. Zjistil, že má spoustu ramen, jedno začíná nebo končí u Běloruského nádraží a druhé někde na průsečíku tří bulvárů – Petrovského, Rožděstvenského a Cvetného. Chvilí se tam potloukal, uvědomil si, že má málo filmu a když se úplně setmělo, s námahou se prodral domů. Na jednom místě, kousek od hlavní pošty, musel přelézt přes plot. Nikdo, dokonce ani okrskáři, neměl zdejší místa zmapovaná líp než místní kluci. Léta si tady hráli na policajty a zloděje, všechny průchozí dvory, vchody a dokonce i poklupy kanálů znali nazpaměť. V mnoha domech byla zadní schodiště, dalo se vejít hlavním vchodem, zazvonit u dveří nějakého spolužáka, proklouznout dlouhou chodbou a vyskočit zadním vchodem – do jiného dvora, nebo i na jinou ulici.

Sedmého března ráno Ilja vložil film do fotoaparátu a jen co matka odešla do práce, vyrazil ven. Po ránu bylo všude ještě víc lidí než večer předtím. Východ z Marosejky na náměstí už neuzavíraly jen trolejbusy, ale i druhá řada nákladáků. Ke Sloupové síni se dalo dostat z Puškinova náměstí, ne však po ulici Gorkého, ale po Puškinově. Později dav pustili po Něglince.

Všechny přilehlé bulváry byly plné tlačících se lidí, ale kolem poledne se to najednou trochu uvolnilo – dav sevřený ze všech stran se pohnul a rozběhl. Otevřeli jakési průchody v bočních uličkách a lidé se do nich nahrnuli. Nikdo se nikdy ani nepokusil objasnit, kdo vlastně narařčil tu past, kdo nastražil léčky a otevřel slepá ramena, kde se mačkali lidé, kteří nakonec přece jen nějak pronikli průchody a průjezdy, přitékali a odtékali jako voda, která pronikne každou škvírou.

Ulice zatarasily obrovské studebakery, všude byla spousta vojáků a milicionářů, a Ilja, který si tiskl fotoaparát na břicho, šmejdil mezi auty, pod jedno zalezl a když vykoul, srazil se s osmákem Borjou Rachmanovem. Borja byl odhodlaný prodat se do Sloupové síně. Ilju na všem tom blázinci ze všeho nejvíc zajímal právě ten blázinec.

V centru se během průvodů na prvního máje i sedmého listopadu pokaždé odehrávalo něco podobného – kolony, kordony, zátaras. Kluci z centra ten sváteční zmatek už dávno znali a nikdy si nenechali ujít příležitost si v něm trochu zarejdit. Tentokrát se ovšem dělo něco vskutku velkolepého. Ilja se strašně chtěl dostat co nejvýš nad dav a udělat aspoň jeden snímek shora. Navrhl Borjovi, ať s ním vyleze na jednu vyzkoušenou střechu, ale Borja odmítl.

Blbec, pomyslel si Ilja. Po střechách se ke Sloupové síni dostanu dřív než on.

Rozhodl se, že se prodere Krapivenskou uličkou. V tu chvíli se ale dav zhoupnul a Ilju to strhlo kamsi k Něglince a Borju jiným směrem. Iljovi se před očima naposledy mihnul jeho rudý obličej s otevřenou pusou. Něco zakřičel, ale nebylo slyšet co. Dav zvláště hučel – byla to směs vytí, výkřiků a čehosi podobného zpěvu a Iljovi se poprvé za dva dny udělalo špatně.

Musel se dostat ke známé bráně do dvora, kde stála kůlna z jejíž střechy mohl snadno přelézt na střechu sousedního třípatrového domu. Ilja prudec vyrazil k bráně a došlo mu, že lidé se snaží držet dál od domů, uvnitř proudu, bojí se, že je to přímáckne k trolejbusům, které tu stály těsně jeden za druhým. Lidé naráželi do bočnic a několik pohmožděných a nehybných lidí se mačkalo ke spodku trolejbusu a ostatní po nich šlapali. Aby se Ilja dostal na chodník, musel se protáhnout mezi těly – jsou vážně mrtví? To není možné... Jiná cesta nebyla. Bylo mu jasné, že se musí okamžitě dostat do bezpečí pod trolejbus, jinak ho rozmáznou po zdi. Celou dobu mysl na Feđu, jak něžně přezdíval svému fotoaparátu, hlavně aby si nerozbil objektiv. Vyšlapal si maličký průlez u kola a proklouzl tam. Pod trolejbusem byla tma a strašně těsně – ležela tam měkce propletená těla nabalená do teplého oblečení a on se mezi ni-

mi ve vlhkém smradu plazil vpřed. Kdosi nařikal. Ilja vylezl zpod trolejbusu přímo do náručí tlustého vojáka s třesoucí se mokrou tvář. Asi pětiletý bledý bezvládný chlapec na něm visel bez života.

„Kampak?“

„Bydlím v tamtom domě.“

„Upaluj domů a opovaz se vystrčit nos.“

Voják ho postrčil k bráně a Ilja vzkouzl do dvora. Kůlna stála na místě a vedle ní u zdi prkenná bedna na odpadky. Ilja vylezl na bednu a z ní na střechu kůlny. Byl tady předloni v létě, když si naposledy hrál na policajty a zloděje. Dál už trčely šikovné výčelnky, po kterých se dalo snadno vyšplhat na střechu „strakatého domu“ z červených a bílých cihel, tedy pokud je okno na schodišti ve druhém patře stále ještě rozbité.

Ilja měl ten den neuvěřitelné štěstí – ze smrtelného davu vyvázl živý a kliku měl i teď – okno bylo rozbité.

Prožil ještě jednu hrůzostrašnou chvíli, když se chtěl přitáhnout za rám, ale ten se najednou pohnul, jako by chtěl vypadnout ven. Ale nevyplul a Ilja zdárně seskočil ze širokého parapetu dovnitř. Pak na něj čekalo nemilé překvapení: půda byla zamčená na nový visací zámek s tak masivními uchy, že se bez pácidla urvat nedala. Dům byl však nějak zvláštně postavený a okna ze schodiště vedla na dvě strany – v druhém patře do dvora a v prvním a třetím do ulice. Ilja vylezl do třetího patra a viděl na ulici. Byla jako černá řeka, hlavy seshora vypadaly jako chomáče kožešiny a chvěly se jako srst nějakého děsivého zvířete. Ilja vytáhl fotoaparát, i když věděl, že na takovou vzdálenost z toho nic nebude, ale pak ho napadlo, že ještě jednu fotku udělá z prvního patra. V prvním patře se mu podařilo otevřít okno, zespoda dovnitř vtrhl ani ne tak křik, jako spíš monotónní kvilení chvílemi přerušované zavřískáním nebo zaupěním. Odsud už dav nevyplul jako kožešina. Hlavy se jako pevně semknuté tmavé kameny vlnily poměrně rytmicky, ale nikam se nehýbaly. Jakási šílená cesta z živé dlažby se chvěla a tančila na místě.

Udělal několik fotek, ale rozhodl se, že z třetího patra budou přece jen výraznější. Už zapomněl na strach, který prožíval před několika minutami.

Vtom z bytu vyběhla opilá ženská v červeném županu a zařvala:

„Co tam děláš? Nemáš co na práci?“

A doplnila to kaskádou nadávek, až Ilja znejistěl.

Nebyl hloupý a nesnažil se odpovídnout, rukou si ukázal na ústa, zamával kolem uší, jako že je hluchoněmý, a ženská si odplivla a zmizela.

V třetím patře Ilja vyfotil skoro celý film a začal přemýšlet, jak by se teď co nejrychleji dostal domů. Moc dobře viděl, že se nedá jít obvyklou cestou od Trubného náměstí po Rožděstvenském bulváru, přes Sretěnku k Čistopрудnému bulváru. Ale zdálo se mu, že když se prodere přes náměstí a přejde na druhou stranu, že to tam půjde snadněji. Nevěděl, že dav z Rožděstvenského šel dolů a když se na Trubném náměstí střetl s protijdoucím davem z Petrovského bulváru, vytvořily tam smrtelný vír.

Nehodlal však do nekonečna trčet na schodišti, navíc doma si máma nejspíš dělá starosti a pláče. Ještě chvíli poseděl na parapetu, a protože světla ubývalo, přemýšlel, jestli si má schovat zbytek filmu nebo ještě teď udělat pár posledních fotek. Potom ho sezelená omrzelo a rozhodl se odsud dostat stůj co stůj.

Vylézt ze dvora bylo ještě složitější než se do něj dostat. Ilja si však všechno pečlivě propočítal: zazvonil na byt v přízemí a přemluvil staříčkého majitele, aby ho druhými dveřmi pustil ven. Stařík zavrtěl hlavou a nesouvisle zahuhlal, že hlavní vchod je zavřený, ale ven se dá vyjít přes kotelnu.

Tak tenhle dědula se ani přetvářovat nemusí, je opravdu skoro hluchoněmý, ušklibl se Ilja, kterého těšily všelijaké souhry náhod. Dvůr byl docela prázdný, ani živáčka, zpoza zdi bylo slyšet tlumený a mocný hluk sevřeného davu. Ilja si hned všiml kotelny, byla zamčená.

Obešel ji, vylezl na střechu, z ní přešel na zeď a seskočil na prázdný chodník, oddělený od davu kordonem. Teď musel proklouznout kolem vojenského zátarasu, aby splynul s davem. Přiběhl trochu blíž ke křižovatce a kolem dvou vojáků proklouzl na silnici nacpanou lidmi. A v tu chvíli mu došlo, že udělal chybu, měl raději zůstat sedět na schodišti. Hned ho strhla strašná síla jako odlivová vlna v moři. Vepředu svítil semafor.

Teďhy Ilju poprvé přepadl opravdový strach. Už se nebál o Feđu, který se při nárazu o sloup semaforu mohl rozbít napadř. Pomyslel na to, co se může stát s jeho hlavou. Rukama, které chránily fotoaparát před nárazem, už nemohl ani hnout. Foto-

■ Ivan Kožíšek, Studené ráno

aparát se mu zaryl do břicha, necítil však bolest, jen strašný smutek. Unášelo ho to k semaforu, minul ho trochu zleva. K semaforu byl přitisknutý člověk s rozbitou tvář. Byl mrtvý, ale stál. Nemohl upadnout.

V tu chvíli se mu země pod nohama zachvěla a rozestoupila se. Ilja vletěl do kanálu, jehož poklop se pod nohama davu posunul. Dopadl dobře, do smotku koudelky, který tam zapomněli instalatéri. Vlevo byla mříž, na jedné straně trochu nadzvednutá. Ilja za ní trhnul a mříž se otevřela úplně. Zalezl do té díry a kdovíproč za sebou mříž zasunul. Ten instinktivní pohyb mu zachránil život. Lidé, co za ním začali padat, za pár minut naplnili kanál k prasknutí, a jeho jako nejspodnějšího by nevyhnutelně rozmačkali. Těla padajících lidí se stěsnala tak, že tisíce lidí, kteří po nich kráčeli, necítili, že šlapou po lidském mase. Zpoza mříže doléhal nářek.

Nahofe mezitím všechny najednou strhla strašná neviditelná vlna, otloukala je o zdi, zátaras, bočnice nákladních aut a šňůru trolejbusů. Otevřeli totiž průchod, který vedl hluboko do uzavřeného bloku domů, a lidem se zdálo, že se najednou mohou dostat někam, kde to kosti lámající sevření končí. To už ovšem Ilja neviděl. Neviděl vůbec nic. Byla naprostá tma.

Ilja v té tmavé díře ležel poměrně dlouho, potom začal ohmatávat stěny. Objevil velkou rouru, která se trochu svažovala. Vlezl do ní. Lezl a lezl, pak roura udělala malou zatáčku a Ilja jako by začal mírně stoupat. Fotoaparát měl zabalený do čepice a zasunutý pod páskem kalhot. Potom na chvilku usnul, a když se strašnou zimou probudil, nedošlo mu hned, jak se v té díře ocitl. Nadzvedl hlavu a všiml si, že asi dva metry nad ním je poměrně vel-

ká obdélníková mříž. Nedalo se říct, že by shora dopadalo světlo, ale tma tam nebyla tak hustá. Měl strašnou žízeň. Odporně to tam páchlo, ne kanalizací, ale rezavým železem a krysami. I když žádný krysy vlastně neviděl. Zřejmě taky semknuté v houfu uhaněly k Sloupové síni.

Musí se odsud dostat. V klenutých stěnách, které vedly k mříži, byly zatlučené tlusté skoby, začal po nich šplhat nahoru. Nahoru vyšplhal snadno, ale mříž byla pevně přivařená k rámu, vylézt ven se nedalo. Slezl dolů, schoukl se do klubíčka a znovu usnul. Když se probudil, světla seshora bylo víc. Vydal se rourou dál, cestou se rozšiřovala.

Další mříž byla asi po padesáti metrech. Hned našel skoby a vyšplhal po nich nahoru. Mříž nebyla přivařená, přidělaná byla poměrně volně, ale z vnější strany byla zamčená. Ilja lezl dál. Mříže se objevovaly

sladký čaj a pak ho usadili, pod záda mu strčili velký polštář a nakrmili ho polévku. Ilja usnul.

Stětklovovi si mlčky sedli ke stolu.

„Nuto, myslím, že dnes umřelo hodně lidí,“ pošeptal Saňa babičce.

„Asi ano...“

Potom Saňa seděl u spíčího Ilji a čekal, až se probudí a řekne mu, co se tam dělo. Jeho city ke kamarádovi byly silné a složité: byl na Ilju hrdý, trochu záviděl, že sám není takový jako on, ale přitom takový vůbec ani být nechtěl. A taky chápal, že Ilja je muž – svědčilo o tom nejen tmavé chmýří pod nosem, ale i chlupatá cestička která vedla dolů po břiše k dospělému velkému penisu, který nesloužil jen k močení. Saňa do toho dne nahého muže neviděl: do veřejných lázní nechodil.

Neviděl ani nahé ženy: proč by se taky začaly před malým klukem svlékat dvě inteligentní ženy, matka a babička? Co tam mají ženské si však Saňa dokázal představit, nebylo to nečekané – prsa pod šaty, tmavé hnízdo chlupů ve spodní části břicha. Nahý muž, jeho kamarád a spolužák Ilja, ho překvapil mnohem víc – Saňa ostře pocítil, že takový není a nikdy nebude. Obrázky obnažených žen, kterých viděl spoustu v muzeích a kataložích, v něm nevyvolávaly takové vzrušení a rozpaky, jako mužská nahota – div neomdlel z té hrubosti a síly.

Vojnu a mír už téměř dočetl, ženské stíny ho nechaly chladným – Nataša s hloupým nadšením i kněžna Líza s krátkým horním rtem i kněžna Marja, předem prohlášená za ošklivou, zato muži... byli nádherní – s jejich silou, velkorysostí, inteligencí, šlechetností a smyslem pro čest. Teď, když si prohlížel Iljovu tvář, přemýšlel, komu z těch krásných mužů se podobá. Ne, nepodobá se chladnému šlechtnému Bolkonckému, ani tlustému inteligentnímu Bezuchovovi, ani překrásnému, milovanému Pétovi Rostovovi, ani Nikolajovi, to se rozumí... Spíš Dolochovovi.

Iljova matka Marja Fjodorovna druhý den seděla na židli u vchodových dveří. Telefon tenkrát ještě neměli, a tak jí Anna Alexandrovna nemohla dát vědět, že její syn je naživu. Vyjít ven bylo strašně. Navíc přejít přes tramvajové koleje na křižovatce Čistopрудného bulváru a Marosejky se kvůli vojenským a miličním zátarasům stejně nedalo.

Nad městem se prostírala hrůza – dávnověká, známá jen z řecké mytologie, zahalovala město, zalévala ho černou vodou, ta hrůza, která přicházela jen ve spánku, v dětských nočních můrách, které se vynořují z hlubin duše. Na povrch se vyvalilo jakési podzemní řečiště a ohrožovalo veškerý lidský život.

I rodiče Borji Rachmanova seděli jako ochromení. Nedařilo se jim dovolat na milici, do nemocnic ani do mární. Všude měli obsazeno.

Borju najdou až o čtyři dny později mezi těly ležícími na sněhu u přeplněné Lefortovské márnice. Poznají ho podle značky na košili – bílé košile Galina Borisovna Rachmanovová sama neprala, nechávala si je práť v prádelně. Na ruce mrtvého syna bylo ještě jedno číslo napsané fialovou barvou – 1421.

Ty ušlapané lidi pohřbívali v tichosti, potají. Nikdo je nepřepočítal, jen číslo na Borjově ruce svědčilo o tom, že jich bylo nejméně půldruhá tisíc.

Věneč od školy na hrob Borji Rachmanova nikdo nepoložil. V těch dnech stejně žádné květiny nebyly – všechny se vyplývaly na vúdce. V těch strašných dnech zemřel ještě jeden člověk, soukromou smrtí v rodném kruhu – skladatel Sergej Prokofjev. To však vůbec nikoho nezajímalo.

Ze všech Iljových snímků vyšly jenom dva. Bylo málo světla, jak taky předpokládala. Ale jiné fotografie, kromě těch oficiálních, s rakví, ze Sloupové síně, co vyšly ve všech novinách, neexistovaly.

Z ruského originálu Ulickája, Ljudmila: Zeljonij šoťor. Moskva: Astrel 2012 vybrala a přeložila Alena Machoninová.

Milan Kubes alias Plukovník

Ukázka z dosud nevydaných pamětí MK

Bez zpáteční jízdenky, v předvečer prvního výročí ruské okupace Československa, tedy 20. srpna 1969, jsem vystoupil v Norimberku z pražského rychlíku, čímž začala druhá část mého životního příběhu. Ta první, totiž události prvních šestadvaceti let, se mi nezdá až tak vzrušující. Odcházel jsem do exilu, aniž by mi bylo úplně jasné, o čem jde. (...)

Cesta do Norimberka, kterou mi tehdejší úřady povolily na tři dny – den odjezdu a den příjezdu se mi nepočítával – byla mojí první zahraniční cestou vůbec. Do exilu jsem si vzal kromě tří košil dvě knihy: Bibli kralickou a sbírku politicko-sociologicko-filosofických esejí *Lidský smysl kultury* od Ivana Svitáka (1925-1994). Bibli jsem sháněl dlouho, neboť v ČSSR dlouho nevyšla. Sehnal jsem ji posléze v její kralické podobě a četl jsem si v ní poměrně často, aniž bych všemu rozuměl. Německé vydání Bible bylo volně k dispozici v pokojí penzionu, v němž jsem přenocoval, což byla – jak jsem později zjistil – všeobecně zavedená skutečnost v ubytovacích zařízeních. Alespoň v Bavorsku.

V podstatě bez problémů jsem podal žádost o politický azyl. Myslím, že v té době platilo nějaké zvláštní nařízení týkající se žadatelů z ČSSR, podle něž dostal politický azyl v podstatě každý. Příslušný spolkový úřad se nacházel v městečku Zirndorf nedaleko Norimberku. Zaregistroval jsem se u tamní katolické charity, dostal od nich příspěvek na osácení a zaměstnání s ubytováním, neboť jsem chtěl ihned začít pracovat. Stal jsem se dělníkem ve skladu náhradních dílů u firmy M.A.N. v Norimberku, kde se vyráběly těžké nákladní automobily.

Po půlroce jsem měl Norimberka dost. I když je to město s řadou prvotřídních památek, příliš mi připomínalo maloměstské poměry, v nichž jsem vyrůstal. A dalo mi dost práce, než jsem se z těchto poměrů dostal v šedesátých letech do Prahy, kde jsem se zabydlel a kde mi líbilo a nebýt ruské okupace nikdy by mě nenapadlo Prahu opustit. Samozřejmě, chtěl jsem na nějakou dobu do Paříže či jinam, ale vždy s možností vrátit se do Prahy. Emigraci se všechno změnilo. Vypadalo to tak, že je to nastálo, na doživotí. Nedovel jsem si představit, i když to odpovídalo mému nejvroucnějšímu přání, že by v českých zemích přestali vládnout komunisti a že by se rozpadl SSSR. Myslím, že v tom jsem nebyl sám. Když se to posléze stalo uvědomil jsem si, že zázraky jsou možné. Bohu díky.

Mnichov

Někdy v dubnu 1970 jsem začal intenzivně přemýšlet o přesídlení do Mnichova. Náhodou jsem dostal do rukou české emigrantské noviny *Národní politika*, které v Mnichově vydával Český ústřední svaz v Německu, konkrétně Miloš Svoboda z Brna, emigrant z roku 1948. Tam jsem se dočetl o existenci takzvaného *Kuratoria na podporu českých studentů v SRN* se sídlem v Mnichově. Napsal jsem do redakce novin a dostal jsem odpověď, že se mám obrátit na jistého Miloslava Vitulu, jehož adresa byla: Studentská kolej Paulinum, Rambergstr. 6, Mnichov-Schwabing. Rozjel jsem se tam – pochopitelně stopem, jak jinak?

Do Mnichova, do katolické studentské koleje Paulinum, jsem se přestěhoval k 1. červnu 1970 a začal navštěvovat jazykové kurzy němčiny při mnichovské univerzitě. Jako politický uprchlík jsem měl nárok na stipendium a jako „pokročilý“ student jsem neměl s němčinou větší problémy. V září jsem složil na univerzitě přijímací zkoušku z němčiny, což bylo pro cizí studenty podmínkou pro přijetí ke studiu a od zimního semestru 1970-71 jsem si zapsal dějiny umění jako hlavní obor. Žádné jiné přijímací zkoušky neexistovaly, českou praxi přijímání ke studiu, prakti-

kovanou dodnes, by jakýkoliv německý soud označil za protiústavní. Obor dějiny umění v kombinaci s estetikou jsem začal studovat už v Praze, ve školním roce 1968-1969, tam však „dálkově“, neboť jsem nechtěl opustit výnosné místo betonáře u Inženýrských a průmyslových staveb. K této firmě jsem nastoupil po vyloučení ze studia oboru francouzština-čeština na Filosofické fakultě Karlovy university a kratším intermezdu v základní vojenské službě, než jsem se přes fingovanou sebevraždu a bláznec dostal do civilu.

● V souvislosti s Paulinem nemohu nezpomenout monsignora Karla Fořta. Byl papežským delegátem pro českou katolickou službu v západním Německu, jinak český farář v Mnichově, a po smrti ThDr. Alexandra Heidlera připravoval náboženské vysílání v Rádiu Svobodná Evropa (RFE) pod pseudonymem „Otec Karel“. Studentskou kolej Paulinum řídilo formálně kuratorium kněží několika národností, za Čechy tam zasedal právě

■ Ivan Kožíšek, Něco o duši, (Zátíší)

on. Několikrát mi velice významně pomohl, když jsem se dostal do konfliktu s domácím řádem katolické koleje například tím, že jsem nerespektoval nařízení, podle něž dámské návštěvy musely opustit tuto chlapeckou kolej do 20.00 hodin. S monsignorem Fořtem jsme se potkávali až do konce komunistického režimu. Jeho údajné nepřátelství vůči organizaci Opus Bonum, kterou založil benediktinský Opat Anastáz Opasek (1913-1999) a jejímž jsem se stal členem, byly podle mého názoru značně nadsazené. Velice jsem si ho vážil, byl jedním z mála lidí, kteří mně skutečně pomohli. Nevedl jsem vždycky zrovna příkladný život a když jsem jedou projevil strach, že to se mnou po smrti špatně dopadne, řekl mi: „Neboj se, pán Bůh je kavalír, ten umí odpouštět“. V říjnu 2012 mu byl propůjčen řád TGM. V lednu 2014 mě zastihla zpráva, že ve věku 92 let zemřel v kněžském domově v Českých Budějovicích. Jeho devizou bylo: jsem vděčný církvi za to, že mě přivedla k Bohu Otcí.

Karel Kryl

Nejsem si tím zcela jist, nicméně zdá se mi to být pravděpodobné, že prostřednictvím Roziny Jadrné-Pokorné (1924-1988), hudební redaktorky Svobodné Evropy, jenž bydlela nedaleko Paulina naproti mnichovské Akademii výtvarných umění, na níž v 19. století studovala slavná plejáda českých malířů, jsem se seznámil s Karlem

Krylem (1944-1994). Věděl jsem o něm samozřejmě už v Československu, jeho písničky se hrávaly v letech 1968/69 v rozhlasu a bylo jasné, že se tam dlouho hrát nebudou. Překvapil mě jakousi pohotovostí a rychlostí v myšlení, jakož i citem pro jazyk, s nímž dokázal různě „skotačit“. Myslím, že jeho hlavní chybou bylo, že si nedokázal vždycky uvědomit, že se stával občas trapným, když se snažil být vtipným. A to jak v osobním styku, tak i ve své jinak pozoruhodné, místy vynikající písničkářské a básnické tvorbě. K jeho charakteru patřila spořivost, jež se projevovala nejen tím, že si kroutil cigarety a ještě je přestříhával na polovinu, což pak kouřil ve špiče. Když mě později navštívil v Paříži, spal víc jak týden na podlaze v mé mansardě, aby ušetřil za hotel – peníze měl.

● Přibližně v té době a v souvislosti s Karlem Krylem se udála jedna příhoda, která mě jistým způsobem natrvalo ovlivnila. Při jedné z návštěv Svobodné Evropy, kam jsem nesl nějaký příspěvek do pořadu

roku. Byl to kurs francouzského jazyka a francouzské civilizace při univerzitě Sorbonné pro cizince studující učitelství francouzštiny. To jsem tehdy uvedl jako vedlejší obor k dějinám umění a vyšlo to. Miloš Vitula měl v Paříži nějaké známé Čechy, měli restauraci ve čtvrti Marais a pan hostinský dokonce pocházel z Prostějova, a ti zase znali Jiřího Slavička (1943-2011), v té době zaměstnanec redakce časopisu *Svědectví*, který vydával Pavel Tigríd.

Slaviček (později používal pseudonym Adolf Bašta), který věděl vždycky všechno, věděl také o malém levném bytě v rue des Mauvais Garçons (tj. „Ulice darebáků“) ve 4. Arrondissementu, tedy docela v centru, který se zrovna uvolnil. Byla to spíš jakási podkrovní komora s malým oknem do světlíku, bez sprchy a jenom se studenou vodou, jakási „chambre de bonne“, tj. pokoj pro služku, ale byla to Paříž a sprchovat jsem se mohl u Slavička.

● Dopoledne jsem se snažil chodit do školy a odpoledne a večer jsme chodili s Jiřím do všelijakých hospod nebo navštěvovali různé známé, v Paříži usazené Čechy. V paměti mi utkvěl zejména malíř Zdeněk Kirchner (1934-1987), zvaný Kída, který bydlel v ateliéru nedaleko Place de la Bastille. Naše seznámení skončilo pitkou v několika hospodách poblíž jeho bydliště a posléze rvačkou se skupinou Arabů, kteří nás možná napadli první, možná taky ne, ale každopádně jsme dost prohráli. Takže nás zachránila policie, která všechny odvezla na služebnu „za katr“. Přišel postarší policejní komisař v civilu, který jakoby z oka vypadl komisaři Maigretovi, a ptal se, jak to bylo a jestli někdo chce podat trestní oznámení. Když se nikdo nehlásil, tak nás zkrátka vyhodili, jelikož se s námi nemohli jaksepatří domluvit a vlastně jsme nezpůsobili žádnou veřejnou škodu. Nicméně minimálně od té doby nemám Arabů dvakrát v lásce.

● Ale zpátky ke Kídovi. Absolvent Vysoké školy umělecko průmyslové v Praze, ateliéru užité grafiky Františka Muziky, v Paříži doslova a do písmene žil. Žil ze sociální podpory a výdělků z příležitostných prací, takže pil to nejlevnější víno, které bylo k sehnání. Po pádu komunismu uspořádala Středočeská galerie v Praze, již tehdy vedl navrátivší se exulant Olaf Hanel, velkou výstavu Kirchnerova díla a vydala i barevný katalog. Autor se toho však nedožil, neboť se roku 1987 ve svých třiapadesáti letech v Paříži oběsil. Vždycky, když slyším slovo Paříž, vzpomenu si na malíře Zdeňka Kídu.

Opus bonum

Popsané „pařížské extempore“ by nemělo vyvolávat dojem, že mým hlavním domovem nebyl Mnichov a tamní katolická studentská kolej Paulinum, pojmenovaná po světcích, který toho mnoho nachodil, dnes bychom řekli, že byl zcestovalý, než byl v Římě popraven. Počátkem 70. let nás tam bydlela řada studentů z Československa a docházeli za námi takoví „podivní lidé“ – Němci, z nichž každý uměl aspoň několik slov česky a tvrdili, že jsme krajané a že nad námi je Bůh. Byli to sudetští Němci z křesťanské Ackermann-Gemeinde (AG), vyhnaní po válce z Čech či Moravy, kde jejich předkové sídlili po staletí a kteří nám nabízelí – nezištně - nejruznější pomoc, mimo jiné na úřadech měli velmi dobrou pověst. Vzpomínám si na ty hlavní: ředitel AG Adolf Kunzmann, jeho zástupce a posléze nástupce Franz Olbert a referent pro mládež Walter Klötzel.

● Začátkem 70. let uspořádali pro nás ve Schwarzwaldu symposium, na němž byly probírány základní otázky naší existence jako politických emigrantů v Německu. Suché téma? Moc suché to nebylo, trochu se tam také pilo, mimo program, rozumí se. Neboť tamní kraj je proslulý třetínovou pálenkou, což je třeba novým příchozím rovněž vysvětlit. Mezi sudetskými Němci z Ackermann-Gemeinde a českými exulanty se pohyboval také opat pražského břevnovského benediktinského kláštera Anastáz Opasek OSB (1913-1999), jenž na-

šel domicil v benediktinském klášteře Rohr v Dolním Bavorsku. Do tamního opuštěného paulánského kláštera se uchýlili po válce německí mniši vyhnaní z kláštera v severočeském Broumově, který svého času podléhal Břevnovu. Opat Anastáz Opasek, bývalý dlouholetý politický vězeň v komunistických koncentracích, byl nesmírně milý člověk, nikoliv však naivní, který se snažil pomáhat kde mohl, aniž by přitom ztratil něco ze své prelátské důstojnosti.

● Opat jsem potom během let relativně často v klášteře navštěvoval. Když přijel do Mnichova, navštívil on mě. Nejméně dvakrát jsme zašli do kina. Poprvé na film *Tenkrát na Západě* – to kvůli Claudii Cardinálové, jenž se opatovi líbila, a podruhé na snímek ruského režiséra Andreje Tatkovského *Nostalgia* – pohled do nitra Rusa, který srovnává život v Itálii a SSSR. V klášteře jsem strávil delší dobu v polovině 80. let, kdy opat psal, spíše diktoval, své paměti. Zabýval se tím od roku 1983 do roku 1986 a já jsem obsluhoval diktafon, do něž opat své vzpomínky namlouval. Mým úkolem bylo zejména to, aby se držel časové linie, aby v úseku například svého vzpomínání na studia v Římě nemluvil o tom, co bylo včera v televizi. Kniha vyšla ve spolupráci s Vilémem Prečanem, tehdy ředitelem Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV, pod názvem „Dvanáct zastavení – vzpomínky opata břevnovského kláštera“ v nakladatelství Torst v Praze 1992. K tisku ji připravila Marie Jirásková. Na mě však někdejší zhruba třítydenní pobyt v klášteře Rohr mocně zapůsobil. Mohl jsem se zúčastňovat každodenního mnišského života, což mě zaujalo natolik, že jsem po několika dnech požádal opata o generální zповěd. Vyhověl mi a byl milosrdný. Nakonec mi daroval slavnou knihu Romana Guardiniho *Der Herr* s věnováním: „Milanovi na památku svátku sv. Bartoloměje +Anastáz OSB, opat břevnovský. Rohr 24. srpna AD 1984“. Byla to náhoda, že 24. srpna, svátek sv. Bartoloměje, byl patnáct let později - v roce 1999 - dnem opatova úmrtí

● Opatovo Opus Bonum, v překladu „dobré dílo“, se záhy stalo jednou z nejvýznamnějších, ne-li nejvýznamnější, organizací českého exilu. Byla to zejména každoroční (1978-1990) symposia k různým kulturním a politickým tématům v katolickém rekreačním středisku faráře Hackera v dolnobavorské obci Franken, jichž se zúčastňovaly intelektuální špičky českého exilu. O svatodušních svátcích se konala v klášteře Rohr setkání exilové mládeže (1972-1989) a je potřeba poděkovat tamním mnichům, že to vždy s noblesou jim vlastní přetpřeli. Tato symposia měla sloužit převážně k doplnění znalostí mladé generace v oblasti kultury a historie, částečně i náboženství. Považuji si za čest, že jsem se mohl na těchto, jakožto na řadě jiných akcích Opus Bonum, organizačně podílet. Předseda opat Opasek mě totiž jmenoval sekretářem organizace a mým prvořadým úkolem bylo pamatovat si to, co jednatel Richard Belcredi zapomněl. Nebývalo toho málo, neboť panu hraběti slušela spíš reprezentace než drobná systematická práce.

Pavel Tigríd

V souvislosti s prací pro Opus Bonum jsem se sblížil s Pavlem Tigrídem, s nímž jsem se seznámil už během svého pařížského extempore. Měl jsem možnost poznat tohoto nevděšného člověka s pronikavou inteligencí opravdu hodně zblízka, zejména poté, když mi nabídl tykání a jmenoval mě „ředitelem pro věci tajné a důvěrné“, přičemž to druhé byly věci, o nichž se paní Ivana Tigrídová nemusela nutně dozvědět. Věci tajné byly pašování Tigrídova časopisu *Svědectví* do ČSSR, v čemž jsem měl jisté úspěchy. Kromě příležitostných pětikilových krabic s „pracím práškem“, v nichž turisté relativně bezpečně provázeli zajímavá množství tiskovin, to byly dvě plné velké cestovní tašky prakticky každý týden autobusem na přímého adresáta v Praze.

Z Mnichova totiž jezdil do Prahy vždy v sobotu ráno tam a v neděli večer zpět na

jeden a půl denní výlet turistický autobus, jako stvoření pro přepravu zakázané literatury. Do dolního zavazadlového prostoru nebyl problém umístit dvě cestovní tašky s tiskovinami, aniž by si toho kdo všimnul. A v autobusu seděl můj člověk s jenom malým ručním zavazadlem, který tašky v Praze vyzvedl a doručil adresátovi. Kdyby na hranicích či jinde celníci či jiní „nepovolání“ zásilku objevili a ptali se, komu to patří, můj člověk by se k ní pochopitelně nehlásil. Seznámil jsem se s tím úroveň s východoněmeckým disidentem Michaelem Thossem, snad trockistou, jenž byl pro své názory vykázan z NDR a studoval fyziku na mnichovské univerzitě. Pro svoje známé v Lipsku připravoval bulletin z výstřížků ze západního tisku. Ve Svobodné Evropě jsem mu zařídil fotokopie jeho bulletinu a platili jsme mu výlety do Prahy, kde se potkával se svými soudruhy, jimž bulletin předával. Když nemohl jet on, poslal náhradníka či náhradnici. Vždycky ale v pořádku odevzdali moji zásilku, jejímiž adresáty byly hlavně bývalé mluvčí Charty 77 Anna Marvanová (1928-1992) nebo Petruška Šustrová a jejíž součástí byla na přání paní Tigridové od jisté doby 0,7 láhev whisky. Fungovalo to perfektně. Měsíčně se tak dostalo do Prahy více než padesát kilogramů necenzurovaných tiskovin, jejichž příjem adresátů potvrdili.

● Knihy určené do Československa dodával poúnorový exulant Vilém Brzorád (1911-1995), představitel Rady Svobodného Československa, redaktor měsíčníku Czechoslovak Newsletter, přítel Pavla Tigrida a člen jeho redakční rady, ředitel amerického Institutu Literatury Centre v New Yorku. V Praze byl obžalován v souvislosti s procesem s Miladou Horákovou. Původně distribuoval hlavně odbornou literaturu v západních jazycích, posléze v podstatě veškerou produkci hlavních exilových nakladatelství. Knihy jím objednané posílala nakladatelství přímo na adresy těch, kteří jako já, měli na starosti jejich další odeslání do Československa. Bylo možné i u něj doobjednat prakticky téměř libovolné tituly. Spolupráce s Dr. Brzorádem neměla chybu.

● Přes zasílání knih jsem se seznámil se slavnou pražskou šansonierkou a herečkou Ljubou Hermanovou (1913-1996), která někdy v 80. letech přijela na návštěvu do Mnichova. Její hostitelé mě zavolali s tím, že paní Hermanová by si moc ráda seznámila se s exilovou literaturou a jestli bych ji mohl být v tomto směru nápomocen. Samozřejmě, že mohl, přinesl jsem jí rozsáhlý výběr titulů. Paní Hermanová byla překvapená, že je to dar. „Uščování“ knih do prací prášků však odmítla. „Vždyť jsem to neukradla, Vy jste mi to přece dal“, byl její argument. Měla pravdu, navíc v té

době se komunistický režim choval klidněji, nebylo pravděpodobné že by zatklí známou umělkyni za převoz „nepovolené“ literatury. Napsala mi potom z Prahy, že jí vůbec nekontrolovali a že se jí moc líbila kniha Jana Pelce ... a bude hůř, že ho mám pozdravovat. Požádal jsem Pavla Tigrida, aby pozdrav vyřídil.

● Pavel Tigrid byl duchovním otcem nejen čtvrtletníku *Svědectví*, ale i témat několika symposií Opus Bonum ve Frankenu. Pozornost vzbudilo hned první z nich s názvem „Únor 1948 očima vítězů a poražených po třiceti letech“. Tam bylo přijato komuniké, které podepsala řada osobností českého exilu, v němž se mimo jiné konstatuje, že poválečný režim v ČSR režim vyhnal nejprve sudetské Němce, poté zlikvidoval nekomunistickou opozici, ať už skutečnou či domnělou, a posléze začal likvidovat komunisty samotné. V auditoriu bylo několik bývalých komunistů, z nichž nejvýše postaveným byl někdejší tajemník ÚV KSČ, posléze exulant a signatář Charty 77, Zdeněk Mlynář (1930-1977). Byl to slušný a inteligentní člověk, ničím nepřipomínal komunistického funkcionáře. Když jsem se ho jednou zeptal, jak mohl vůbec vstoupit do KSČ, řekl mi: „Uklidni se, kdybys byl po válce o nějakých patnáct let starší, možná bys tam byl jeden z prvních.“ Možná, ale spousta těch „o nějakých patnáct let starších“ tam nebyla. Mnoho z nich bylo ve vězení či v exilu.

● Na Mlynáře jsem si však vzpomněl hlavně v létě 2014, kdy v českém tisku proběhla zpráva, že radní Městské části Praha 2 odmítli udělit čestné občanství této Městské části Dr. Františku Krieglovi (1908-1979), signatáři Charty 77, který v srpnu 1968 jako jediný odmítl podepsat tzv. Moskevský protokol a jako jeden ze čtyř poslanců Národního shromáždění hlasoval na podzim 1968 proti přijetí smlouvy o „dočasném pobytu“ sovětských vojsk na území ČSSR. Vzácný to člověk. Jelikož bydlím na Praze 2, hluboce jsem se stydl za své komunální představitele ze stran ODS a TOP 09. Důvodem jejich zamítavého rozhodnutí byly politické postoje Františka Kriegla kolem roku 1948.

● Postupně se podařilo, zejména díky historikovi Vilému Prečanovi, navázat spojení s chartisty v Praze, a získávat od nich příspěvky pro frankenská setkání. Nejprominentnější z nich byl Václav Havel. Vzpomínám si, že při jeho padesátých narozeninách v říjnu 1986 se nám podařilo uskutečnit jakýsi telefonický most mezi Frankenem a Prahou a blahopřát jubilatovi. Jedním z těch, kteří se o toto technické spojení zasloužili, byl Jiří Dostál

ze Svobodné Evropy, člověk všestranně nadaný, bez jehož pomoci by byla frankenská setkání sotva možná. Zvládl vše, od nákupu pilsenského piva přes ozvučení sálu až k transportu účastníků z nádraží a

■ Milan Kubes

foto Jaromír Žeglitz

zpět a rozvozu „unavených“ až k domovním dveřím. Například básník Ivan Diviš (1924-1999) by mohl vyprávět, kdyby žil. Vyvrcholením frankenských setkání byla účast Václava Havla už jako prezidenta ČSFR na posledním z nich v roce 1990.

● Zmínil jsem, že jsme uspořádali sympozia na témata Češi a Slováci jakož i Češi a Poláci, avšak nikoliv Češi a Němci, jak by se dalo čekat vzhledem k úzkým vztahům k organizaci sudetoněmeckých katolíků Ackermann-Gemeinde. Několikrát jsem to navrhol, avšak jednatel Richard Belcredi vždy měl za to, že „ještě k tomu není čas“. Uspořádali jsme společně s nimi a s Nadací Hannse Seidela, blízkou bavorské CSU, mezinárodní konferenci o pronásledování církví v komunistickém bloku a o postavení církví a věřících v ČSSR, jakož i o postavení církví a věřících v komunistickém bloku.

V prvním případě bylo přijato pozoruhodné společné prohlášení k výročí konce války, které šlo v požadavcích mnohem dále než už zmíněné Frankenské prohlášení z roku 1978. Například odpovědní politici byli

vyzváni zahájit otevřený dialog o všech sporných otázkách poválečného vývoje.

● Aby bylo jasno: nebyli jsme financováni sudetskými Němci, jak jedna část našich kritiků tvrdila. Na naše aktivity přispívaly veřejnoprávní organizace Bavorský úřad pro politickou vzdělávací práci v Mnichově, jakož i Spolkový úřad pro politickou vzdělávací práci v Bonnu. Na vydávání knih jsme dostávali příspěvek od Německé biskupské konference. Tigridovy finanční zdroje, jimiž také na některé projekty Opus Bonum přispíval, pocházely z USA. Jednatel Opus Bonum Richard Belcredi byl ve Svobodné Evropě vystaven od některých kolegů silnému kritickému tlaku („rudý hrabě“) a občas měl tendenci tomuto tlaku podlehnout. Projevovalo se to hlavně v ostrých sporech se mnou o účast „levicových“ intelektuálů, jako například Slávy Volného (1928-1987), na frankenských sympoziiích. Když se k tomu přidaly hádky o účast chartistů, příslušníků undergroundu, kteří žili ve nuceném exilu ve Vídni, byl jsem připraven z protestu Opus Bonum opustit. Richard Belcredi se nemohl smířit s tím, že „androši“ měli všichni dlouhé vlasy, což tenkrát na Západě nosili jenom levičáci a pan hrabě nevyloučoval, že mají vši. Handrkování učinil přítrž velký přítel undergroundu Pavel Tigrid, jenž mi přispěchal na pomoc tak vehementně, že se mu Richard Belcredi neodvážil odporovat. O smíř se potom zasadil předseda organizace opat Anastáz Opasek.

Český ústřední svaz v Německu

Bylo by nefer nezminít se o českých hospodách v Mnichově, jež byly pro dosti širokou paletu exulantů samozřejmou platformou pro jejich vzájemné setkávání. Neplatilo to pro restauraci „Goldene Stadt“, jak Němci někdy nazývají Prahu, jenž byla jakými vývěsným štítem české gastronomie v Německu. Scházela se tam hlavně německá společenská smetánka, „normální“ čeští emigranti sotva. Založili ji v šedesátých letech gastronom Dušan Hubáček a bývalý filmový magnát Miloš Havel, strýc pozdějšího českého prezidenta Václava Havla. Rozkvet slavná tato restaurace zejména v 70. letech díky vynikající

české kuchyni, ale i později si zachovávala špičkovou úroveň.

● V 70. a 80. letech existovala v Mnichově řada českých hospod „nižší cenové skupiny“, za všechny vzpomenu hospodu U Kelyho (Erbprinz von Leiningen) v mnichovské čtvrti Schwabing, nedaleko studentské koleje Paulinum. Neboť všechny ostatní byly v jistém smyslu odvěrem této „přistavní krčmy v centru Mnichova“, jak ji jedou nazval mnichovský bulvárnický večerník Abendzeitung. Na prvopočátku stáli tři pražští kumpáni, kteří odešli do exilu někdy v polovině šedesátých let: Miloš Spěvák (Kely), Bohuslav Pasterčík (Bobík) a Vlastimil Minařík (Minda). Neinteligentnější byl Bobík, který uměl vydělávat peníze, zbylí dva uměli hlavně pít, či spíš chlastat. Jednou měl Bobík zase své milionářské období a prostřednictvím svého advokáta pronajal od pivovaru Paulaner restauraci, pro Kelyho, jehož jmenoval hospodským. Zkrátka přišel Minda, ale vzhledem k prakticky neomezenému otevřenému účtu v Kelyho hospodě mu to nijak zvlášť nevadilo.

● Celkem poklidně vody české exilové pravice rozbourl svým příchodem koncem roku 1972 Luděk Pachman (1924-2003). Mnohonásobný mistr ČSR v šachu se stal známým svými nekompromisními postoji k sovětské okupaci Československa, za což byl po roce 1969 několikrát vězněn. V komunistickém vězení prohlédl a přestal být komunistou: „Patřil jsem k podivnému společenství lidí, pro které jakási budoucí vidiny jsou vším a současné utrpení milionů ničím, kteří nenávají vydávající za vyšší lásku a násilí za vyšší svobodu, nadekretované formule za pravdu a mít vlastní odlišný názor za zločin“, napsal. Konvertoval ke katolicismu. Jeho kniha *Boha nelze vyhnat* je dodnes bestseller. Je to působivá zpověď konvertity a nelitostné zúčtování s bezbožným komunismem.

● V exilu založil s pomocí sudetských Němců „Svobodnou společnost pro podporu spolupráce s národy Československa“ a stal se jejím českým předsedou. Německým předsedou byl tehdejší mluvčí sudetoněmecké národní skupiny Walter Becher. Myšlenka přátelství se sudetskými Němci se mi líbila, takže jsem se stal členem, i když mi bylo jasné, že hned první akce této společnosti – česko-sudetoněmecký dialog – skončí fiaskem. Generální sekretář společnosti, Dr. Jiří Brada, oslovil na české straně bývalé národní socialisty a jejich současné stoupence organizované v Sokole Mnichov. Byli to ti nekomplikovanější partneři pro česko-sudetoněmecký dialog, které bylo možné si představit. Tvrdší prosazovali tezi, že odsun Němců z ČSR proběhl na základě rozhodnutí vítězných mocností a tudíž právně. Byli ochotni distancovat se nanejvýš od „excesů“, k nimž při odsunu tu a tam docházelo. Bylo jasné, že na takový postoj nemohli ani ti nejstřícnější sudetští Němci přistoupit. Diplomatically řečeno, konference skončila patem. Žádnou další větší akci společnost neuspořádala.

● Větší ohlas než zmíněná česko-sudetoněmecká konference mělo zveřejnění textu *Tězy k vysídlení československých Němců* v 57. čísle časopisu *Svědectví*. Jejich autor žijící tehdy v Československu je podepsal pseudonymem Danubius. Teprve když 1981 přišel do exilu jsem se dozvěděl, že se jedná o československého historika Jána Mlynáře (1933-2012), signatáře Charty 77. Pro své postoje v roce 1968 byl v Česku třináct měsíců vězněn. V Mnichově pracoval pro Svobodnou Evropu a Deutschlandfunk. Ochotně reagoval na moji žádost o referát na sympoziu pro mladé exulanty ve Waldkraiburku, ve svém novém bydlíšti, několik referátů měl také na sympoziiích Opus Bonum v Rohru o svatodušních svátcích. Po návratu do Prahy se stal poslancem federálního shromáždění a po rozdělení federace zůstal v Praze. V 90. letech byl členem „Stamtische“, který jsem založil původně jako pokračování redakční rady časopisu Střední Evropa, o čemž ještě bude řeč.

dokončení na straně VII

Plukovník

Poznal jsem Milana Kubese někdy po listopadu 1989, přesněji čas už si nepamatuju, bylo to zkrátka v době, kdy se lidé vraceli z exilu do Čech. Bylo zajímavé s nimi být, protože mladý člověk, neznalý ničeho jiného než bolševické reality, dychtěl dozvědět se o tom, jak to chodí na Západě, jak se krajím žilo ve svobodě. Kromě toho (a možná hlavně) to bývala dost legrace: navrátilci byli – aspoň na počátku – šťastní z pádu komunistického režimu, rozechvělí ze shledání s přáteli a mnozí z nich taky permanentně opili. Kubese mi kdosi představil jako „plukovníka“, na vysvětlení předzvěky nedošlo, kde se vzala nevim dodnes, jen to tuším. Pamatuju si, že mne za nějaký čas pozval na návštěvu do pražského bytu, měl tam video a pouštěl mi televizní pořad *Kamelot*, v němž se estébáci v druhé půli osmdesátých let pokoušeli skandalizovat Čuňase. Krátká pasáž byla věnovaná právě Milanovi – hlasatel s nezaměnitelnou fízlovskou dikcí říkal cosi v tom smyslu, že peníze na samizdat a vůbec opoziční aktivitu Františka Stárka proudí přes Mnichov, a že se v té ze Západu placené vlastizradě nějak angažuje muž jménem Milan Kubes, který se na dopisy podepisuje jako „plukovník“, ačkoli „nikdy nebyl důstojníkem československé lidové armády“ (hrůzný podvod, po němž si měl zřejmě socialistický televizní divák odplivnout). Milan tu pasáž pouštěl několikrát, chtěl se, bylo vidět, že si ji s oblibou přehrává, a že je na ni taky trochu hrdý.

Proč byl Kubese důležitý, co v exilu a po návratu dělal atp., to miže líp než já napsat někdo jiný. Milan o vážných věcech (například o práci) mluvil nerad a málo, ne bavilo ho to. Já jsem ho znal jako staršího přítele, s nímž jsem prožil podstatnou část devadesátých let, hlavně kolem časopisu *Střední Evropa* a kolem různých akcí, jež se týkaly tehdejší vyhořelé diskuse o poválečném vyhánění českých Němců. Spoustu času jsme strávili v hospodě: a to se líp začít než popisuje. Milan na mě a na kamarády mého věku působil dost intenzivně, o čemž svědčí, že se stal například hlavním hrdinou parodického detektivního románu, který jsme tehdy „psali“ (tzn. trávilí noci u piva jeho vymyšlením) s pozdějším psychiatrem Janem Veverou, tehdy ještě nedisciplovaným studentem a povalečem. Román měl jakousi temnou hororovou zápletku, zrudní lékaři v něm vraždili ženy v nemocnicích, plukovník Kubese byl hlavním vyšetřovatelem, přičemž mátl zločince tím, že reagoval zcela nevyzpytatelně, veden při vyšetřování opileckou intuicí. Kubesovi se to velice líbilo, dožadoval se písemné verze, ale ta už bohužel nevznikla.

Když Milan umřel, uvědomil jsem si banální věc, že totiž po lidech, s kterými člověk často pobýval, zůstávají v podstatě nepřenosné vzpomínky – myšleno mimo okruh těch, kteří je sdělují. Byl vtípný, ironický, ale já to nedovedu zachytit. Vybažuje se mi třeba jeho úvodní „německá osmašedesátnická“ otázka při příchodu do hospody: „A co ty děláš za války?“ Nebo přerušení nekonečného výkladu, který za hospodským stolem prováděl Emanuel Mandler, suchým dotazem k posluchači: „Chápeš to? Ne. Tak znova.“ Taký si vzpomínám na seminář s německými vyhnanci a funkcionáři SDL, který Kubese tlumočil, a do jejichž projevů s nehnutou seriózní tváří a usmívajícím se očima opakovaně a zcela svévolně ukládal větu „Jak říká náš pan předseda doktor Edmund Stoiber...“.

A byla tu též organizace dalšího semináře v Mnichově, kterou měl Kubese na starosti za českou stranu, kam měl zajistit účastníky z řad českých novinářů. Provedl to zodpovědně – naplnil předepsanou kvótu asi deseti hostů, ale naplnil ji po svém. Na semináři pak byli asi tři novináři či komentátoři (já, Placák, Mandler), plus několik zcela neznámých lidí, které Milan do Mnichova přivezl vlakem, žurnalisty z nich jednoho „vyrobil“, a měl jsem silně podezření, že se tak stalo během předchozí noci v hospodě U bojovníků. Pamatuju si chlapíka s dykou u pasu, kterého Kubese představil shromážděným jako „reportéra ČTK“, a který večer poté ožralý způsobil, že Eman Mandler musel ze semináře předčasné odjet, neboť s ním sdílel pokoj, ozbrojenec se vrátil k ránu, načech usnul s hlavou na Mandlerově břiše... Milan neměl příliš vyvinutý pud sebezáchovy, většinou mu bylo jedno, co si o něm kdo myslí. Nezapomenutelné se mi tak vryla do paměti útská hádka totálně nametěného Kubese s jeho přítelkyní, která vznikla z bůhvíjaké záminky, řev v nejsprostších českých výrazech, odehrávající se na nastupišti a pak ve vlaku cestou z káštea Anedechs do Mnichova, zkoprněli Bavoráci, kteří sice nerozuměli česky, ale to v tomhle případě nebylo potřeba, zděšení Placákovo, moje a našich žen, a následný úprk po parkovišti, kde jsme se skrýli mezi auty a čekali, až ten řev odezní a zuřící Kubese zmizí v útrobach města. Těžko se to vysvětluje, ale myslím, že mu to nikdo neměl za zlé, patřilo to k němu.

V posledních letech jsme se stýkali málo, nebyla příležitost, a že je Milan těžce nemocný jsem se dozvěděl až na poslední chvíli. Umřel v den, kdy jsme za ním měli jít s Placákem do nemocnice na návštěvu. Měl jsem ho moc rád.

Adam Drda

Mezi Východem a Západem

Letos v listopadu vychází v nakladatelství PANT kniha americké historičky Anne Applebaumové *Mezi Východem a Západem*, která vyšla poprvé v roce 1994. „Kniha popisuje mou cestu z Kaliningradu do Oděsy – napříč pohraničím Evropy od Baltu k Černému moři – na podzim 1991, a je v ní i několik scén z další cesty v roce 1992. Téměř bezprostředně poté nadešla na všech místech, která jsem navštívila, éra bouřlivých změn,“ píše Anne Applebaumová v předmluvě k letošnímu novému britskému vydání. Autorka před dvaceti lety hledala kořeny, národní identitu lidí v rozpadajícím se Sovětském svazu – a je pozoruhodné, jak názorně kniha vypovídá o kořenech a zdrojích nacionalismu i o tom, jak v rozpadajícím se sovětském impériu hledali jeho občané vlastní totožnost, z jakých legend a mýtů vycházeli a k jak podivným, až absurdním závěrům mnohdy docházeli. Ukázka je ze závěrečné kapitoly knihy, která se jmenuje „Oděsa“.

Plačící, vzlykající a kvilující žena ve frontě ke stanovišti celní kontroly prosila o smilování. Hned za bariérou stál parník, viděla ho, skoro se ho mohla dotknout, ale strážný jí nechtěl pustit.

„Nět,“ štekla potřeť.

V jedné tašce jí našel zašité dolary.

Žena znovu zavzlykala, široko otevřela ústa a ukázala svůj jediný zub. Její majetek ležel na hromádkách kolem ní jako zbytky sovětského života, které vlna vyvrhla na břeh. Měla s sebou kartonové krabice, převázané rozřepeným starým provazem, a kufry tak nacpané starým oblečením, že musely být dodatečně stažené řemeny, aby nepraskly ve švech. V jedné ruce držela zrezivělou klec, ve které seděli tři vyděšená papoušci. Druhou držela za ruku holčičku neméně vyděšenou než ptáci. Ženě se kolem krku vinul potrhavý šátek, druhý měla omotaný kolem širokého pasu. Nešťastnice měla tmavé vlasy a oči obtažené černým uhlím. Celá fronta se na ni znechuceně dívala.

„Cikánka,“ zašeptal někdo za mnou.

Po delší chvíli žena přestala kvílet a probodla strážného vzteklym pohledem. Oplatil jí stejně. Nakonec se dohodli: on jí zabavil dolary a ona dostala povolení nastoupit na palubu. Pomalu, jako by chtěla dohnat k zrušivosti jeho i všechny ostatní, posbírala strakatá zavazadla a se vztyčenou hlavou přešla po prknech vlekouc za sebou dítě a klec s papoušky.

Další na radě jsem byla já. Strážný si mě změřil od hlavy k patě.

„Kam? Do Jalty?“

„Do Istanbulu.“

Bez ptaní mi vzal z ruky pas. Obrátil ho, viděl, že je americký, a okamžitě ztratil zájem.

„Co máte s sebou? Jednu tašku? Prosim, jděte.“

Všechny problémy, které kdysi přidělovali cizinci sovětským pohraničnickům, dámo skončily. S glasností byl zrušen zákaz vlastnit podvatnou literaturu, pro cizince už neplatilo omezení v převozu valů, takže nemohli být obviněni, že překročili povolenou sumu a nuceni dát peníze celníkům. Zvolto Ukrajince bylo možné nutit k zaplacení harače.

Došla jsem othranou ženu. Než vstoupila na palubu, zamumlala modlitbu, přezhňala se a poručila dcerce, aby to udělala také. Pak se obrátil na celníka, znovu něco zamumlala – jinou modlitbu? kletbu? – a odplivla si.

„Nějaký optimista dal parníku jméno „Junost“, neboli „Mláď“. Na fotografích v hale, kde se prodávaly jízděnky, byla lesknoucí se bílá příd, naleštěná bronzová armatura, veselé rudé vlajky, hvězdy, srpy a kladiva.

„Dokonalý parník velmi vysoké úrovně,“ chvátila pokladní. „Jezdí na něm hodně cizinců. Dám vám dámskou kajutu, je tam hodně místa a hodně světla.“

„Jenže „Mláď“ dávo mělo nejlepší léta za sebou. Chodbičky lodi byly tmavé a vlhké, na palubě páchly mořské řasy a stará ryba. Stěny pokrývala plíseň, toalety zelený sliz a černé bláto. V mé kajutě byla jen dvě lůžka, na nic jiného tam nebylo místo. Vzduch páchl zatuchlinou.

Položila jsem si věci na dolní lůžko a pokusila se otevřít okénko. Zatímco jsem s ním zápčila, stánu ve dveřích neupravená žena a muž páchnoucí alkoholem.

„Hele, ty,“ ozvala se žena. „Vypadni z toho lůžka.“

Obrátila jsem se, abych se na ně podívala. Ji se nad páskem přiléhavých kalhot vylévalo obrovské tělo, jemu se hubené ruce třáslý opilostí. Oba kouřili tenké cigarety. Oblíčeje jim zacláněla oblaka hustého modrého dýmu.

„Proč?“ ozvala se ve mně hrdost.

„Je naše.“ Žena mě probodla vzteklym pohledem, prasečí očka v odulém obličejí se jí zúžila. „Řekla jsem, že je naše,“ opakovala.

Její muž už tahal do kajuty zavazadla: sedm obrovských plátěných tašek nacpaných zbožím na prodej v Istanbulu. Pochopila jsem, proč chtějí dolní lůžko, bylo pod ním víc místa na zavazadla. Ale na horní je těžší se vyspítat, a kromě toho jsem přišla první.

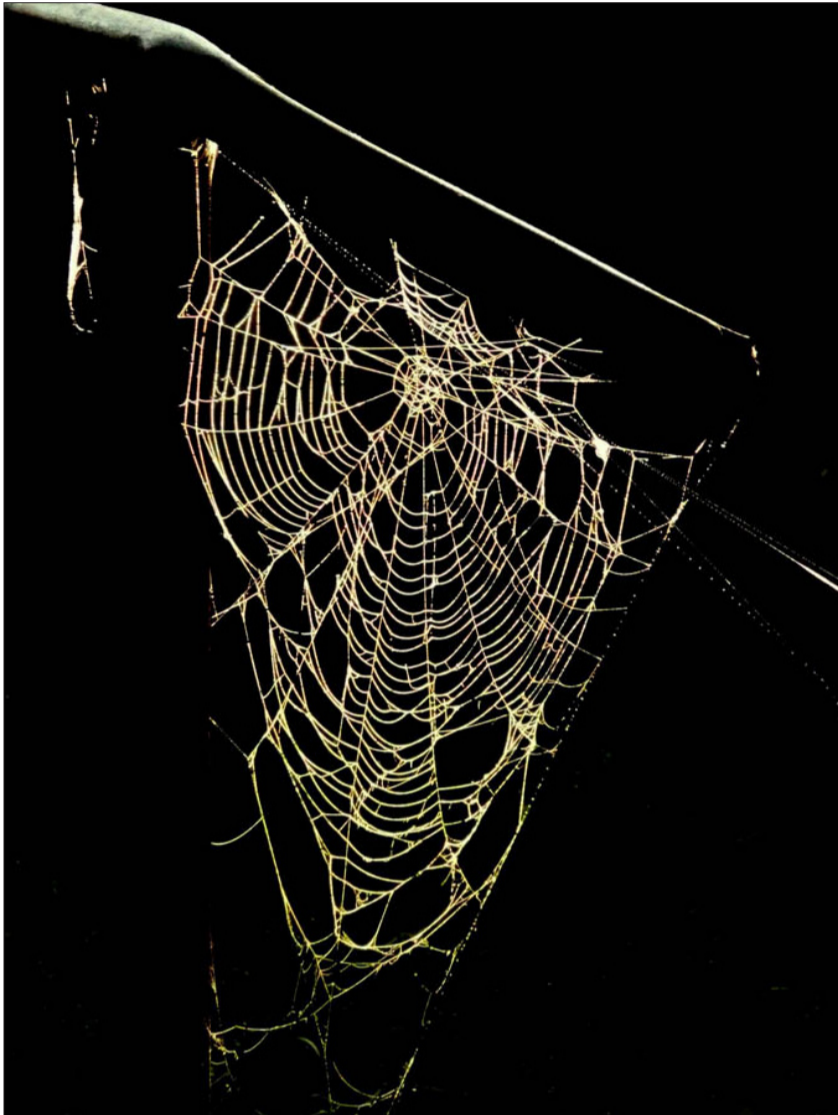
„To ne,“ řekla jsem s pohledem na muže. „Tó je kajuta pro dámy.“

„Tó se pleteš,“ odvětila žena a pustila se do dlouhého vysvětlování o číslech listků. „Sudá čísla znamenají dolní lůžka, lichá horní.“

Nakonec to jedna z Litevek vzdala a kuře snědla. Ostatní se na ni dívaly.

„Mám hlad,“ ospravedlnila se žalostně. A snědla i porce svých družek.

Kolem nás se ostatní pasažéři hlasitě a vesele bavili, jak mají Rusové ve zvyku, když se dostanou z domova. U jednoho stolu otevřeli láhev šampaňského a smáli se, když postríkalo pasažéry u sousedních stůlů. Opodál seděly dvě prostitutky s nohou přes nohu a hihňaly se, když muži vedle vyprávěli ordinární vtipy. Starší žena s dcerou, obě ve stejných večerních růžových šatech, seděly samy a zamysleně. Z uší jim visely lesklé plastické náušnice, oči měly nalíčené světlé modrými stíny a tváře tmavě

■ Ivan Kožíšek, Po ránu

Bylo to absurdní, na žádném lůžku číslo nebylo.

Její muž zaklel a zapálil si další cigaretu.

„Ne,“ oponovala jsem podruhé a cítila jsem se přítom jako bezradné dítě.

„Zatracená cizinka!“ zaklela žena a začala házet svá zavazadla na moje lůžko.

Sundala jsem je zase na zem.

Ona je znovu hodila na lůžko.

Tó už bylo moc. Není důležitě, jestli vyhraju nebo ne, ale v takové společnosti přece nemohu strávit dna dny. Vstala jsem, vzala svou tašku a vydala jsem se chodbičkou, klepala na všechny dveře a hledala volné lůžko.

Jedno jsem našla na dolní palubě. Kajuta byla ještě menší než ta předchozí, ale tři Litevky, které kajutu obývaly, byly čisté, dobře oblečené a na ostatní pasažéry pohlížely kruticky.

Ony však také pašovaly. Všichni na parníku krom dvou prostitutek něco pašovali. Litevky mi říkaly, že v jejich zemi je to stále těžší, všechno se zdražuje. Cesty jako tahle jsou stále ještě levné, dál se za ně dá platit rubly. Zhrozily se, když jsem jim řekla, že jsem za jízděnku zaplatila třicet dolarů. Celá cesta – vlak do Oděsy a parník do Turecka – je přišla na ekvivalent necelých deseti dolarů.

Večer jsme ve čtyřech večerely v jídelně, nízké místnosti bez oken. Padesát pasažérů obsluhovala jedna zamaracená servírka. Po dlouhém čekání nám přinesla čtyři misky kyselé kaše. Litevky ji ochutnaly, zašklebily se a odložily lžiče. Všechny tři si stěžovaly na mořskou nemoc.

„Och, můj žaludek.“

„Och, co je to za strašné jídlo.“

Po dlouhé pauze nám servírka donesla čtyři kousky hubené kuřete. Litevky si povzddechly, podlouhaly se v mase a odložily vidličky.

„Není to k jídlu,“ řekla jedna.

„Není to k jídlu,“ přitakala další.

Po ještě delší chvíli servírka přinesla láhev vína. Ždalo se, že to Litevky pobouřílo.

„Na vašem místě bych se napila,“ radila servírka. „Druhou už nedostanete.“

červenou šminkou.

„Říkali nám, že se bude tančit,“ postěžovala si zklamaná dcera.

Parník celou noc sténal. Sténal, když se vznášel na vlnu. Sténal, když foukal vítr. O spánku nebylo řeči.

Ráno byl vzduch studený, nebe šedivé a horizont osvětloval mlha. Přesto bylo venku lépe než v dusných kajutách. Litevsky se zabalily do dek a seděly na starých židlích na palubě. Připojila jsem se k nim a po několika minutách k nám přišla ještě další žena.

„Smím?“

„Ano, ano,“ souhlasily Litevsky, ale dívaly se na ni podezřívavě.

Rychle si je však získala. Bydlela v místě, o kterém nikdy neslyšely: v maličké autonomní republice na Kavkaze. Byla Ruska, ale provdala se za tamního muže. Vytáhla kus papíru a načrtnula manželův portrét.

Litevsky vyluzovaly „och“ a „ach“.

Žena se vypravila do Istanbulu koupit pro dceru kabát. Na Kavkaze žádné kabáty neměli a v Oděse byly drahé. Žena z maličké autonomní republiky si byla zcela jista, že uspěje, protože vezla kaviár a zlato. Její zvučný hlas se nesl nad vodou.

„Kaviár a zlato se dobře prodá všude.“

Po chvíli na mne padla ospalost a v mlze jsem usnula.

Probudil mne dotek vlhké ruky na rameni. Myslela jsem, že je to nějaký ovád, ohnala jsem se rukou a vzhledla. Usmíval se na mne vysoký mladý muž. Poznala jsem ho, byl to ten, co v jídelně otevřel láhev šampaňského.

„Pojď si sednout k nám,“ řekl. „Musíš se tu sama nudit.“

Jmenoval se Arkadij. On a jeho společník Nikolaj jezdili každý měsíc do Istanbulu, byli pašeráci.

Šla jsem za ním do baru na horní palubu. Ždalo se, že tam kromě profesionálů nikdo nemá co dělat. Seděli natěsnaně u jednoho

kulatého stolu.

„Aňo, to je Nikolaj, Dima, Váňa, Alexej, Míťa.“

Všech šest mělo drahé bavlněné svetry v pastelových barvách, takové, jaké nosívali bohatí blond mládenci z Bostonu na reklamách, a italské boty. Všichni byli pečlivě ošříhaní a měli čisté ponožky, vypadalo to jako součást uniformy. Když byl člověk v Oděse schopný a chtěl si vydělat, stal se podloudníkem.

Uprostřed stolu stála láhev vodky, ale Arkadij mě ujistil, že tu mohu dostat všechno.

„Všechno, všechno, co chceš. Chceš irskou whiskey, dostaneš irskou whiskey. Chceš francouzské brandy, dostaneš francouzské brandy.“

Začala jsem se vykrucovat, že po ránu nepíju, ale Nikolaj mě přerušil.

„Jsi Polka,“ řekl káravě. „Mluvíš rusky s polským přízvukem. Nejsi Američanka.“

Na čele měl dlouhou jizvu po noži. Ukázala jsem mu pas.

„Falešný,“ prohlásil stručně. Oči už měl zamřžené alkoholem.

Servírka přinesla na tácu další láhev vodky pro mládence a láhev francouzského brandy pro mne.

„Vidíš, říkal jsem ti to,“ triumfoval Arkadij.

„Na tomhle parníku ti můžeme obstarat všechno. Všechno. Běž, požádej o to dole, a řeknou ti, že nemají. Běž, popros kapitána, taky nemá. Požádej nás – a hned ti to obstaráme.“

Dima se usadil na operadlo židle. Trochu se třásl a měl rozšířené zorničky. Nezamlouvala jsem se mu. Neměl rád Američany. A ještě víc se mu nezamlouvalo, když slyšel, kde jsem byla.

„Vilno? Minsk? Lvov? To nejsou opravdová města.“ Odplivl si přes zábradlí. „Vilno... bez nás by Vilno nic neznamenalo. Vilno je ruské město, ruské. Postavili ho ruští architekti. Nic litevského na něm není.“

Podráždila ho litevská deklarace nezávislosti.

„Co je Litva? Ruská kolonie. Vytvořili jsme ji my. Nebyl to žádný stát, jaktěživ o něm nikdo neslyšel.“ Dimovi se nelíbila ani myšlenka, že bych o své cestě napsala knihu.

„Co ty o Rusku víš? Nemůžeš napsat knihu o Rusku. Proč nejedeš do Novgorodu? To jsou ta pravá ruská města. Nemůžeš psát knihu o Rusku, když jsi tam nebyla. Nic o něm nevíš.“

Řekla jsem mu, že knížka nebude o Rusku.

„Co? Píšeš o Litvě? O Ukrajině? To nejsou skutečné státy, ty jsme vytvořili my. Rusové postavili Litvu, Rusové postavili Ukrajinu. Proč nejedeš do Leningradu? Do našeho Leningradu, do našeho Sankt Petěrburgu? Bylo to největší město na světě, než ho bolševici zničili. Londýn nebo Paříž nejsou proti Sankt Petěrburgu nic. Lidé do Sankt Petěrburgu jezdili, aby se naučili, jak žít. Naše literatura byla největší literatura na světě, náš rubl nejsilnější valuta, silnější než váš dolar,“ prohlásil. „Dolar tehdy nic neznamenal.“

Dima prohlásil, že ano, obdivuje Západ, ale pro sebe tam nic nenachází.

„Západ. Nesmysl! Víš, kdo postavil univerzitu v Oxfordu? Ruský kníže! Kdo zaplatil za univerzitu v Heidelbergu a za Sorbonu? Rusové! Všechno Rusové! Rusové byli vašimi největšími mecenáši, tam na Západě. Pomohli vám vytvořit vaši civilizaci, dlužíte nám za své vědění a peníze veliké díky. Víš, kdo postavil váš raketonáplán? Víš to? Ruští vědci! Tó říkal Reagan, ale možná to byl Bush. Ruští vědci!“

„Uručte proto se rozblí,“ umlisl se Nikolaj.

Všichni se rozesmáli, jen Dima ne, ten vztekle klel na židli. Přišla servírka s kávou.

„Chceš něco vědět o naší zemi, Anuško?“ zptal se Arkadij. Byli jsme v ruské společnosti, takže jsme si nejen tykali, ale používali jsme zdvořilost.

„Víš, na tomhle parníku nemají kávu. Všichni si objednávali kávu, ale káva není. Kapitán nemůže dostat kávu. Ale my můžeme! Tak práve takový je náš systém, tak funguje!“

O osobitostech své země mluvil se sympatiemi jako o výstředních kouzlicích přítele.

„Můj kolega se přestěhoval do New Yorku. Píše mi divné věci, například že když se na ulici pokusí oslovit hezké děvče, to se urazí a říká mu, aby se klidil. V Oděse můžeš přijít k dívce a říct jí, aby se s tebou šla na kávu. Když se jí líbí, půjde, když ne, řekne ti to. Ale neuraží se. Tak funguje náš systém.“

Na druhé straně stolu si podloudníci vyjmenovávali jména různých obchodů v Istanbulu.

„Tam nechoď, tam tě ošidí,“ varoval Míša.

„Dávej si pozor na celníka v přístavu, na toho se zlatými prsteny,“ revanšoval se Váňa. „Posledně mi ukradl peníze.“

„Jdi s ním do kanceláře a dej si s ním čaj,“ ra-

dil Míša. „V Istanbulu s každým vypíj čaj. Když s tebou vypíjí čaj, tak snadno tě neošuknou.“

„Tó není pravda, to není pravda,“ odporoval Váňa. „Když s nimi vypíješ čaj, ošukbou tě ještě víc.“

Zeptala jsem se Arkadije na jeho pobytu v Istanbulu. Byl tam dvaatřicetkrát.

„Hagia Sofia?“ vyslovil s obtížemi název. „Co to je?“

Mlhavě cosi slyšel o římském císařství, ale nevěděl, kde bylo – možná v Řecku? – ani kdy existovalo a proč padlo. Znal také jméno Konstantinopol, ale neměl tušení o nějakém spojení toho města s Istanbulem.

„Je to v písničce,“ řekla jsem mu.

„Tó nás neučili,“ odvětil, „Učili jsme se o Leninovi, o revoluci a Velké vlastenecké válce. Neučili jsme se o Římu ani o Konstantinopoli.“ Pokrčil rameny.

Odvrazil komunistický aparát dětství, a když ten zmizel, nezástalo nic.

„Občas se strašně nudím,“ svěřil se mi později, „tak strašně se nudím, že se mi chce umřít. Neumíš si tu nudu představit. Není co číst, co dělat, o čem přemýšlet. Pořád musím myslet na to, kde co koupit, jak koupit, jak prodat. Nakonec to taky začne být nudné.“

Parník se naklonil. Skleničky vodky sklouzly ze stolu. Váňa a Míťa je chytili a navrhli připít na úspěšný obchod v Istanbulu. Všichni jsem se napili.

„Anuško, chceš koupit kožený kabát?“ zptal se Nikolaj. „Opravdu pěkný kožený kabát? V Istanbulu se nás drží a seženeme ti kožený plášť za moc dobrou, výhodnou cenu. Známe nejlepší místa. Všichni v Istanbulu teď chtějí jednat s Rusy, tolik nás je, a oni vědí, že s námi budou obchodovat spoustu let.“

„Anuško, jaké je to v Kanadě?“ zptal se Arkadij. „Moje sestra se vdala a odjela do Kanady. Je Kanada stejná jako Amerika?“

Rozhovor o Konstantinopoli a Hagii Sofii v něm najednou probudil chuť cestovat.

„Idiote!“ řekl Nikolaj. „Kanada není stejná jako Amerika. Je mnohem menší.“

„Je skutečností,“ řekla jsem, „je Kanada větší.“

Rozhovor na chvíli umkl, podloudníci chvíli zvažovali novou informaci. Kanada větší než Amerika? Žnamená to, že je mocnější? Učili je, že velikost znamená sílu.

Arkadij a Nikolij si začali povídat o dvou prostitutkách, které byly na parníku. Shodli se, že jsou to inteligentní a dobře vychovaná děvčata, která se snaží vydělat si na živobytí.

„Ta blondýnka už vyzkoušela mužské všech národností. Doslova všech. Říká, že nejhorší jsou Turci. A nejlepší Rusové. Pořád má Rusy radši než jiné,“ informoval Arkadij nikoli bez hrdosti.

Dima se zvedl ze židle, prohlášení ho inspirovalo. Vstal, pevně položil chodidla na zem a zdvihl skleničku, aby pronesl připítek. Všichni se na něj dívali a čekali.

„Na Rusko,“ řekl. „Rusko je největší civilizovaný národ na světě. Nikdo není civilizovanější než my, Rusové.“ Na Rusko. „Zvedl skleničku vyš: „Na Rusko!“

A znovu padl na židli.

„Nejsme nic,“ rozlítostnil se. „Nic. Nejsme nic větší tomu, čím jsme byli.“ Umlkl.

„Dima má pravdu,“ potvrdil zamysleně Nikolaj. „Jaký je rozdíl mezi rolníkem od Volhy a obyvatelé africké džungle? Absolutně žádný až na to, že Afričan má slunce, čistou vodu a v zimě nemrzne.“

Ráno parník pořád ještě plul, ale řev motoru se proměnil v nízké bručení. Maličkým střesním okénkem se prodíral křik racků. Jedna z Litevek se obrátila na lůžko a něco nesrozumitelně zamumlala. Sklouzla jsem z horního lůžka, rychle se oblékla a vyšla na palubu. Přestalo pršet, studená vlna zůstala za námi.

Vpluli jsme do úžiny – Bospor.

„Prekrasno,“ řekl Nikolaj. „Krásné.“

Stál sám na přídi. Bělma očí mu protínala síť drobných žilek a vypadalo to, že spal v šatech. Jizva na čele zlověstně zrudla, ale Nikolaj se usmíval.

„Nikdy to nezmeškám. Plul jsem tudy padesátkrát, možná šedesátkrát, ale tenhle pohled jsem si nikdy nenechal ujít.“

„Junost“ proplula pod mostem a město se k nám přiblížilo.

„Prekrasno,“ opakoval Nikolaj

Před námi se leskly minarety Istanbulu. Byla jsem zpátky na Západě.

Bližší informace o knize bude možné najít na webové stránce www.modernidějiny.cz, jakmile kniha vyjde.

dokončení ze strany V

Alte China

Na přelomu 70. a 80. let jsem se přestěhoval do Reichenbachstrasse, nedaleko centra Mnichova, do nepatrného apartamentu o rozloze o něco málo víc než dvacet čtverečních metrů, kde jsem pak bydlel až do konce exilu. Ve zmíněném propagandistickém filmu České televize z konce 80. let to označili za můj „služební byt“. Výhodou, kromě centrální polohy, byli čeští sousedé. Hned vedle mě bydleli manželé Kripnerovi a hned vedle nich manželé Zimmermannovi. Za rohem ve Frauenhoferstrasse bydlel „v nadměrném bytě“ inženýr Láda Svoboda, člen Opus Bonum, a hned vedle něj doktor přírodních věd Vladimír Králík. A nedaleko odtud Inka Machulková provdaná Schmoling, česká básnířka, jíž jsem znal ještě z Prahy. Našlo by se ještě několik dalších. Bylo to příjemné, bydlet v české enklávě uprostřed Mnichova.

● Všichni jmenovaní a ještě další navštěvovali v 70. letech restauraci „Alte China“ ve Frauenhoferstrasse, jejímž majitelem byl někdejší provozovatel jednoho pražského hudebního klubu Bohumil Durdiš. Vařil „činu“, na níž si Češi ani Němci nestěžovali, ale náhodní Číňané se tvářili velmi pobaveně. Ke štamgastům patřil zpěvák Karel Gott, který se znal s Durdišem z Prahy a začátkem 70. let řešil v jeho restauraci možnost emigrace do západního Německa. Nabídl jsem mu pomoc, kterou přímo neodmítl. Akceptoval však vstřícnou nabídku Gustava Husáka, která přišla v reakci na jeho dopis. Zajímavou a myslím že trefnou charakteristiku Karla Gotta nabízí spisovatel-exulant Milan Kundera: „Prezident zapomnění a idiot hudby patřili k sobě. My pomůžeme vám, vy pomůžete nám,“ napsal Kundera v románu *Kniha smíchu a zapomnění* (1979); minil tím Gustava Husáka a Karla Gotta.

Egon Bondy a US Army

Někdy začátkem roku 1980 mi zavolal Pavel Tigrid a upozornil mě, že v dohledné době dostanu dopis, který nemám hned vyhazovat, že se nejedná o provokaci. Víc to nechtěl v telefonu rozvádět. Dopis přišel a byla to nabídka od velitelství americké vojenské posádky v Mnichově dávat kurzy češtiny vojenským specialistům. Platové podmínky byly velmi uspokojivé. Začal jsem 1. března 1980 v budově University of Maryland European Campus v areálu McGrow Kaserne v Mnichově. Byl to první krok v zamýšleném vybudování školícího jazykového centra, k čemuž došlo asi za dva roky poté (USA-FLTCE – United States Army Foreign Language Training Centre Europe) a byla tomu vyčleněna vlastní budova v areálu kasáren. V roce 1989 jsem čtyřikrát „přednášel“ v Augsburgu na velitelství Vojenské rozvědky (MI), pro několik důstojníků-specialistů na ČSSR, hlavně o domácí opozici a Chartě 77. Jako civilní zaměstnanec americké armády jsem pracoval v této jazykové škole ještě dva roky po pádu komunismu.

● Žáci, tj. poddůstojníci americké armády, měli v podstatě solidní jazykovou přípravu a sice jednorozhodně intenzivní kurs českého jazyka v armádní jazykové škole v Monterey v Kalifornii. Jejich znalosti či schopnosti orientovat se v češtině byly však velmi rozdílné. V Mnichově dostávali opakovací šestiměsíční kurzy podle své specializace. Většinou přicházeli z Augsburgu, kde byla nějaká hlavní rádiová odposlechová centrála, ale taky z Bad Tölzu, kde byli dislokováni speciální síly tzv. „gren berets“. Myslím, že jsem s nimi dobře vycházel a že moje „učební metody“ měly úspěch.

● Tak například číslovky jsme trénovali v německé kantýně při čepovaném pivu pomocí hracího automatu, který generoval čísla jakožto počty docílených bodů. Kromě toho jsem rozmnožil kazetu s nahrávkou skupiny Plastic People of the Universe se skladbami na texty Egona Bondyho, přičemž jsem dbal na to, aby se žáci naučili aspoň některé z nich nazpaměť. Velký úspěch mělo „poškořáctví“, které spočívalo v tom, že se žáci po vyučování šli převléct do civilu, vrátili se pro mě a šli jsme do hospody. Abstinenci byli osvobozeni. Po pádu komunismu jsme jeli se školou na výlet do jižních Čech a já jsem některé z mých žáků vzal několikrát do Prahy. Měli úspěch v restauraci „U Zpěváků“, kde záhy ztratili ostych.

● V Mnichově jsme chodili do restaurace „Bohemka“, která převzala štafetu po hospodě „U Kellyho“, včetně vynikajícího kuchaře Karla Matušiny. Poté, co došlo ke rvačce mezi „starousedlíky“, tj. exulanty z doby kolem roku 1968 a nově přichozími, kteří měli dlouhé vlasy a inklinovali k undergroundu, jsem ty druhé nasměroval do ryze německé restaurace „Zum Kreuzberg“ nedaleko mého bydliště. Sezení se tam konala o pátcích a sobotách, neboť Sváta Karásek, který přišel do exilu začátkem 80. let, přikázal „těm novým“ držet pohromadě a mě označil za jakýsi svorník toho všeho. Takže jsme se scházeli každý týden v počtu mezi dvaceti až třiceti a kupodivu nikdy nedošlo k nějaké výtržnosti.

● Mnichovské písničkářské koncerty prodělaly neplánovanou gradaci. Někdy v roce 1987 mě navštívili v Mnichově manželé Havelkovi, příslušníci undergroundu odněkud z východních Čech. Měli namířeno do Paříže. Paní Miroslava Havelková si při řeči posteskla, že je škoda, že takové akce nepořádáme například v Budapešti, kam by mohli přijet návštěvníci z Československa. Tato myšlenka mě zaujala natolik, že jsem ji okamžitě zatelefonoval Pavlovi Tigridovi. Věděl jsem, že k distributorům časopisu Svědectví do Československa patří také překladatel z češtiny do maďarštiny György Varga, jenž se zúčastnil několika zasedání ve Frankenu. Po pádu komunismu se stal maďarským velvyslancem v Praze. Tigrid mi dal jeho budapeštské telefonní číslo a zbytek jsem s Vargou dojednal sám. Netrvalo to ani dva týdny a Varga hlásil, že má v Budapešti zajištěný sál, který byl opravdu levný, já jsem měl zajištěny Vlastu Třešňáka a Jaroslava Hutku. Manželé Havelkovi, kteří se mezitím vrátili z „dovolené“, zajistili propagaci v kruzích undergroundu v Československu. Koncert navštívilo několik set účastníků z ČSSR a proběhl bez větších problémů. Účastníci měli velký zájem o časopis Svědectví a další exilové tiskoviny, jichž se bohužel nedostalo pro všechny. Já, nemaje německé občanství, jsem se koncertu nezúčastnil. Zastoupila mě Ivana Šustrová. Měl jsem napoprvé strach cestovat do východního bloku.

● Napodruhé jsem už strach neměl. Povzbuzeni úspěchem jsme po roce tuto akci uspořádali opět, s tím rozdílem, že Vlastu Třešňáka, který z nějakých důvodů nemohl, nahradil Jaroslav Neduha z Vídně. Dbal jsem na to, aby byly exilové tiskoviny a literatura k dispozici v dostatečném množství. V Maďarsku jsem se také osobně seznámil s Petruškou Šustrovou, bývalou mluvčí Charty 77, s níž jsem byl delší dobu v telefonním styku, neboť byla jednou z adresátek mých zásilek exilových tiskovin. Její sestra Ivana Šustrová, která žila v Mnichově, byla jednou z organizátorek těchto akcí.

Milana Kubese, se kterým jsem se na dálku seznámila někdy v osmdesátých letech, jsme dlouho pokládali za dobrodince: občas zazvonil někdo u dveří a přinesl dvě velké tašky se samizdaty, jindy poslal velkou krabici pracího prášku, ve kterém byly zahrabané exilové časopisy, a zásilku často doprovázely čokolády a bonbony pro děti. Poprvé jsem ho viděla v Budapešti na koncertě českých písničkářů v létě 1989 – měl tenkrát z pobytu na druhé straně železné opony takový strach, že nepil žádný alkohol (na rozdíl od ostatních rozjařených návštěvníků). Druhý den jsme se procházeli Budapeští a aniž jsme to věděli, kráčeli jsme po nábřeží ve stopách maďarských demonstrantů, jejichž demonstrace chodily „od pomníku k pomníku“; nakonec jsme obědvali v jakési báječné restauraci. „Co chceš přivést dětem?“ ptal se Milan. Rozhodla jsem se pro meloun (byl začátek léta a v Československu nebylo po melounech vidu ani slechu). Ten meloun mě zachránil: položila jsem ho ve vlaku nahoru do poličky, ale spadl a to mě přimělo položit tašku s ním pod sedadlo. V té tašce byly také barvy do xeroxu, které posílal Jirka devátý svému bratru Standovi. A když přišla kontrola, zůstala jsem prostě sedět, takže nebezpečně zavazadlo zakrývala dlouhá sukne – a barva se dostala do Prahy bez úhony.

Milan byl, jak se ukázalo, když se vrátil do Prahy, hospodský člověk: hospoda pro něj byla místem komunikace, a dokázal vytvářet úžasné „štamtiše“ a společnosti, která se kolem nich scházela. Dokázal toho samozřejmě podstatně víc, ale tohle mi připadalo nejnápadnější. A ještě jedna věc: jak byl laskavý a opatrný v soudech o lidech. V hospodě se často pomlouvají nepřítomní – ale Milan vždycky tihl k pozitivnímu úsudku, zvlášť když dotyčného pomlouvaného moc dobře neznal. A nikdy se neostýchal někoho pochválit, když o něm věděl nebo si myslel něco dobrého: to je v Česku dost nezvyklé...

Petruška Šustrová

Konec exilu

Bezprostředně před koncem exilu, asi tak poslední rok, vznikl v Mnichově–Haidhausenu v jedné řecké hospodě, jíž bych dnes už asi nenašel, i kdyby existovala, zajímavý „Stammtisch“. Nejspíš poblíž bydlelo více účastníků, ale bylo tam příjemné prostředí a scházeli jsme se tam každou neděli vpoledne. Docházeli tam známí herci, manželé Jaroslava Tvrzníková a Martin Štěpánkovi, z nichž nejprve Martin a poté myslím že i Jaroslava pracovali jako hlasatelé ve Svobodné Evropě. Po návratu do Prahy působil Martin v letech 2006/2007 několik měsíců jako ministr kultury v kabinetu Mirka Topolánka (ODS). Byl svobodný zednář, tedy svým způsobem nábožensky založený člověk, jehož sebevraždu v září 2010 jsem nedokázal dodnes pochopit.

● K pravidelným účastníkům patřili manželé Jarmila a Ivan Binarovi, kteří sed stejně jako Štěpánkovi vystěhovali nejprve do Rakouska a odtud do Mnichova, kde dostal Ivan práci v monitoringu Svobodné Evropy. Ivan Binar, signatář Charty 77, byl spisovatel, což mu vyneslo dva roky komunistického vězení (1971-1973) za spoluautorství satirického muzikálu „Syn pluku“ pro ostravské divadlo Waterloo. Jejich syn David Binar se výrazně podílel na přípravě a organizaci koncertů písničkářů Jaroslava Hutky, Vlasty Třešňáka a Jaroslava Neduhy v letech 1997 a 1998 v Maďarsku.

Co má být, vole?

Pád komunismu nepřišel náhle jako blesk z čistého nebe, i když překvapil. Předcházela tomu rozsáhlá koroze systému, zejména v SSSR, která vycházela především z nefunkční ideologie komunismu, jenž nemohla obstát v konkurenci s demokratickým systémem. Nemalý podíl na uspišení pádu celého systému měla opoziční hnutí v zemích komunistického tábora, jako například Charta 77 v Československu. Pozdější pomluvy a posměšky chartistům od různých „liberálů“ byly a jsou víc než trapné. Elementární slušnost velí, tyto hlasy přinejmenším ignorovat.

● StB byla stále nervóznější. Příloha k Denní situacní zprávě z 11.7.198 nazvaná „Připravované akce čs. emigrace k 21. srpnu“ obsahuje vyložené nepravdy a výmysly. Tak například tvrzení, že „čs. politická emigrace připravuje na 21. srpna pod vedením Milana Kubese z Mnichova velkou oslavu ve Vídni“ není pravdivé a jedná se o výmysl. Nic takového jsem nepřipravoval. Je pravda, že jsem dostal od kohosi, snad od levičáckých kruhů v Německu, „pohlednice s výtvarným zobrazením atomové elektrárny Temelín s průvodním textem „stop atomové hrozbě z Temelína“, avšak nevěděl jsem, co s tím. Nako nec jsem je daroval jednomu zatvrzelému pražskému

ochránci životního prostředí, který přijel jako turista do Mnichova. Měl z toho velkou radost. Jelikož jsem měl v Opus Bonum na starosti pozvánky na Setkání ve Frankenu, mohu se sto procentní jistotou prohlásit, že v roce 1989 ani nikdy jindy nebyli pozváni Bohumil Hrabal (1914-1997) a Petruška Šustrová, jak tvrdí zmíněný dokument a nic společného jsem neměl s koncertem hudební skupiny Olympic, který se konal v Mnichově téhož roku, jak mylně informovala II. správa SNB soudruhy Jakeše, Husáka, Adamce, Indru, Lenárta, Fojtíka a Hegenbarta - podle přiloženého rozdělovníku v uvedené Denní situacní zprávě.

● Policejní stihomam dosáhl vrcholu v příloze k Denní situacní zprávě z 19.12.1989 (sic!) s nadpisem „Nepřátelská činnost M. Kubese a P. Tigrida proti ČSSR“. Tento dokument, který je poslední mně přístupný, v němž se vyskytuje moje jméno, bych chtěl ocitovat celý: „Milan Kubes, působící v americkém výcvikovém středisku v NSR, udržuje kontakty na osoby v ČSSR, které chce v budoucnu využít k provádění nátlakových akcí na skupiny obyvatelstva s cílem jejich diskreditace. (...) Kubes za dobu působení u 10. zvláštní skupiny US Army vybudoval na území ČSSR rozsáhlou síť osob, které jsou ochotny provést jakékoliv akce proti základem republiky ve prospěch USA. Tuto jeho činnost, řídí, organizuje, materiálně a finančně zajišťuje spolupracovník CIA Pavel Tigrid z Paříže. Je namířena proti všem pokrokové smýšlejícím skupinám osob, jakož i politickým stranám. Tigridova řídicí činnost vychází z dlouhodobých koncepcí zahraniční politiky USA. V nejbližší době hodlá Kubes přicestovat do ČSSR za účelem provedení osobních kontaktů s výše uvedenými představiteli skupin a předání pokynů pro jejich další činnost.“

Adresáty tohoto dokumentu byli předseda vlády „národního porozumění“ Marián Čalfá a místopředsedové této vlády Valtr Komárek a Ján Čarnogurský.

● Do Prahy jsem se vypravil na Vánoce 1989 a to k Petrušce Šustrové. Byla ochotná nechat mě přespávat, neboť měla relativně velký byt. Přivezl jsem nějaké sladkosti dětem, ubytoval jsem se, a potom, abych nepřekážel v domácích přípravách Vánoc, rychle do hospody „U Zpěváků“, o níž jsem věděl, že se tam schází underground. Totiž aspoň jeho alkoholická část. Jel jsem taxikem, nebyl jsem si jist, jestli bych se dokázal orientovat ve městě, v němž jsem nebyl dvacet let. Přejeli jsme Karlovo náměstí a pokračovali dál k Vltavě. Na nábřeží se otevřel pohled na chrám sv. Víta a Pražský hrad a já jsem chytil taxikáře, který mohl být zhruba stejně starý jako já, za ruku a vykřikl: „Podívejte se, člověče, Hradčany!“ Taxikář odpověděl: „A co má být, vole?“

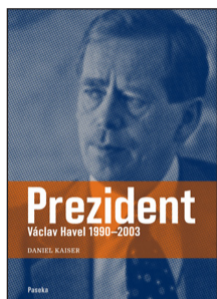
Kučílek Milan, Fred Horký

■ Ivan Kožíšek, Sobotní západ

• PASEKA •

Chopinova 4, 120 00 Praha 2; Tel.: 222 710 751, 3; e-mail: paseka@paseka.cz; www.paseka.cz

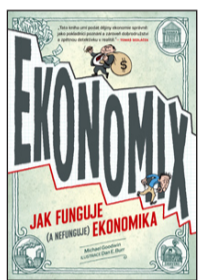

Daniel Kaiser
*Prezident
Václav Havel 1990–2003*

Druhý díl politického životopisu Václava Havla mapuje třináctileté působení někdejšího disidenta na Pražském hradě. Významná část textu se věnuje líčení událostí let 1990 až 1992, kdy si Češi a Slovinci za Havlova přispění zvykali na demokracii. Autor pak popisuje heroické a přesto marné úsilí prezidenta zachránit Československo, na jehož celistvost přísahal. Následující kapitoly jsou věnovány dvěma zahraničněpolitickým tématům, která Havel považoval za klíčová: Jak vybudovat dobré vztahy s Německem a jak přivést republiku do NATO. V letech 1996 a 1997 prodělal prezident velký zvrát – osobní, zdravotní a koneckonců i politický.

Posledních pět roků na Hradě patřil k Havlovým nejtěžším. Při práci na druhém díle životopisu hovořil Daniel Kaiser jak s Václavem Havlem samotným, tak s více než stovkou pamětníků z řad prezidentových spolupracovníků, přátel i politických soupeřů. Shromáždil také řadu dosud nezveřejněných dokumentů.

170x240 mm, váz., 320 stran

Michael Goodwin – Dan E. Burr
Ekonomix

Čím se od sebe liší kapitalismus, socialismus a komunismus? Jak je to opravdu s neviditelnou rukou trhu? Je svobodný trh opravdu svobodný? Co bylo příčinou poslední ekonomické krize? Jaký je rozdíl mezi jednotlivci a podniky? Je lepší škrtat, nebo stimulovat hospodářský růst? Na všechny tyto otázky a celou řadu dalších nabízejí ve své knize srozumitelnou a zábavnou odpověď spisovatel a novinář Michael Goodwin a kreslíř Dan E. Burr. Jejich stručný úvod do dějin ekonomie, finančnictví a hospodářského vývoje od počátků kapitalismu až do současnosti představuje nejdůležitější světové ekonomie a jejich teorie, objasňuje základní ekonomické pojmy a shrnuje dění na americké i mezinárodní politické a ekonomické scéně – to vše jasně, přehledně, s neodolatelným humorem a obdivuhodnou kreslířskou zkratkou.

Z angličtiny přeložil Jaroslav Veis
160x230 mm, brož., 304 stran

Stephen D. King
*Až dojdou peníze
Konec západního blahobytu*

Trvalý hospodářský růst na Západě v posledních šesti dekadách je historickou anomálií a současná stagnace může velmi záhy přerůst v krizi nebývalých rozměrů. Významný britský ekonom tvrdí, že zdaleka nejde jen o konec „věku hojnosti“. Cíle, jež jsme si stanovili, naplníme jen v případě další ekonomické expanze. Může se tak docela dobře stát, že nám pro očekávané budoucí benefity, například na důchody a zdravotní či sociální péči, prostě dojdou peníze. Realnost této hrozby už dnes potvrzují první signály, jako klesající úroveň západní střední třídy a akumulace bohatství v rukou jednotlivců. Kdo na tento vývoj doplatí? Hororový scénář budoucnosti však není sám o sobě autorovým cílem. King přináší několik řešení. Jsou bolestná, ale nevyhnutelná.

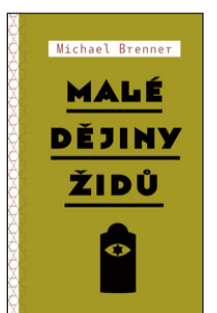
Z angličtiny přeložil Jan Kalandra
130x200 mm, brož., 280 stran

Hannes Råstam
*Jak se rodí sériový vrah
Případ Thomase Quicka*

Odsouzen za osm vražd, dalších pětadvacet přiznání k soudu nedospělo. Thomase Quicka znají média jako švédského Hannibala Lectera, zločince, jehož hrůzné činy přesahují běžnou představivost. Pozadí jeho příběhu je však spletitější a překvapivější, než se zdá. Autor knihy se s nejnebezpečnějším švédským sériovým vrahem setkal poprvé roku 2008 v nemocnici v Šäteru a během čtyř let prozkoumal každý detail policejního vyšetřování a soudního procesu. Pečlivá analýza policejních videonahrávek, záznamů z výslechů i soudních stání, lékařských materiálů a zápisků policejních vyšetřovatelů, včetně těch dosud utajovaných, jej přivedla k šokujícímu zjištění – v případě Stura Bergvalla, jak se odsouzenec ve skutečnosti jmenuje, policisté, lékaři, právníci i soudní znalci účelově manipulovali s fakty. Råstamův příběh o tom, jak lze z nevinného, psychicky nemocného člověka vytvořit sériového vraha, je reálný thriller a kritika policejního a právního systému, který selhal.

Ze švédštiny přeložil Martin Severýn
170x240 mm, brož., 400 stran

Michael Brenner
Malé dějiny Židů

Jeden ze současných největších odborníků na židovské dějiny se ve svém průvodci obrací na odbornou i laickou veřejnost a vypráví srozumitelnou a názornou formou příběh etnika zahrnující historii pěti kontinentů za posledních více než 3 000 let. V literární zkratce zachycuje dílo podstatné momenty od prvních historických stop Izraele v Kanaánu přes období proroků k židovskému království, od počátku diaspory přes osudy národa v různých zemích světa, trauma holokaustu a jeho dědictví, vznik Státu Izrael až po současnost.

Z němčiny přeložila Zlata Kufnerová
130x200 mm, brož., 352 stran

Tom Segev
*Sedmý milion
Izraelci a holokaust*

Segevova nejvýznamnější kniha jako první ukázala zásadní vliv holokaustu na identitu, ideologii a politiku Izraele. Na základě deníků, rozhovorů a odtajněných dokumentů autor rozebírá a přehodnocuje roli politických bojů a historických osobností, jako byli David Ben-Gurion, Menachem Begin nebo Nachum Goldmann, a dokazuje, že v kritických dějinných momentech – aféry lodi Exodus 1947, procesu s Adolfem Eichmannem nebo v případě nacistického dozorce Johna Demjanjuka – Stát Izrael ideologicky manipuloval s národním odkazem. *Sedmý milion* rozkrývá nepomíjející působení těchto bolestných událostí na národní historickou

zkušenost Izraele.

Přeložil Václav Burian
130x200 mm, brož., 450 stran

Nate Silver
*Signál a šum
Většina předpovědí selže. Některé ne.*

Nárůst informací v informačním věku ztěžuje naši orientaci ve světě. Oddělit tento šum od signálů je obtížné, ale nikoli nemožné. Kniha analyzuje, proč se většina předpovědí mylí a co naopak činí jiné předpovědi úspěšnými. Vychází přitom z mnoha témat a oborů – od pádu finančních institucí v roce 2008 přes baseball, epidemii ptáčích chřipky, meteorologii a předpověď hurikánů, poker, marketing až po 11. září 2001. Jako člověk, jehož Američané považují bezmála za prognostického kouzelníka, má Nate Silver k tématu jistě co říct. Sám je tvůrcem fungujícího modelu předpovědi úspěšnosti hráčů baseballu a autorem slavné geniální předpovědi volebních výsledků posledních amerických prezidentských voleb (zmylil se v jediném z padesáti států Unie). Proslul také výhrou 400 000 dolarů v pokeru, již dosáhl opět díky vlastní metodě předpovědi.

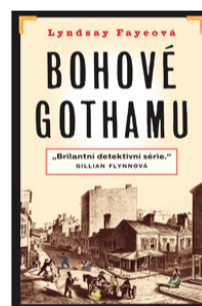
Z angličtiny přeložil Jan Kalandra
160x230 mm, váz., 544 stran

Ola Larsmo
Zrádci

Duben 1940. Dánsko i Norsko jsou okupovány. To, na co se Úřad připravoval, se dramaticky blíží. Charlie Westerholm, novopečený důstojník tajné služby, neví, co se od něj vlastně očekává. Jsou objektem zájmu komunisté, anglické transporty zbraní, německá výzvědná služba... nebo rodící se norský odboj? Přitom někde na ministerstvu sociálních věcí sedí člověk, který dodává Třetí říši informace švédské tajné služby o odbojářích a Židech. Špiónážní román Oly Larsmoa se nese v duchu nejlepších děl Johna le Carrého. Pojednává o době, kdy se ve Švédsku soustředily veškeré myslitelné výzvědné služby a zrádcovství bylo životním stylem.

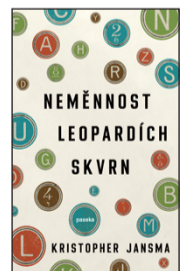
Ze švédštiny přeložila Helena Matochová
130x200 mm, brož., 384 stran

Lyndsay Fayeová
Bohové Gotham

Když Timothy Wildovi jeho nezdárný starší bratr, známá postava dobového New Yorku, dohodí místo u právě vznikajícího policejního sboru, mladý muž s nechutí, ale přesto úkol přijme. A zdá se, že v pravý čas. Nezletilá dívka Ptáčátko, prchnuvší z bordelu, je nalezena ve špině ulice celá pokrytá krví, která není její. Začínají se dít podivné věci, až nakonec Wilde s pomocníky objeví v odlehlém koutu Manhattanu hrozivý masový hrob znetvořených dětských těl. Špičkové historické krimi, jehož autorka, vybavená perfektní znalostí místa a doby, rekonstruuje fascinující obraz New Yorku poloviny 19. století a přivádí na scénu originálního detektiva, jehož specializací se stanou zdanlivě nevysvětlené případy.

Z angličtiny přeložil Michal Prokop
130x200 mm, váz., 376 stran

Kristopher Jansma
Neměnnost leopardích skvrn

„Tyto příběhy jsou všechny pravdivé, ale někde jinde.“ Zní to jako banální zápletky: mladý muž, který se chce stát spisovatelem, pokouje nejen po úspěchu svého literárně zdatnějšího kamaráda Juliana, ale i po jeho okouzlující přítelkyni Evelyn. Jenže když se trojice fatálně rozhádá, Jansmův hlavní hrdina se ve snaze psát pravdivě a také pochopit sebe sama začne zaplétat do nekonečné sítě lží. Jazzové kluby na Manhattanu, vesnice na Srí Lance, Island, Dubaj, černá Afrika – závatný děj omotává celý svět a na čtenáře, který se úžasem nemá ani kdy nadechnout, vyskakují příběhy jak z ruské matrojošky. *Neměnnost leopardích skvrn* je nejen příběhem o vyprávění příběhů, v němž zaznívají ohlasy Fitzgeralda, Čechova, Hemingwaye, Kafky a mnoha dalších, ale především oslavou opravdového umění. Nápaditou, zábavnou, srdceryvnou i nevidaně vtipnou.

Z angličtiny přeložila Veronika Volhejnová
130x200 mm, brož., 264 stran

**Knihy nakladatelství Paseka žádejte u svých knihkupců nebo na adrese:
Nakladatelství Paseka, obchodní oddělení, Chopinova 4, 120 00 Praha 2, tel. 222 710 751, 3
e-mail: paseka@paseka.cz. Aktuální informace o knihách nakladatelství Paseka
a speciální měsíční nabídku vybraných titulů s výraznou slevou najdete na www.paseka.cz.
Veškerou produkci nakladatelství Paseka obdržíte v knihkupectví Fišer, Kaprova 10, 110 00 Praha 1,
tel. 222 320 730, e-mail: knihyfisher@knihyfisher.cz.**